

# KULTTUURIHYVINVOINTI- ALUEET?

Kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteet,  
organisointi ja rahoitus hyvinvointialueilla

OLLI RUOKOLAINEN  
TIINA KAUTIO

Cuporen verkkojulkaisuja 84

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2025

ISBN 978-952-7200-92-6 (pdf)

ISSN 1796-9263 (pdf)



Tämä teos on lisensoitu Creative Commons-lisenssillä pois lukien julkaisussa olevat kuvat.

Taitto: Salla Päckilä / Kora Collective

# SISÄLLYS

|                                                                                    |           |
|------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>TIIVISTELMÄ</b>                                                                 | <b>2</b>  |
| <b>SAMMANDRAG</b>                                                                  | <b>3</b>  |
| <b>SUMMARY</b>                                                                     | <b>4</b>  |
| <br>                                                                               |           |
| <b>1 JOHDANTO</b>                                                                  | <b>5</b>  |
| 1.1. Tausta ja tarve                                                               | 5         |
| 1.2. Tutkimustehtävä ja -kysymykset                                                | 6         |
| 1.3. Aineisto ja menetelmät                                                        | 7         |
| <br>                                                                               |           |
| <b>2 HYVINVOINTIALUEET:<br/>MUUTOS KULTTUURIHYVINVOINNIN TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ</b>  | <b>9</b>  |
| 2.1. Kulttuurihyvinvointi yhdyspinnoilla                                           | 9         |
| 2.2. Toiminnan perusongelmat ja hyvinvointialueuudistus                            | 11        |
| <br>                                                                               |           |
| <b>3 KULTTUURIHYVINVOINTITOIMINTA HYVINVOINTIALUEILLA</b>                          | <b>14</b> |
| 3.1. Tavoitteet ja seuranta                                                        | 14        |
| 3.2. Organisointi ja toimintamallit                                                | 20        |
| 3.3. Rahoitus                                                                      | 27        |
| 3.4. Resurssit                                                                     | 32        |
| 3.5. Kulttuurihyvinvointitoiminnan koetut esteet ja ratkaisut                      | 34        |
| <br>                                                                               |           |
| <b>4 JOHTOPÄÄTÖKSET</b>                                                            | <b>37</b> |
| <br>                                                                               |           |
| <b>LÄHTEET</b>                                                                     | <b>40</b> |
| <br>                                                                               |           |
| <b>LIITTEET</b>                                                                    | <b>44</b> |
| Liite 1. Perustietoa hyvinvointialueista                                           | 44        |
| Liite 2. Maininnat kulttuurihyvinvoinnista hyvinvointisuunnitelmissa               | 48        |
| Liite 3. Kulttuurihyvinvoinnin rahoituksen ja tuen kanavoituminen:<br>Tapaus Pirha | 51        |
| Liite 4. Kyselylomake                                                              | 60        |

## KUVIOT

|                 |                                                                                                                                              |    |
|-----------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Kuvio 1</b>  | Kulttuurihyvinvoinnin kehittämisen perusongelmat.....                                                                                        | 11 |
| <b>Kuvio 2</b>  | Ovatko kulttuurihyvinvointipalvelut vakiintuneet osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden suunnittelua hyvinvointialueellanne?.....  | 19 |
| <b>Kuvio 3</b>  | Seurataanko hyvinvointialueellanne kulttuurihyvinvointipalvelujen toteutusta? .....                                                          | 19 |
| <b>Kuvio 4</b>  | Arvioidaanko hyvinvointialueellanne tilatun tai rahoitetun kulttuurihyvinvointitoiminnan vaikutuksia?.....                                   | 20 |
| <b>Kuvio 5</b>  | Onko hyvinvointialueeltanne kulttuurihyvinvointitoiminnasta vastaava edustaja mukana seuraavissa työryhmissä tai verkostoissa?.....          | 22 |
| <b>Kuvio 6</b>  | Mitä konkreettisia työkaluja hyvinvointialueellanne on kulttuurihyvinvoinnin palvelujen tarjoamiseen ja tilaamiseen? .....                   | 25 |
| <b>Kuvio 7</b>  | Miten kulttuurihyvinvointitoiminnan organisoitumista ja toimintamalleja voisi kehittää hyvinvointialueellanne?.....                          | 25 |
| <b>Kuvio 8</b>  | Kuinka tärkeitä seuraavat rahoituslähteet ja tukimuodot ovat kulttuurihyvinvointitoiminnalle hyvinvointialueellanne? .....                   | 28 |
| <b>Kuvio 9</b>  | Mikä osuus hyvinvointialueenne kulttuurihyvinvoinnille kohdistamista/kanavoimista rahoituksesta ja resursseista on pysyväluonteista?.....    | 30 |
| <b>Kuvio 10</b> | Missä laajuudessa hyvinvointialueellanne seurataan koordinoitusti kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuvaa rahoitusta?.....                | 30 |
| <b>Kuvio 11</b> | Onko hyvinvointialueellanne olemassa yhteisiä käytäntöjä kulttuurihyvinvointipalvelujen tilaamiseen?.....                                    | 31 |
| <b>Kuvio 12</b> | Millaisiksi arvioisit kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudelliset edellytykset hyvinvointialueellanne seuraavien kahden vuoden sisällä?..... | 33 |
| <b>Kuvio 13</b> | Väestön määrä hyvinvointialueilla 31.12.2023, ml. Helsingin kaupunki ja Ahvenanmaa.....                                                      | 45 |

## TAULUKOT

|                   |                                                                                                                                                                      |    |
|-------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Taulukko 1</b> | Hyvinvointialueisiin liittyvät erityiset ongelmat ja kehittämistarpeet kulttuurihyvinvointia koskien.....                                                            | 12 |
| <b>Taulukko 2</b> | Hyvinvointialueiden hyvinvointikertomusten ja -suunnitelmien aikajänteet sekä kulttuurihyvinvointisuunnitelmien olemassaolo (tilanne tammikuussa 2025).....          | 15 |
| <b>Taulukko 3</b> | Maininnat toteutuneesta kulttuurihyvinvointitoiminnasta tuoreimmissa hyvinvointialueiden hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa (tilanne tammikuussa 2025)..... | 16 |
| <b>Taulukko 4</b> | Hyvinvointialueiden tärkeimmät yhteistyötahot kulttuurihyvinvointia edistävässä toiminnassa.....                                                                     | 23 |
| <b>Taulukko 5</b> | Merkittävimmät esteet kulttuurihyvinvoinnin edistämisessä hyvinvointialueilla.....                                                                                   | 35 |
| <b>Taulukko 6</b> | Maininnat kulttuurihyvinvointitoiminnasta ja sitä koskevista tavoitteista hyvinvointisuunnitelmissa sekä mahdollisissa kulttuurihyvinvointisuunnitelmissa.....       | 48 |
| <b>Taulukko 7</b> | Yhteenveto kulttuurihyvinvointitoiminnan rahoituksesta, kuluista ja järjestämisestä Pirhan sote-yksiköissä.....                                                      | 57 |

## TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa tarkastellaan kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteita, organisointia, toimintamalleja sekä rahoitusta hyvinvointialueilla. Lisäksi käydään läpi toiminnan esteitä ja kehittämiskeinoja. Tarkoituksena on muodostaa kattava kuva kulttuurihyvinvointitoiminnasta hyvinvointialueilla.

Kulttuurihyvinvointia koskeva tavoitteiden ja toimenpiteiden asettaminen hyvinvointialueiden hyvinvointisuunnitelmissa ja kulttuurihyvinvointisuunnitelmissa on hyvin kirjavaa ja eritasoista. Tiukka rahoitustilanne vaikuttaa kaikkien alueiden mahdollisuuksiin toteuttaa toimenpiteitä käytännössä.

Kulttuurihyvinvointia koskevien palveluiden suunnittelu sekä niiden toteutuksen ja vaikutusten seuranta vaatii vielä kehittämistä hyvinvointialueilla. Kulttuurihyvinvointi on jossain määrin vakiintunut osaksi palveluiden suunnittelua, ja myös palveluiden toteutusta seurataan. Kattavaa rahoitettujen tai tilattujen kulttuurihyvinvointipalveluiden vaikutusarviointia ei tehdä yhdelläkään hyvinvointialueella.

Vastuu kulttuurihyvinvointitoiminnasta on kohtuullisen hyvin määritelty hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueista 65 prosenttia raportoi, että hyvinvointialueella on määritetty kulttuurihyvinvoinnista vastaavat henkilöt tai tahot.

Hyvinvointialueet luottavat kuntien ja järjestöjen aktiivisuuteen kulttuurihyvinvointitoiminnan tarjoamisessa. Hyvinvointialueiden yhdyspinnat näyttävät olevan korostuneen paikallisuus- ja aktiivisimmillaan suhteessa kuntiin ja järjestöihin. Muiden hyvinvointialueiden kanssa ei tehdä kovin paljon yhteistyötä kulttuurihyvinvoinnin parissa.

Kulttuurihyvinvointipalveluihin ohjaamisen osalta selkeät, aukikirjoitetut käytännöt puuttuvat useimmilta hyvinvointialueilta. Vain neljällä alueella oli tältä osin aukikirjoitetut käytännöt.

Hyvinvointialueiden kulttuurihyvinvointiin kohdennettu rahoitus näyttäytyy sirpaleisena ja siitä on tällä hetkellä vaikea saada kokonaisvaltaista tietoa. Kaupunkien ja kuntien rahoitus, taide- ja kulttuurialan rahoitus sekä jossain määrin myös sosiaali- ja terveyssektorin rahoitus nousevat esille tärkeinä rahoituskanavina. Kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudellisiin edellytyksiin liittyy epävarmuutta. Lähes puolet vastaajista ennakoivat resurssien pysyvän samalla tasolla seuraavien kahden vuoden aikana. Kuitenkin noin neljännes näki toimintaan kohdistuvan todennäköisesti merkittäviä säästöjä tai leikkauksia.

Merkittäviksi koettuja kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämisen esteitä hyvinvointialueiden edustajien mielestä olivat erityisesti perusrahoituksen puute tai pienuus sekä koordinoivan tahon puute alueellisesti.

Hyvinvointialueilla tulisi jatkossa koordinoita kulttuurihyvinvointitoimintaa nykyistä tehokkaammin ja vaikuttaa kulttuurihyvinvointia koskevaan päätöksentekoon. Hyvinvointialueiden vaikean rahoitustilanteen vuoksi olisi tärkeää kehittää tiedontuotantoa, jotta tieto jo olemassa olevan kulttuurihyvinvointitoiminnan luonteesta ja vaikuttavuudesta saataisiin tuotua päätöksentekoprosessien tueksi ja toimintaa voitaisiin kokonaisuutena kehittää.

**Asiasanat:** kulttuurihyvinvointi, kulttuuripolitiikka, hyvinvointialueet, sote-uudistus, sote-palvelut

## SAMMANDRAG

### **Kulturvälfärdsområden? Mål, organisering och finansiering av kulturvälfärdsverksamhet i välfärdsområdena**

I denna rapport granskas målen, organiseringen, verksamhetsmodellerna samt finansieringen av kulturvälfärdsverksamhet inom välfärdsområdena. Därtill utreds verksamhetens hinder och utvecklingsmöjligheter. Syftet är att ge en heltäckande bild av kulturvälfärdsverksamheten inom välfärdsområdena.

Mål och åtgärder som gäller kulturvälfärd i välfärdsområdenas välfärds- och kulturvälfärdspaner är mycket varierande och av olika kvalitet. Det strama ekonomiska läget påverkar alla områdens möjligheter att förverkliga åtgärder i praktiken.

Kulturvälfärd har i viss mån blivit en etablerad del av serviceplaneringen, och även genomförandet av tjänster följs upp. Ingen av välfärdsområdena genomför dock en heltäckande effektbedomning av finansierade eller beställda kulturvälfärdstjänster. Planeringen av tjänster inom kulturvälfärd samt uppföljningen av deras genomförande och effekter kräver fortfarande utveckling inom välfärdsområdena.

Ansvarsfördelningen för kulturvälfärdsverksamheten är relativt väl definierad inom välfärdsområdena. 65 procent av välfärdsområdena rapporterar att det finns utsedda personer eller aktörer som ansvarar för kulturvälfärden i området.

Välfärdsområdena litar på kommunernas och organisationernas möjligheter att tillhandahålla kulturvälfärdsverksamhet. Samarbetsgränssnitten inom välfärdsområdena verkar vara lokala, med mest interaktion mellan kommuner och organisationer. Det finns relativt lite samarbete kring kulturvälfärd mellan olika välfärdsområden.

När det gäller styrningen till kulturvälfärdstjänster saknar de flesta välfärdsområden tydliga, dokumenterade rutiner. Endast fyra områden hade i detta avseende skriftliga rutiner.

Finansieringen av kulturvälfärd inom välfärdsområdena framstår som splittrad, och det är för närvarande svårt att få en helhetsbild av den. Det finns även osäkerhet kring de ekonomiska förutsättningarna för kulturvälfärdsverksamheten. Viktiga finansieringskällor är städer och kommuner, konst- och kultursektorn samt till viss del även social- och hälsovårdssektorn. Nästan hälften av respondenterna förutspår att resurserna förblir på samma nivå under de kommande två åren. Däremot bedömde ungefär en fjärdedel att betydande besparingar eller nedskärningar sannolikt kommer att påverka verksamheten.

De största upplevda hindren för utveckling av kulturvälfärdsverksamheten är framför allt bristen på eller liten omfattning av grundfinansiering samt avsaknaden av en regionalt samordnande aktör.

I framtiden bör kulturvälfärdsverksamheten samordnas mer effektivt inom välfärdsområdena och påverkan på beslutsfattande gällande kulturvälfärd bör stärkas. På grund av välfärdsområdenas svåra ekonomiska situation vore det viktigt att utveckla kunskapsproduktionen, så att information om den befintliga kulturvälfärdsverksamhetens natur och dess genomslag kan stöda beslutsprocesserna. Då kunde verksamheten utvecklas som en helhet.

**Nyckelord:** kulturellt välbefinnande, kulturpolitik, hälso- och hälsovårdsreformen, social- och hälso-tjänster

## SUMMARY

### **Objectives, Organization, and Funding of Cultural Wellbeing Activities in the Wellbeing Services Counties**

This report examines the objectives, organization, operating models, and funding of cultural wellbeing activities in the wellbeing services counties. In addition, it reviews the obstacles to such activities and ways to develop them. The aim is to form a comprehensive overview of cultural wellbeing work within the wellbeing services counties.

The setting of goals and actions related to cultural wellbeing in the wellbeing plans and cultural wellbeing plans of the counties is highly varied and inconsistent. Tight financial situations affect all counties' ability to implement actions in practice.

The planning of services related to cultural wellbeing, as well as the monitoring of their implementation and impact, still require development in the wellbeing services counties. Cultural wellbeing has to some extent become an established part of service planning, and the implementation of services is also being monitored. However, no county conducts comprehensive impact assessments of funded or commissioned cultural wellbeing services.

Responsibility for cultural wellbeing activities is reasonably well defined in the wellbeing services counties. Sixty-five percent of the counties reported that persons or entities responsible for cultural well-being have been designated.

Wellbeing services counties rely on the active role of municipalities and organizations in providing cultural wellbeing services. The interfaces of the counties appear to be particularly localized, with the most active cooperation occurring with municipalities and organizations. There is relatively little collaboration on cultural well-being between the counties themselves.

When it comes to directing people to cultural wellbeing services, most counties lack clear, documented procedures. Only four counties had written procedures in this regard.

The funding allocated to cultural wellbeing in the wellbeing services counties appears fragmented, and it is currently difficult to obtain a comprehensive view of it. Municipal and city funding, funding from the arts and cultural sector, and to some extent funding from the social and health sector, emerge as important financial channels. There is uncertainty regarding the financial conditions for cultural wellbeing activities. Nearly half of respondents anticipated that resources would remain at the same level over the next two years. However, around a quarter expected significant savings or cuts in funding for these activities.

The most significant obstacles to developing cultural wellbeing activities, according to representatives of the counties, include particularly the lack or insufficiency of basic funding, as well as the absence of a regional coordinating body.

In the future, cultural well-being activities should be more effectively coordinated within the counties, and influence over cultural well-being-related decision-making should be strengthened. Due to the difficult financial situation in the counties, it is essential to improve data production so that information about the nature and impact of existing cultural well-being activities can support decision-making processes and contribute to the overall development of the activities.

**Keywords:**     **cultural wellbeing, cultural policy, wellbeing services counties, health and social services reform (Sote reform), health and social services**



# 1 JOHDANTO

## 1.1. Tausta ja tarve

Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan yksilön kokemusta siitä, että taide ja kulttuuri vaikuttavat omaan hyvinvointiin ja myös laajemmin sitä, että kulttuurilla ja taiteella on havaittavia hyvinvointiin liittyviä vaikutuksia ja merkityksiä yksilöille ja yhteisöille (Houni ym., 2021; Lilja-Viherlampi & Rosenlöf, 2019). Kulttuurihyvinvointitoiminnasta puhuttaessa kulttuuri- ja taidetoiminnalla tavoitellaan yksilön tai yhteisöjen hyvinvoinnin edistämistä ja toimintaan liitetään tällöin ”selkeä, julki lausuttu hyvinvointitavoite tai -palvelulupaus” (Kippo ym., 2023, s. 9; 15). Kulttuurihyvinvointitoiminnalla on monia muotoja ja sen vakiintuneisuus ja yhteys muihin toimintarakenteisiin vaihtelee, mutta kiinteimmillään ja pysyvimmillään se on osana sosiaali- ja terveyssektorin toimintaa ja palveluja (STM, 2019, s. 12).

Kulttuurihyvinvointitoimintaa on edistetty Suomessa merkittävällä tavalla jo ainakin 15 vuotta niin kansallisella, alueellisella kuin paikallisella tasolla. Toimintaa ovat edistäneet kansallisen tason politiikkasektoreita ja ministeriöitä yhdistävät ja useiden hallituskausien ajan jatkuneet Taiku-yhteistyöryhmät (Taiku3 -yhteistyöryhmä, 2023). Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste Taikusydän sekä kansallisella ja alueella toimivat Taikusydän-(alue)verkostot ovat auttaneet hyvien käytänteiden levittämisessä sekä toimijoiden välisten yhteyksien solmimisessa. (esim. Laitinen ym., 2020; Ruokolainen ym., 2023.) Kulttuurihyvinvointi on nostettu esille myös lukuisissa hyvinvointia koskeissa suunnitelmissa ja strategioissa (esim. Valtioneuvosto, 2021; Backman ym., 2023). Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloilla Taiteen edistämiskeskus (Taike) ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) ovat toimineet omilla tahoillaan kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi. Toimintaa on myös edistetty osana kehittämishankkeita tai -ohjelmia, kuten silloiseen hallitusohjelmaan kirjattu Kärkihanke prosenttitaiteen periaatteen laajentamiseksi (Ks. Jakonen & Lahtinen, 2019) sekä sosiaali- ja terveysministeriön Kansallinen ikäohjelma (Ks. Ruokolainen ym., 2023).

Kulttuurihyvinvointitoiminta tapahtuu usein niin sanotuilla yhdyspinnoilla, eli useiden eri lähtökohdista ja politiikkasektoreista käsin toimivien tahojen yhteistyönä. Tällaisessa verkostomaisessa toiminnassa voivat kohdata esimerkiksi taide- ja kulttuurisisältöjä tarjoavat taiteilijat, kulttuurialan yhdistykset sekä sote-palveluita järjestävät julkiset toimijat. Kulttuurihyvinvointitoiminnassa taide ja kulttuuri toimivat paljolti sote-rakenteissa ja myös kytköksissä laajempaan niin sanottuun hyvinvointia ja terveyttä edistävään toimintaan (hyte). Kulttuurihyvinvointitoiminnan edistämismahdollisuuksiin vaikuttavat siis sote-rakenteet ja myös laajempi hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ongelmiseen ja mahdollisuuksiin. (Ks. Ruokolainen ym., 2023, s. 38.)

Vuoden 2023 alussa tapahtunut sote-uudistus on vaikuttanut merkittävällä tavalla kulttuurihyvinvointitoiminnan rakenteellisiin ja hallinnollisiin edellytyksiin sote-palveluiden järjestämistä vastuu siirryttyä kunnilta uusille hyvinvointialueille. Tämän niin sanotun hyvinvointialueuudistuksen myötä kulttuurihyvinvoinnin resursoinnista ja toimintatavoista hyvinvointialueilla ei toistaiseksi ole selkeää kokonaiskuvaa. Sote-uudistuksen myötä esimerkiksi kulttuurihyvinvoin-

titoiminnan toimintarakenteet ja verkostot on jouduttu rakentamaan pitkälti uudelleen (Ruokola, Jakonen & Lahtinen, 2023). Samaan aikaan hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa, ja sen osana kulttuurihyvinvointitoimintaa, on pyritty kehittämään hyvinvointialueilla muun muassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukonseptin<sup>1</sup> ja Suomen kestävä kasvun aluehankkeiden<sup>2</sup> myötä (ks. Kauhanen, 2025, s. 22).

Kulttuurihyvinvointitoimintaa hyvinvointialueilla on lähestytty tähän mennessä osittaisina tarkasteluina ja tietyistä rajatuista näkökulmista käsin. Kulttuurihyvinvoinnin merkitys hyvinvointialueilla tulee jossain määrin esille ainakin Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksen tekemissä laajemmissa hyte-toiminnan edellytyksiä ja resursseja käsittelevissä Terveystieteen edistämisen aktiivisuus (TEA) hyvinvointialueilla 2024 -tiedonkeruissa ja niitä koskevissa julkaisuissa ja tulostaulukoissa (Kauppinen & Ylitörmä, 2024), Taiteen edistämiskeskuksen hyvinvointialueiden palvelutarjottimia ja toimintamalleja yksityiskohtaisesti kartoittaneessa raportissa (Kauhanen, 2025) sekä kulttuurihyvinvointitoiminnalle hyvinvointialueiden hyvinvointisuunnitelmissa ja -kertomuksissa asetettuja tavoitteita läpikäyvässä raportoinnissa (Korja, 2024).

Tässä raportissa pyrimme sekä uuden keräämämme tiedon analyysillä että aikaisemmin muissa selvityksissä kerätyn tiedon yhdistelemisellä luomaan kokonaiskuvan kulttuurihyvinvointitoiminnan tilanteesta hyvinvointialueilla.

## 1.2. Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tässä raportissa tarkastellaan kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteita, organisointia, toimintamalleja sekä rahoitusta hyvinvointialueilla. Lisäksi käydään läpi toiminnan esteitä ja kehittämiskeinoja. Tarkoituksena on luoda kattava kuva kulttuurihyvinvointitoiminnasta hyvinvointialueilla. Tarkastelemme kulttuurihyvinvointitoiminnan tilaa hyvinvointialueilla seuraavien kysymysten kautta:

- Millaisia tavoitteita hyvinvointialueilla asetetaan kulttuurihyvinvoinnille?
- Miten kulttuurihyvinvointitoiminnan järjestäminen on organisoitu eri hyvinvointialueilla, millaisia toimintamalleja on käytössä ja mitkä tahot ovat toiminnasta vastuussa?
- Millaista rahoitusta koskevaa tietoa on saatavilla ja missä määrin kulttuurihyvinvoinnille kohdistetaan rahaa hyvinvointialuekontekstissa?
- Millaisia kulttuurihyvinvointia koskevia kehittämistarpeita hyvinvointialueilla on?

Raporttimme rajautuu nimenomaan hyvinvointialueorganisaatioihin ja niiden kautta avautuvaan hallinnolliseen, taloudelliseen ja rakenteelliseen näkökulmaan kulttuurihyvinvointitoiminnan järjestämisessä. Hyvinvointialueilla tapahtuva muiden tahojen tuottama kulttuurihyvinvointi-

1 [Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukonsepti](#): THL (Haettu 24.4.2025).

2 [Kansallinen Suomen kestävä kasvun ohjelma](#) (RRP) (Haettu 24.4.2025).

toiminta sekä sitä koskevat rahoitus ja rakenteet jäävät pääosin tarkastelun ulkopuolelle.

Hyvinvointialueet ovat toki monin paikoin päällekkäisiä tai rinnakkaisia alueellisia rakenteita maakuntien kanssa. Hyvinvointialueiden ja siis myös maakuntien alueilla toimii monia muita kulttuurihyvinvoinnin toimijoita: kuntia, maakuntien liittoja, alueellisia verkostoja, yhdistyksiä ja niin edelleen. Sivuumme näitä laajoja alueellisia toimijakokonaisuuksia kuitenkin lähinnä vain tarkastellessamme, millaisiin verkostoihin hyvinvointialueorganisaatioiden edustajat ovat kytkeytyneet ja millaiset toimijat osaltaan mahdollistavat kulttuurihyvinvointitoiminnan hyvinvointialueiden palveluissa.

Raportin rakenne on seuraava: Ensin käsittelemme tässä luvussa tutkimushankkeen tehtävän, kysymyksenasettelun sekä analyysimenetelmät. Luvussa 2 käsittelemme keskeisiä tutkimustuloksia kulttuurihyvinvoinnin perustavanlaatuisista, pitkäkestoisista haasteista ja tuomme esiin, millainen vaikutus hyvinvointialueiden perustamisella on ollut näihin haasteisiin. Luvussa 3 luomme keräämäämme aineistoon perustuen yleiskuvan kulttuurihyvinvointitoiminnan tilasta hyvinvointialueilla. Lisäksi raportin erillisessä liitteessä esittelemme yhden tapaushyvinvointialue-esimerkin, Pirkanmaan hyvinvointialueen, avulla kulttuurihyvinvoinnille suuntautuvia erilaisia rahavirtoja ja kulttuurihyvinvointitoiminnan konkreettisia organisointitapoja (Ks. liite 3). Neljännessä luvussa esitämme johtopäätöksemme.

### 1.3. Aineisto ja menetelmät

Raportissamme on hyödynnetty sekä olemassa olleita asiakirja-aineistoja, kyselyaineistoja ja raportteja että uutta varta vasten tätä tutkimusta varten kerättyä aineistoa.

Tutkimuksessa analysoitiin kulttuurihyvinvointinäkökulmasta hyvinvointialuekohtaisesti avoimesti saatavilla olleita hyvinvointikertomuksia- ja suunnitelmia sekä mahdollisia kulttuurihyvinvointisuunnitelmia.

Uusi haastattelu- ja kyselyaineisto kerättiin kahdessa vaiheessa. Tutkimus aloitettiin haastattelemalla kahden hyvinvointialueen (Pirkanmaa ja Satakunta) kulttuurihyvinvointitoiminnan koordinoimisesta vastaavia henkilöitä sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen edustajaa pilotoiden samalla kyselyteemoja ja kysymyksiä. Tämän jälkeen toteutettiin kysely hyvinvointialueiden kulttuurihyvinvoinnista tai hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä vastaaville tai koordinoiville tahoille (Ks. liite 4). Lisäksi kerättiin sähköpostitiedusteluilla tietoa kulttuurihyvinvointitoiminnan kustannuksista ja järjestämisestä Pirkanmaan hyvinvointialueella. Tiedusteluja lähetettiin yhteensä 22 taholle, jotka edustivat 11 Pirkan eri palvelua tai toimintoa.

Kyselyn kohdejoukon muodostivat kulttuurihyvinvoinnista tai yleisemmin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinoimisesta vastaavat tahot hyvinvointialueittain. Vastaajajoukko muodostui joidenkin alueiden osalta kulttuurihyvinvointitoimintaa edistävästä ja koordinoivista henkilöistä ja joidenkin alueiden osalta yleisemmällä taholla hyvinvointia edistävästä tai koordinoivista henkilöistä riippuen siitä, miten kulttuurihyvinvointitoiminnan koordinaatio oli alueilla järjestetty. Kyselypyyntö lähetettiin useille henkilöille jokaisella hyvinvointialueella niin, että kyselysaate tavoitti vähintäänkin joko kulttuurihyvinvoinnista vastaavan henkilön, hyvinvointikoordinaattorin ja/tai hyte-tiimin vastuuhenkilön. Kyselysaatteessa ohjeistettiin vastaamaan joko

yksin tai koordinoitusti hyvinvointialueen organisaation sisällä. Vastauksia kerättiin yksi lomake jokaiselta hyvinvointialueelta. Helsinki ja Ahvenanmaa jäivät tarkastelun ulkopuolelle johtuen niiden erilaisesta tilanteesta verrattuna hyvinvointialueisiin; niitä eivät koske sote-uudistuksen tuomat organisaatiomuutokset. Vastaukset saatiin jokaiselta hyvinvointialueelta, mutta joidenkin kysymysten osalta yksittäisiä vastauksia jäi puuttumaan.

Uutta aineistoa kerättiin myös taloutta ja toimintaa koskevien tietojen muodossa yhdeltä tapaushyvinvointialueelta. Tapaushyvinvointialueeksi valikoitui Pirkanmaan hyvinvointialue muun muassa siksi, että siellä kulttuurihyvinvointi on ollut viime vuosina suhteellisen hyvin kehittämiskohteena esillä ja taloustietojen keruun mahdollisuudet arvioitiin siellä keskimääräistä paremmiksi.

Tutkimuksessa hyödynnettiin kokonaiskuvan luomiseksi myös muita tuoreita tai käynnissä olevia tiedonkeruita. Näitä olivat THL:n keräämä ja raportoima tieto hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatioon käytettävistä resursseista ja toimintatavoista hyvinvointialueilla (Teaviisari, 2024a-d). Hyvinvointisuunnitelmien ja -kertomusten analysoimisen osalta hyödynnettiin ja täydennettiin Taikessa keväällä 2024 tehdyn tiiviin raportin (Korja, 2024) kuvausta. Toimintamallien ja välitykseen käytettävien palveluiden analysoimisessa hyödynnettiin Taiken syksyllä 2024 toteuttamaa kyselyä, joka kohdistettiin Suomen kestävän kasvun ohjelman yhteys-henkilöille hyvinvointialueilla (Kauhanen, 2025).

## 2 HYVINVOINTIALUEET: MUUTOS KULTTUURIHYVINVOINNIN TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

### 2.1. Kulttuurihyvinvointi yhdyspinnoilla

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus) siirsi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa (Ks. tarkemmin liite 1). Uudistuksen tavoitteena oli luoda Suomeen entistä tasa-arvoisempi palvelujen saatavuus ja vähentää ihmisten välisiä terveys- ja hyvinvointieroja (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024a).

Sote-uudistus on suoraan vaikuttanut kulttuurihyvinvointitoiminnan rakenteisiin ja organisointiin. Hyvinvointialueiden roolina on edistää kulttuurihyvinvointia yhteistyössä kuntien, alueellisten toimijoiden sekä kolmannen ja yksityisen sektorin kanssa.

Vaikka kunnat edelleen tuottavat kulttuurihyvinvoinnin palveluja, on niiden ollut tarve muodostaa ja organisoida yhteistyö hyvinvointialueen kanssa (vrt. Paananen ym., 2024). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Suomen Kuntaliiton tiedonkeruun mukaan puolella (49 %) Suomen kunnista oli vuonna 2023 olemassa vakiintunut yhteistyörakenne hyvinvointialueen kanssa hyvinvointia ja terveyttä edistävän kulttuuritoiminnan käsittelemiseen (Saukko ym., 2023).

Hyvinvointialueella on vastuu elintapaohjauksen kokonaiskoordinaatiosta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi. Hyvinvointialueiden elintapaohjaus kytkeytyy kuntien tuottamiin palveluihin sekä yritysten, järjestöjen ja yhdistysten toimintaan, joita hyvinvointialue voi tukea koulutusten, elintapaohjauksista edistävien materiaalien, viestinnän ja muun yhteistyön avulla.

Kulttuurihyvinvoinnin yhteydessä tätä toimijoiden moninaisuutta ja toiminnan verkostomaisuutta kuvataan yhdyspinta-termillä, erityisesti alue- ja paikallistasolla. Yhdyspinnoista alettiin puhua paitsi kulttuurihyvinvoinnin myös muun sote-palveluihin liittyvän toimijoiden ja organisaatioiden yhteistyön yhteydessä osana sote-uudistusprosessia (Luukkonen ym., 2016, s. 5). Ensin yhdyspinta määriteltiin ”kahden tai useamman organisaation väliseksi toiminnalliseksi yhteydeksi tai liittymäpinnaksi, jossa korostuu yhdessä tekemisen merkitys” (VN, 2020, s. 1). Esimerkiksi Kuntaliiton vuonna 2016 raportoimassa kehittämisaloitteessa raja tai -yhdyspinnat määritellään palveluiden järjestämisen kannalta kahden itsehallinnollisen toimijan, kunnan ja maakunnan, sekä valtion välisinä yhteistyösuhteina, ja palveluiden tuottamisen tasolla myös asiakkaan ja palvelun tuottajan välisenä toimintana (Luukkonen ym., 2016, s. 5). Myöhemmin termin sisältämien toiminnan osapuolten joukko on tullut yhä monimuotoisemmaksi.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL, 2023) tuoreemman kuvauksen mukaan yhdyspinnoilla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhdyspintayhteistyötä tapahtuu eri alueellisten toimijoiden kesken sekä kuntien, palveluntuottajien ja järjestöjen välillä. Sote-uudistuksen tuloksena hyvinvointipalvelujen, ja myös kulttuurihyvinvointipalveluiden, järjestämisen kannalta olennainen yhdyspinta on kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Myös sosiaali- terveys- ja kulttuurialan

järjestöillä on tärkeä rooli. Esimerkiksi elintapa- ja palveluohjaustoiminnan tueksi hyvinvointialueilla tarvitaan tietoa kuntien ja järjestöjen toteuttamista palveluista. Tarvitaan myös yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden välille hyte-palvelukonseptien toteuttamisen tueksi, esimerkiksi siksi, että pystytään osoittamaan hyvinvointilähteen piiriin sopivia kulttuuripalveluja.

Ylipäätään kulttuurihyvinvointitoiminnan yhdyspinnoilla tai toimintaa tukemassa on sekä paikallisella, alueellisella että kansallisella tasolla lukuisia toimijoita, joita on aikaisemmassa Cuporen raportissa (Ruokolainen ym., 2023, s. 30) ryhmitelty seuraavasti:

- **Valtionhallinto:** Erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) sekä sosiaali- ja terveysministeriö (STM), mutta myös esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) ja ympäristöministeriö (YM) ovat olleet omalta osaltaan edistämässä kulttuurihyvinvointia. Taikella ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) on keskeinen rooli käytännön toiminna.
- **Hyvinvointialueet:** Uudet hallinnolliset yksiköt, jotka vastaavat sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä alueellaan.
- **Kunnan sivistys/kulttuuritoimet:** Kunnan organisaatiot, jotka järjestävät taide- ja kulttuuritoimintaa kuntalaisille.
- **Kulttuuri- ja taidealan organisaatiot:** Laitokset, järjestöt ja yhdistykset sekä yritykset, jotka järjestävät taide- ja kulttuuritoimintaa ja välittävät palveluja.
- **Sosiaali- ja terveysalan järjestöt:** Sosiaali- ja terveyspalveluita tarjoavat järjestöt, jotka voivat hyödyntää taidetta ja kulttuuria osana palveluitaan.
- **Sote-palveluja tuottavat tahot:** Esimerkiksi palvelutalot, jotka tarjoavat taide- ja kulttuuritoimintaa asukkaalleen.
- **Yksittäiset taiteilijat, kulttuurialan ammattilaiset ja luovan alan yrittäjät:** Tarjoavat taide- ja kulttuuripalveluita tai -toimintaa erilaisille asiakasryhmille.
- **Koulutusorganisaatiot (yliopistot, AMK), tutkijaverkostot:** Tekevät tutkimusta kulttuurihyvinvoinnin alalla ja/tai kouluttavat uusia ammattilaisia alalle.
- **Koordinoivat ja verkostoivat toimijat (esim. Taikusydän, Kulttuurihyvinvointipooli):** Yhdistävät toimijoita, valvovat etuja ja/tai levittävät tietoa.

## 2.2. Toiminnan perusongelmat ja hyvinvointialueuudistus

Ajankohtaisena kulttuurihyvinvointitoiminnan edistämisen haasteena on hyvinvointialueuudistus ja sen mukanaan tuoma muutostilanne. Kulttuurihyvinvointitoiminnan edistämisessä on myös pitkäkestoisia tai pysyväisluontoisia ongelmia, jotka ainakin osittain korostuvat entisestään muutostilanteessa. Näitä ongelmia ja niihin esitettyjä ratkaisuja esitellään tässä lyhyesti pääosin aikaisempaan Cuporessa tehtyyn tutkimukseen perustuen. Lisäksi tuodaan esille, miten muutostilanne on tuonut esiin uusia haasteita.

Aikaisemmassa Cuporen tutkimuksessa on tuotu esille neljä keskeistä kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen liittyvää ja toisiinsa kytkeytyvää ongelmaa, joita kulttuurihyvinvoinnin parissa työskentelevät toimijat ovat tunnistanee (Kuvio 1). Ensinnäkin toiminnan perusrahoituksen puute tai vähäisyys on merkittävä juurisyy monille muille ongelmille. Toiseksi perusrahoituksen vähäisyyden takia toiminta on liiaksi hankepainotteista, jolloin toimintaa ei voida suunnitella pitkäjänteisesti. Kolmanneksi erityisesti aluetasolla mutta myös kansallisella tasolla kulttuurihyvinvointitoimintaa ei ole onnistuttu koordinoimaan riittävästi, jolloin eri toimenpiteet ja toiminta jäävät hajanaisiksi ja sattumanvaraisiksi. Neljänneksi ongelmaksi tunnistettiin sote-sektorin heikko kulttuurihyvinvointipalveluita koskeva tilaaja- ja ostajaosaaminen. (Ruokolainen ym., 2023, s. 88.)

**Kuvio 1** Kulttuurihyvinvoinnin kehittämisen perusongelmat (Ruokolainen ym., 2023, s. 88).



Nämä perusongelmat tulivat esille myös niin sanotun kulttuurin kärkihankkeen arvioinnissa, jossa selvitettiin, miten vuosina 2016–2019 käynnistetyn kulttuurihyvinvointia edistäneen hanke-toiminnan vaikutukset olivat nähtävissä vuoden 2024 alkupuolella. Tällöin todettiin, että hankkeiden vaikutuksia rajoittavat rahoituksen epävarmuus, koordinoinnin hankaluudet sekä toimintamallien kestävyiden puute. (Jakonen & Ruokolainen, 2024, s. 50.)

Perusongelmien lisäksi esille ovat aivan hiljattain nousseet erityisesti hyvinvointialueiden hallintoon ja prosesseihin liittyvät ongelmat tai kehittämisen esteet. On tunnistettu, että monien kulttuurihyvinvointitoimintaa edistäneiden hankkeiden aikaansaama toiminta on pysähtynyt tai juurtuminen on ollut puutteellista hyvinvointialueuudistuksen muutostilanteen vuoksi. Talous- ja henkilöstötilanne on ollut hyvinvointialueilla vaikea, myös kulttuurihyvinvointia edistävien toimijoiden osalta. (Jakonen & Ruokolainen, 2024, s. 50.) Rahoituksen lisäksi toinen konkreettinen ongelma on ollut, että jo olemassa olleet kumppanuudet, käytännöt ja yhteydet on paikoin



jouduttu rakentamaan kokonaan uudelleen. Aikaisemmin kuntaorganisaatioiden sisällä ja esimerkiksi sairaanhoitopiirien ja kuntien välille muotoutuneet yhteydet ovat rikkoutuneet. (Ruokolainen, Jakonen & Lahtinen, 2023.)

Kulttuurihyvinvointitoiminnan ja sen edistämisen taustalla vaikuttavat myös yleisemmät hyvinvointialueiden ja kuntien toimintaan ja yhteistyöhön liittyvät seikat. Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyötä, vastuita ja rooleja sote-uudistuksen jälkeisessä ajassa on selvitetty Tampereen yliopiston HALKO-tutkimushankkeessa. Hankkeen väliraportoinnista (Paananen, ym. 2024, s. 60–61) voidaan nostaa esiin kolme kulttuurihyvinvointitoimintaakin olennaisella tavalla koskevaa havaintoa (Taulukko 1).

**Taulukko 1** Hyvinvointialueisiin liittyvät erityiset ongelmat ja kehittämistarpeet kulttuurihyvinvointia koskien.

| Hyvinvointialueiden ja kuntien suhteessa havaittu ongelma                                                     | Ongelman näkyminen kulttuurihyvinvointitoiminnan edistämisessä hyvinvointialueilla                                                                                  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Rajapintojen epäselvä siirtyminen kuntaorganisaation sisältä hyvinvointialueiden ja kuntien välille           | Kulttuurihyvinvointi- ja sote-toiminnan yhteyksien katkeaminen ja verkostojen heikkeneminen                                                                         |
| HYTE-toiminnan epäselvä asema kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyössä                                     | Kuntien ja hyvinvointialueiden vastuunjaon epäselvyydet HYTE-toiminnassa ja sen koordinoinnissa vähentävät kulttuurihyvinvointitoimijoiden toimintamahdollisuuksia. |
| Valtion rahoituksen ja lakisääteisten, välttämättömien tehtävien korostuminen hyvinvointialueiden toiminnassa | Kulttuurihyvinvointitoiminnan rahoitus ja resursointi on puutteellista ja katkonaista hyvinvointialueilla.                                                          |

(soveltaen Paananen, ym. 2024, s. 60–61; Ruokolainen, ym., 2023)

Ensinnäkin HALKO-hankkeen raportoinnin mukaan uudistus on tarkoittanut eri toimintojen ja toimijoiden rajapintojen siirtymistä kuntaorganisaatioiden sisältä kuntien ja hyvinvointialueiden välille. Toisin sanoen kulttuurihyvinvointitoimintakaan ei ole enää kuntaorganisaation ja yhden aluetason puitteissa tapahtuvaa yhteistyötä, vaan toimijoiden välillä on sekä organisatorisia että aluehallinnollisia rajoja.

Toiseksi raportissa tuodaan esille, että uudistus on luonut lähtökohdat erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukokonaisuuksien hallinnointiin, mutta kulttuurihyvinvoinnin edistämisen kannalta tärkeän hyvinvoinnin edistämisen ja ennaltaehkäisevän työn asema on jäänyt epäselväksi. Tältä osin hyvinvointialueiden ja kuntien vastuunjaon nähdään jääneen uudistuksessa lähtökohtaisesti puutteelliseksi.

Yhteistyön toimintamallien vakiintuminen ja riittävä resursointi osaamiseen ja henkilöstöön ovat ylipäättään edellytyksiä saumattomien palveluketjujen rakentumiselle. Jos yhdyspinta-tehtävinä toteutettavan toiminnan tehtävänjaosta ei ole selkeästi sovittu osapuolten kesken tai jos



henkilö- tai taloudelliset resurssit ovat puutteelliset, on Kipon ym. (2023, s. 30) mukaan riskinä, että kulttuurihyvinvoinnin palveluketjut eivät toimi. Sekä hyvinvointialueiden että kuntien tulisi huolehtia resurssien riittävydestä.

Kolmanneksi HALKO-hankkeen väliraportista nousee esille kulttuurihyvinvointia koskevana haasteena se, että hyvinvointialueiden itsehallinto on rajoitettua ja niiden toiminta perustuu voimakkaasti valtionohjaukseen ja -rahoitukseen. Tällöin toiminnassa keskitytään välttämättömiin lakisääteisiin tehtäviin, mikä voi tarkoittaa kulttuurihyvinvoinnin kannalta resurssien vähenemistä. Valtion ja hyvinvointialueiden välinen kiinteä yhteys voi tarkoittaa myös sitä, että yhteistyösuhteet alueen toimijoiden kanssa eivät välttämättä muodostu kovin vahvoiksi. Tällä voi olla negatiivinen vaikutus kulttuurihyvinvointitoimintaan, joka on ollut korostuneen verkostomaista ja hyviin yhteyksiin ja osin epäviralliseen yhteistyöhön nojaavaa.

Kuntien ja hyvinvointialueiden vastuun työnjaon selkiyttäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä yhteistyön ohjaaminen erityisesti yhdyspintapalvelujen ja tiedolla johtamisen osalta on kirjattu tavoitteiksi Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan.<sup>3</sup> Paananen ym. (2024, s. 34) kuitenkin toteavat hyvinvointialueiden ja kuntien välisen vastuunjaon ja yhteistyön esteeksi kummankin osapuolen näkökulmasta heikot kannustimet sekä esimerkiksi muihin tehtäviin verrattuna väljemmän lainsäädännön.

Osittain kulttuurihyvinvoinnin merkitys on kuitenkin tunnistettu, ja kehittämistyö sen parissa on myös vaikeuksista huolimatta jatkunut, vaikka tilanne onkin vaihteleva eri hyvinvointialueilla (Jakonen & Ruokolainen, 2024, s. 50). Jatkossa hyvinvointialueilla kulttuurihyvinvointitoimintaa kehitettäessä käytännöt, kumppanuudet ja yhteydet olisi rakennettava uudelleen, pysyviä kulttuurihyvinvointia koskevia vastuita olisi luotava, strategiaan asiakirjoihin tulisi saada mainintoja kulttuurihyvinvoinnista ja kulttuurihyvinvointia koskevien mittareiden tai indikaattorien tulisi olla mukana kannustimissa, joiden perusteella valtion rahoitusta jaetaan hyvinvointialueille. (Ruokolainen, Jakonen & Lahtinen, 2023.)

---

3 Vahva ja välittävä Suomi: pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023, s. 27.

### 3 KULTTUURIHYVINVOINTITOIMINTA HYVINVOINTIALUEILLA

#### 3.1. Tavoitteet ja seuranta

Kulttuurihyvinvointi on esillä hyvinvointialueiden toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa, erityisesti hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa. Joillakin alueilla on tehty tai tekeillä myös erillisiä kulttuurihyvinvointisuunnitelmia. Jotkut hyvinvointialueet tukeutuvat omassa tavoitteenasettelussaan ja kulttuurihyvinvoinnin tilannekuvassa myös esimerkiksi maakunnallisiin kulttuuri-suunnitelmiin tai kulttuurihyvinvointisuunnitelmiin, joiden tekijänä tai koordinoijana mainitaan maakuntaliitto. Hyvinvointialueiden strategioiden, palvelustrategioiden ja vastaavien yleisemmän tason strategiadokumenttien tasolla kulttuurihyvinvointia ei käytännössä mainita suoraan ollenkaan. Tämä johtuu siitä, että kyseisissä asiakirjoissa kirjoitetaan hyvinvointialueiden tavoitteista ja toiminnasta hyvin yleisluontoisesti. Siksi tässä luvussa keskitytään tarkastelemaan hyvinvointikertomuksia ja -suunnitelmia sekä mahdollisia kulttuurihyvinvointisuunnitelmia, jotta saadaan yleiskuva hyvinvointialueiden kulttuurihyvinvointitoiminnalle asettamista tavoitteista.

Taulukosta 2 käy ilmi hyvinvointialueiden uusimpien hyvinvointikertomusten sekä -suunnitelmien laatimisvuodet ja aikajänteet sekä mahdollisten erillisten kulttuurihyvinvointisuunnitelmien olemassaolo. Taulukko kuvaa tilannetta vuoden 2025 maaliskuussa. Uuden aluevaltuustokauden myötä kertomukset ja suunnitelmat päivittyvät. Voidaan olettaa, että samalla niiden sisältö alkaa tarkemmin vastata todellista tilannetta hyvinvointialueorganisaatioissa.

**Taulukko 2** Hyvinvointialueiden hyvinvointikertomusten ja -suunnitelmien aikajänteet sekä kulttuurihyvinvointisuunnitelmien olemassaolo (tilanne tammikuussa 2025).

| Hyvinvointialue   | Uusin hyvinvointi-kertomus tai -raportti                             | Hyvinvointisuunnitelman aikajänne                           | Kulttuurihyvinvointisuunnitelma                                           |
|-------------------|----------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------|
| Etelä-Karjala     | 2023                                                                 | 2021–2025                                                   | Ei                                                                        |
| Etelä-Pohjanmaa   | 2023                                                                 | 2022–2025, päivitetty 6/2024                                | Maakunnassa erillinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma                     |
| Etelä-Savo        | 2022                                                                 | 2023–2025                                                   | Maakunnassa erillinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma                     |
| Itä-Uusimaa       | 2023                                                                 | 2023–2025                                                   | Ei                                                                        |
| Kainuu            | 2022                                                                 | 2023–2025                                                   | Maakunnassa erillinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma vuosille 2019–2022  |
| Kanta-Häme        | 2024                                                                 | 2021–2024, seuraava suunnitelma hyväksytty joulukuussa 2024 | Ei                                                                        |
| Keski-Pohjanmaa   | 2022                                                                 | 2022–2025                                                   | Hyvinvointialueen ja maakunnan liiton yhteinen suunnitelmaluonnos tehty   |
| Keski-Suomi       | 2025                                                                 | 2024–2025                                                   | Ei                                                                        |
| Keski-Uusimaa     | 2023                                                                 | 2020–2025                                                   | Ei                                                                        |
| Kymenlaakso       | 2023                                                                 | 2020–2025                                                   | Kyllä, myös erillinen Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma |
| Lappi             | 2023/2024                                                            | 2024–2025                                                   | Ei                                                                        |
| Länsi-Uusimaa     | 2023                                                                 | 2024–2026                                                   | Ei                                                                        |
| Pirkanmaa         | 2023                                                                 | 2023–2026                                                   | Kyllä, myös erillinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma sairaalapalveluihin |
| Pohjanmaa         | 2022                                                                 | 2023–2025                                                   | Ei                                                                        |
| Pohjois-Karjala   | 2024 (luonnos)                                                       | 2025–2028 (luonnos)                                         | Maakunnassa erillinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma                     |
| Pohjois-Pohjanmaa | 2023                                                                 | 2024–2025 (luonnos)                                         | Kyllä (luonnos)                                                           |
| Pohjois-Savo      | 2023                                                                 | 2021–2025                                                   | Ei                                                                        |
| Päijät-Häme       | 2021 (maakuntaliiton dokumentti, ei erillistä hyvinvointikertomusta) | 2021–2025 (maakuntaliiton dokumentti)                       | Ei                                                                        |
| Satakunta         | 2024                                                                 | 2024–2025                                                   | Kyllä                                                                     |
| Vantaa ja Kerava  | 2023                                                                 | 2023–2025                                                   | Kyllä                                                                     |
| Varsinais-Suomi   | 2021                                                                 | 2023–2025                                                   | Ei                                                                        |

Hyvinvointialueiden hyvinvointikertomukset ovat sisällöltään varsin erilaisia. Niiden tarkkuus-taso ja käsiteltyjen teemojen laajuus vaihtelevat. Osa on varsin toteavia ja väestön terveydentilaa koskevia tilastoja esitteleviä, toisissa taas käsitellään laajemmin myös toteutuneita toimenpiteitä terveyden edistämiseksi. Myös hyvinvointisuunnitelmien toteutuksessa on eroja. Silti niistä saadaan jonkinasteinen yleiskuva siitä, millaisia hyte-toimenpiteitä on tehty ja suunnitellaan tehtäväksi. Samalla tulee myös ainakin epäsuorasti esille kulttuurihyvinvoinnin merkitys hyvinvointi-alueen toiminnan painopisteissä.

Toteutunut kulttuurihyvinvointitoiminta näkyy hyvinvointialueilla varsin eri tasoisesti hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa (Taulukko 3). Viiden hyvinvointialueen, (Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi ja Keski-Uusimaa, Länsi-Uusimaa sekä Pohjanmaa) tuoreimmissa dokumenteissa ei ole mainintoja kulttuurihyvinvoinnista, kulttuurista tai taiteesta. Tyypillistä monien hyvinvointialueiden osalta on, että kertomuksissa tai suunnitelmissa nostetaan esille kuntien ja myös muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden merkitys kulttuurihyvinvointipalveluiden tuottajina. Dokumenteissa esimerkiksi viitataan kulttuurihyvinvoinnin osalta kuntien toimenpiteisiin tai suunnitelmiin. Kulttuurihyvinvointitoiminta nähdään yhdyspinnoilla tapahtuvana toimintana, jossa luotetaan siihen, että kulttuuria ja taidetta tuotetaan ja tuetaan varsinaisen hyvinvointialueorganisaation ulkopuolelta.

Tavoitteenasettelun ja toteutuneen toiminnan osalta aktiivisempina näyttäytyvien hyvinvointialueiden toiminnassa nousevat esille esimerkiksi erilliset kulttuurihyvinvointisuunnitelmat ja niiden laatimisprosessit, laatukriteeristöt, Kaikukortti<sup>4</sup> ja erilaiset muut toimintamallit, palvelutarjottimet ja kulttuurin saaminen mukaan hyte-toimintaan ja -rakenteisiin ja elintapaohjaukseen. Monilla alueilla mitä ilmeisimmin kuitenkin tyydytään toteamaan kulttuurin merkitys hyvinvoinnin edistämässä, mutta konkreettisia toimia ei välttämättä ole tai ainakaan niitä ei ole nostettu dokumenteissa esille.

**Taulukko 3** Maininnat toteutuneesta kulttuurihyvinvointitoiminnasta tuoreimmissa hyvinvointialueiden hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa (tilanne tammikuussa 2025).

| Hyvinvointialue | Toteutuneet toimenpiteet ja/tai tilannekuva                                                                                                                                                         |
|-----------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Etelä-Karjala   | Kaikukortti, taidelainaamo eli ”sairaala-artoteekki”                                                                                                                                                |
| Etelä-Pohjanmaa | Kirjaukset joidenkin kuntien strategioissa, verkostotyö, kulttuurikasvatussuunnitelmat, Kaikukortti                                                                                                 |
| Etelä-Savo      | Näkyvyyden lisäys kuntien kulttuurihyvinvointisuunnitelmissa, indikaattoritieto vielä kehittämisvaiheessa                                                                                           |
| Itä-Uusimaa     | Kulttuurihyvinvointi mainitaan hyte-koordinaattorien verkoston tehtävissä.                                                                                                                          |
| Kainuu          | Yleisellä tasolla mainitaan, että kainuulaiset hyödyntävät muun muassa kulttuuria hyvinvoinnin lähteenä. Yksittäisiä mainintoja kunnissa tehdystä työstä ja sen tuloksista tietyissä kohderyhmissä. |

4 [Kaikukortti.fi](https://www.kaikukortti.fi) (Haettu 6.5.2025).

|                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Kanta-Häme        | Kunnat mainitaan tahoiksi, jotka tarjoavat mahdollisuuksia kulttuurin kokemiseen ja kulttuuri-osallistumiseen. Seurakunnat mainitaan kulttuuri- ja taideharrastusten mahdollistajina.                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Keski-Pohjanmaa   | Ei mainintoja toteutuneesta toiminnasta                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Keski-Suomi       | Ei mainintoja toteutuneesta toiminnasta                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Keski-Uusimaa     | Ei mainintoja toteutuneesta toiminnasta                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Kymenlaakso       | Kulttuurihyvinvointisuunnitelman päivittäminen, kulttuuriläheteyhteistyö kuntien kanssa, tehty Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma, Kaikukortti, digitaaliset ratkaisut, kulttuuritarjotin, kulttuuriyhdyshenkilöt asumispalveluissa ja kotihoidossa, yksikkökohtaisia kulttuurisuunnitelmia, alueellinen hyvinvointia kulttuurista -verkosto                                                                                                        |
| Lappi             | Harrastamisen Suomen mallin kerhotoiminta, Harrastusresepti. Kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä lasten ja nuorten kulttuurihyvinvoinnissa. Osassa kunnista toteutetaan kiertävän kulttuurityön Matkalla -toimintamallia. Kirjastot ja kirjojen lainaamisen saavutettavuus. Kansalaisopistot mainitaan kulttuuritoiminnan tarjoajina. Kaikukortti kunnissa käytössä. Lapin kuntien hyvinvointityön osalta mainitaan kulttuurihyvinvointi yhtenä teemana.        |
| Länsi-Uusimaa     | Ei mainintoja toteutuneesta toiminnasta. Kuntien kulttuuripalveluiden merkitystä korostetaan.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Pirkanmaa         | Päivitetty Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma vastamaan uusia alueellisia HYTE-yhteistyön rakenteita, Kulttuurihyvinvointi osaksi alueellista digitaalista elintapaohjauksen palvelutarjotinta, kulttuurihyvinvointipalveluiden laatukriteeristön rakentaminen sote-yksiköissä ja yhdyspinnoilla toteutettavaan toimintaan, kuntien TEAviisari-kuntokoulu, kulttuurihyvinvointisuunnitelma, erikoissairaanhoidon kulttuurihyvinvointisuunnitelma |
| Pohjanmaa         | Ei mainintoja                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Pohjois-Karjala   | Hyte-toiminnan yhdeksi painopisteeksi asetettu kulttuurihyvinvointi, hyte-lautakunta seurannut mm. kulttuurihyvinvoinnin sisältöalueita, hankkeilla mahdollistettu kulttuurihyvinvointiin liittyviä tehtäviä.                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Pohjois-Pohjanmaa | Kulttuuri mainitaan yhtenä hyvinvointiin vaikuttavana seikkana. Kulttuuripalvelut ja -tilat mainitaan TEAviisarin perusteella asioina, joita kuntien pitäisi kehittää. Osa kunnista, seurakunnista ja järjestöistä on panostanut kulttuuripalveluiden tarjoamiseen. Hyvinvointialueen tehtäväksi mainitaan suunnitelma asukkaiden hyvinvoinnin parantamiseksi, yhtenä osa-alueena kulttuurihyvinvointi.                                                              |
| Pohjois-Savo      | Kulttuuri mainitaan lyhyesti kuntien hyte-työryhmien yhteydessä organisaatio-kaaviossa.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Päijät-Häme       | Toteamus siitä, että kulttuurin järjestelmällisessä hyödyntämisessä on parannettavaa ja että selkeät alueelliset rakenteet kulttuurihyvinvoinnin hyödyntämiseksi puuttuvat.                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Satakunta         | HYTE-yksikköön on nimetty kulttuurihyvinvoinnista vastaava HYTE-koordinaattori. Tietoisuutta lisätään viestimällä hyvistä käytännöistä ja toimintamalleista, vaikuttavista menetelmistä ja tutkimustuloksista. Henkilöstön osaamista edistetään. Kulttuurihyvinvointisuunnitelma on laadittu. Taikusydän-verkoston kautta on edistetty asioita. Kulttuurihyvinvointia on edistetty mm. Satakulttuuria ja Kestävän kasvun hankkeilla.                                 |
| Vantaa ja Kerava  | Kuntien kanssa edistetään kulttuuripalveluita. Vakehyva-hankkeen yhteydessä mainitaan kulttuuripalveluiden edistäminen.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Varsinais-Suomi   | Järjestöt mainitaan kulttuuripalveluiden tuottajina, alueellisen hyte-työryhmän yksi alaryhmä on kulttuurihyvinvointiteemainen, hyte-yksikössä on elintapaohjaus- ja kulttuurihyvinvointitiimi.                                                                                                                                                                                                                                                                      |

Hyvinvointisuunnitelmien kautta nähdään, millaisia tavoitteita ja toimia niiden edistämiseksi hyvinvointialueet ovat nostaneet esille. Hyvinvointisuunnitelmia on myös kulttuurihyvinvoinnin osalta tarkennettu useilla alueilla erillisillä kulttuurihyvinvointisuunnitelmilla. Kulttuurihyvinvointi tulee esille joko suoraan tavoitteissa tai epäsuoremminkin mainittujen keinojen kautta (Ks. tarkemmin liite 2). Useimmilla hyvinvointialueilla on asetettu kulttuurihyvinvointia koskevia tavoitteita ja määritetty keinoja niiden saavuttamiseksi. Neljällä hyvinvointialueella näitä ei ollut määritetty.

Dokumenteissa asetetut tavoitteet ovat eritasoisia. Ne voivat olla hyvin yleisiä, kuten tietyn väestöryhmän terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, tai hyvinkin konkreettisia, kuten tietyn toimintamallin tai laitossympäristön viihtyisyyden edistäminen. Myös keinovalikoima vaihtelee hyvin yleisluontoisista toteamuksista, esimerkiksi kulttuurin hyödyntäminen, hyvin yksityiskohdaisiksi toimenpiteiden luetteloiksi. Tavoitteet ja keinot vaikuttavat myös usein menevän sekaisin. Olennaista onkin tarkastella seikkoja, jotka nousevat esille huolimatta siitä, onko ne mainittu tavoitteina vai keinoina.

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen tarkoittaa näin tarkastellen hyvinvointialueilla seuraavia asioita:

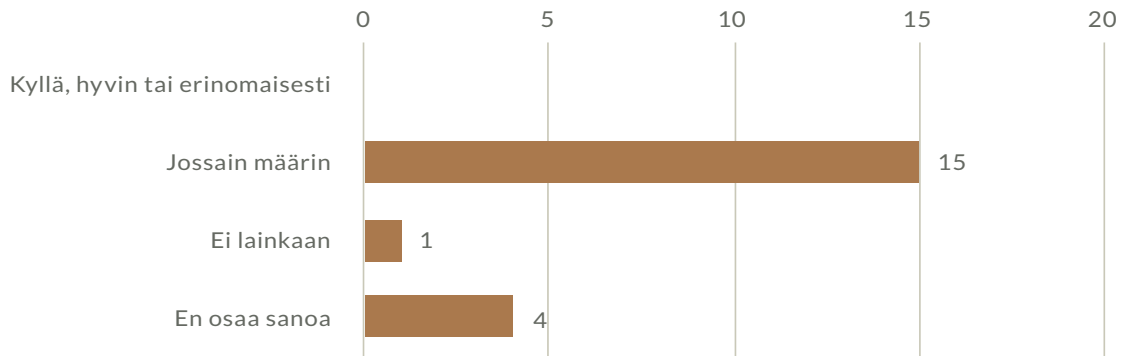
- **Yleiset periaatteet:** esimerkiksi taiteen prosenttiperiaate sekä asiakkaiden perusoikeudet
- **Suunnitelmien taso:** kulttuurihyvinvointisuunnitelmat ja niiden laatimisprosessit ja myös mahdolliset yksikkökohtaiset kulttuurihyvinvointisuunnitelmat
- **Maininnat yhteistyön kehittämisestä:** verkostotyö tai yhdyspintatyö
- **Konkreettiset resurssit ja niiden muodostaminen:** esimerkiksi tavoitteet kulttuurihyvinvoinnin yhdyshenkilöistä ja koordinoivista tahoista
- **Toiminnan säännönmukaisuuteen pyrkiminen:** esimerkiksi palveluketjujen muodostaminen ja niiden kuvaaminen, laatukriteeristön muodostaminen, elintapaohjauksen tarkistuslistan muodostaminen ja noudattaminen
- **Konkreettinen työ ja toimintamallit:** Haavoittuvassa asemassa oleville tarjotut etuudet ja osallisuutta edistävät toimintamallit, esimerkiksi Kulttuuriluotsi-toiminta ja Kaikukortti-toimintamalli, taiteen puheeksiotto; mainintoja myös kulttuurihyvinvointia tukevasta konkreettisesta työstä sekä arjen hoitokulttuurista

Strategisten dokumenttien analysoinnin lisäksi kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteita ja seurantaan avataan seuraavaksi myös toteuttamaamme kyselyyn perustuen. Kysyimme, ovatko kulttuurihyvinvointipalvelut vakiintuneet osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden suunnittelua eri hyvinvointialueilla<sup>5</sup>. Pääosa (75 %) kyselyyn vastanneista hyvinvointialueiden edustajista katsoi, että vakiintumista oli tapahtunut jossain määrin. Yhden hyvinvointialueen edustaja

<sup>5</sup> Kysymys 16. Ovatko kulttuurihyvinvointipalvelut vakiintuneet osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden suunnittelua hyvinvointialueellanne?

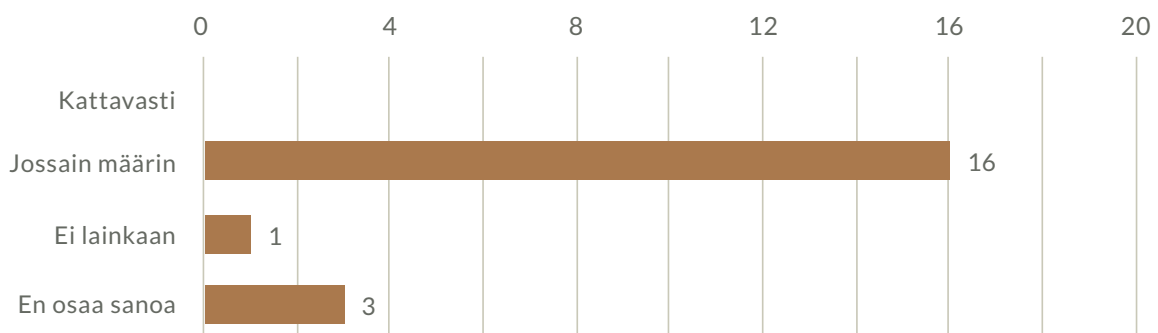
arvioi, etteivät kulttuurihyvinvointipalvelut olleet lainkaan vakiintuneet osaksi sote-palveluiden suunnittelua. Neljä vastaajaa ei osannut vastata kysymykseen. (Kuvio 2.)

**Kuvio 2** Ovatko kulttuurihyvinvointipalvelut vakiintuneet osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden suunnittelua hyvinvointialueellanne? (lkm, n=20)



Kyselyvastausten perusteella hyvinvointialueilla seurataan jossain määrin kulttuurihyvinvointipalvelujen toteutusta.<sup>6</sup> Näin arvioi 80 prosenttia kyselyyn vastanneista hyvinvointialueiden edustajista. Kuitenkaan yhdelläkään hyvinvointialueella ei seuranta koettu kattavaksi. Yhden hyvinvointialueen osalta ilmoitettiin, että seuranta ei ole lainkaan. Kolmen hyvinvointialueen edustajat eivät osanneet vastata kysymykseen. (Kuvio 3.)

**Kuvio 3** Seurataanko hyvinvointialueellanne kulttuurihyvinvointipalvelujen toteutusta? (lkm, n=20)

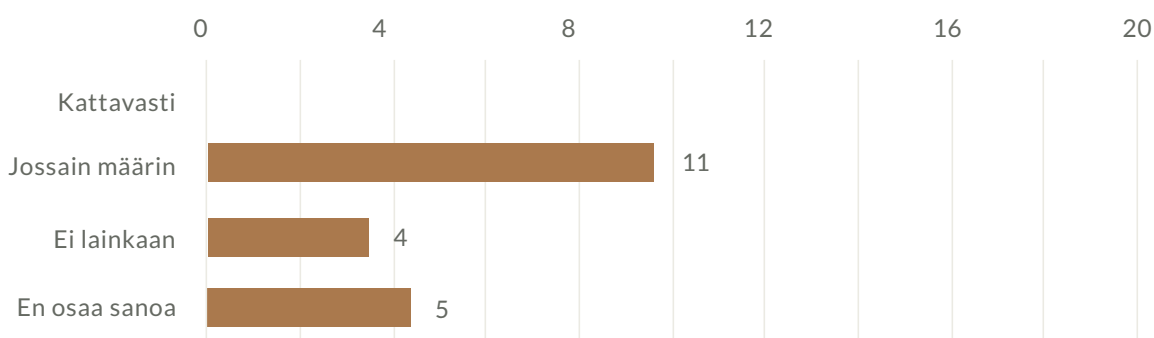


6 Kysymys 17. Seurataanko hyvinvointialueellanne kulttuurihyvinvointipalvelujen toteutusta?



Kyselyllä selvitettiin myös kulttuurihyvinvointitoiminnan vaikutusten arvioinnin tilaa.<sup>7</sup> Vastausten perusteella hieman yli puolella hyvinvointialueista arvioidaan jossain määrin niiden tilaaman tai rahoittaman kulttuurihyvinvointitoiminnan vaikutuksia. Tulokset viittaavat toisaalta siihen, että kattavaa vaikutusarviointia ei tehdä yhdelläkään hyvinvointialueella. Viidenneksellä hyvinvointialueista ei tilatun tai rahoitetun kulttuurihyvinvointitoiminnan vaikutusarviointia tehdä vastausten perusteella lainkaan. Neljännes vastaajista ei osannut vastata kysymykseen. (Kuvio 4.)

**Kuvio 4** Arvioidaanko hyvinvointialueellanne tilatun tai rahoitetun kulttuurihyvinvointitoiminnan vaikutuksia? (lkm, n=20)



### 3.2. Organisointi ja toimintamallit

Organisoinnin ja toimintamallien osalta on tuotettu tietoa olemassa olevista yhteistyörakenteista ja toimintamalleista sekä tulevaisuuden tavoitteista yhteistyön vahvistamiseksi. Selvityksessä toteutettu kysely sisälsi useita kysymyksiä kulttuurihyvinvointia edistävän toiminnan organisoinnista ja vastuista. Tulosten avulla muodostetaan yleiskuva hyvinvointialueiden tärkeimmiksi koetuista yhteistyötahoista sekä osallistumisesta alueellisiin ja kansallisiin työryhmiin ja verkostoihin. Samalla hahmotetaan hyvinvointialueiden erilaisia tapoja kehittää kulttuurihyvinvointitoiminnan koordinaatiota, toimintamalleja ja yhteistyötä.

Tulosten analyysissa huomioidaan ennen kaikkea hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyön ja vastuun työnjaon merkitys palvelujen järjestämisessä. Palvelujen toteuttaminen hyvinvointialueiden ja kuntien välisillä yhdyspinnoilla edellyttää yhteisiä tavoitteita, yhteisesti sovittuja menettelytapoja sekä toimivaa tiedonkulkua (Valtiovarainministeriö, 2024b).

<sup>7</sup> Kysymys 18. Arvioidaanko hyvinvointialueellanne tilatun tai rahoitetun kulttuurihyvinvointitoiminnan vaikutuksia?

Yksi kulttuurihyvinvointitoiminnan organisoinnin lähtökohdista on, että toiminta olisi hyvinvointialueiden organisaatioissa jonkin henkilön tai tahon vastuulla. Kaikista 21 hyvinvointialueesta 13 (65 %) raportoi kyselyssä<sup>8</sup>, että hyvinvointialueella on määritetty kulttuurihyvinvoinnista vastaavat henkilöt tai tahot. Viiden (25 %) hyvinvointialueen organisaatiossa henkilöiden tai tahojen määrittäminen oli suunnitteilla ja kahdella alueella (10 %) määrittämistä ei ollut tehty eikä se ollut suunnitteilla. Kyselyn ajankohtana syksyllä 2024 hyvinvointialueiden taloudelliset vaikeudet ja mahdolliset säästöt henkilöstömenoista olivat ajankohtaisia, joten hyvinvointialuekohtaiset tilanteet ovat saattaneet muuttua (ks. luku 3.3. tässä raportissa).

Hyvinvointialueiden yhteyksiä muihin kulttuurihyvinvoinnin parissa toimiviin tahoihin määriteltiin kahden kysymyksen avulla, joissa kysyttiin mukanaolosta alueellisissa ja kansallisissa työryhmissä tai verkostoissa sekä tärkeimmistä yhteistyötahoista. Vastausten<sup>9</sup> perusteella hyvinvointialueiden maakunnallisen tason yhteydet korostuvat, mutta erityisesti kansallisen tason verkostoituminen on jossain määrin heikompaa (Kuvio 5).

Tärkein verkostoitumisen ja yhteistyön kanava hyvinvointialueiden edustajille on kyselyvastausten perusteella maakunnallinen hyte-yhteistyöryhmä. Kaksitoista hyvinvointialuetta oli mukana niissä ja kolme suunnitteli liittyvänsä niihin. Seuraavaksi tärkeimpänä yhteistyön foorumina nähtiin jokin muu alueellinen kulttuurihyvinvointia koskeva työryhmä tai verkosto. Näihin osallistui 11 hyvinvointialuetta ja kaksi suunnitteli liittyvänsä niiden toimintaan. Näistä muista alueellisista verkostoista tai työryhmistä nimettiin sekä yleisesti kulttuuria ja/tai kulttuurihyvinvointitoimintaa edistäviä että jotain erityistä toimenpidettä tai tavoitetta edistäviä ryhmiä. Vastauksissa mainittiin Etelä-Karjalan liiton Kulttuurikonklaavi, kulttuurihyvinvoinnin yhdyspintatyöryhmä, Satakuntaliiton koordinoima kuntien kulttuuriverkosto, kansalaisopistomallin/kulttuurihyvinvoinnin ohjausryhmä, Länsi-Uudenmaan hyte-verkosto, KULTU - kulttuurihyvinvoinnin Pirkanmaan alueellinen asiantuntijaryhmä, Metropolia Ammattikorkeakoulun CuWeRe-verkosto, yhteistyö KUJE - Uudenmaan kulttuurihyvinvoinnin yhteyspisteen kanssa, Uudenmaan liiton Ulkas-verkosto, Etelä-Savon kulttuurin ja luovien alojen työryhmä, Kaikukortti-verkosto, Ikääntyneiden kulttuurihyvinvointi -verkosto ja kulttuuriläheteverkosto, Kaikukortti-yhteistyö sekä kulttuurireseptin kehittäjäverkosto.

Kuntien hyte-työryhmiin osallistuminen oli vähäisempää (9 hyvinvointialuetta) kuin maakunnallisiin työryhmiin osallistuminen, eikä näiden yhdeksän alueen lisäksi yksikään hyvinvointialue suunnitellut vastaamishetkellä osallistuvansa kuntien hyte-työryhmiin.

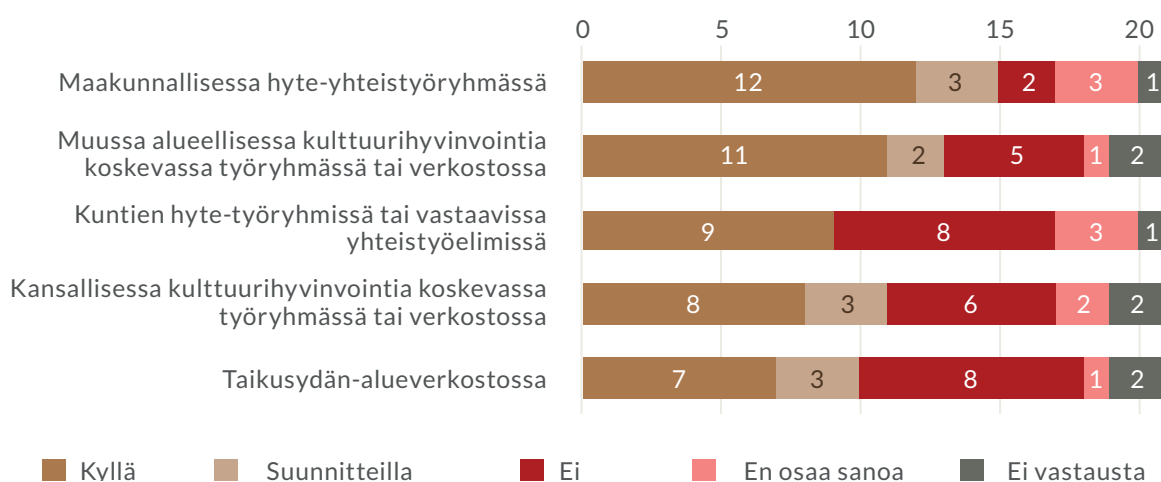
Kahdeksan hyvinvointialuetta toimi kansallisessa kulttuurihyvinvointia koskevassa verkostossa ja kolme suunnitteli liittyvänsä niihin. Kansallisista verkostoista tai yhteistyöryhmistä Kaikukortti tai Kaikukortti-verkosto mainittiin neljä kertaa. Niin ikään Taikusydän, Taikusydän-verkosto tai -asiantuntijatyöryhmä mainittiin neljässä vastauksessa. Taiken koollekutsuma Taide vaikuttaa hyvinvointialueilla -verkosto/työryhmä mainittiin viidessä vastauksessa (nimettiin myös kulttuurihyvinvointi hyvinvointialueilla -verkostoksi). Näiden lisäksi mainittiin THL:n hyte-palvelukonsepti ja siihen liittyvä yhteistyö.

8 Kysymys 4. Onko hyvinvointialueellanne määritetty kulttuurihyvinvoinnista vastaavat henkilöt tai tahot?

9 Kysymys 5. Onko hyvinvointialueeltanne kulttuurihyvinvointitoiminnasta vastaava edustaja mukana seuraavissa työryhmissä tai verkostoissa?

Taikusydän-alueverkostossa ilmoitti toimivansa seitsemän hyvinvointialuetta, ja kolme suunniteli vastaamishetkellä liittyvänsä alueverkostojen toimintaan. Kahdeksan hyvinvointialuetta ei toiminut eikä aikonut liittyä alueverkostojen toimintaan. Taikusydän-alueverkostoa on vuoden 2025 alkupuolella lähes kaikkien hyvinvointialueiden toiminta-alueilla. Vain Päijät-Häme on ilman verkostoa, ja Kanta-Hämeessä alueverkostolla ei ole koordinaattoria.<sup>10</sup> Ilmeisesti kaikilla hyvinvointialueilla ei ole resursseja liittyä Taikusydän-alueverkostojen toimintaan tai sitä ei nähdä tarpeelliseksi.

**Kuvio 5** Onko hyvinvointialueeltanne kulttuurihyvinvointitoiminnasta vastaava edustaja mukana seuraavissa työryhmissä tai verkostoissa? (lkm, n=20)



Kysyttäessä yhdestä viiteen tärkeintä yhteistyötahoa<sup>11</sup> hyvinvointialueiden vastauksissa korostuu yhteistyö kuntien (17 mainintaa) sekä kulttuuri- ja taidealan organisaatioiden (esim. järjestöt, yhdistykset, taide- ja kulttuurilaitokset) kanssa (Taulukko 4). Myös Taiteen edistämiskeskus (11 mainintaa) sekä Taikusydän ja/tai sen alueverkostot (10 mainintaa) nähtiin yhteistyön kannalta tärkeinä. Maakuntaliitot mainittiin yhdeksän kertaa. Kansallisen tason tai hyvinvointialueiden rajat ylittävä yhteistyö ei näyttäydä konkreettisten yhteistyökumppanuuksien kautta tarkasteltuna erityisen tärkeältä. Tältä osin ainoastaan THL:n asema nousee esiin (7 mainintaa).

<sup>10</sup> [taikusydän.turkuamk.fi/alueverkostot/alueverkostojen-yhteystiedot](https://taikusydän.turkuamk.fi/alueverkostot/alueverkostojen-yhteystiedot) (Haettu 18.3.2025).

<sup>11</sup> Kysymys 6. Mitkä ovat hyvinvointialueenne tärkeimpiä yhteistyötahoja kulttuurihyvinvointia edistävässä toiminnassa? Valitse 1–5 tärkeintä tahoa. (Yhteistyö voi viitata laajasti esim. rahoituksen saamiseen, tietojen ja kokemusten vaihtoon, yhteisiin hankkeisiin tms.)

**Taulukko 4** Hyvinvointialueiden tärkeimmät yhteistyötahot kulttuurihyvinvointia edistävässä toiminnassa (lk m ja % vastaajista, n= 20).

|                                                                                                    | Mainintojen määrä | Kuinka moni valitsi vaihtoehdon |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|---------------------------------|
| Kunnan kulttuurihallinto                                                                           | 17                | 85 %                            |
| Kulttuuri- ja taidealan organisaatiot (esim. järjestöt, yhdistykset, taide- ja kulttuurilaitokset) | 12                | 60 %                            |
| Taiteen edistämiskeskus                                                                            | 11                | 55 %                            |
| Taikusydän ja/tai sen alueverkostot                                                                | 10                | 50 %                            |
| Maakuntien liitot                                                                                  | 9                 | 45 %                            |
| Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL                                                               | 7                 | 35 %                            |
| Muut hyvinvointialueet (esim. koordinaattorit, yhte-tiimit, muut toimijat)                         | 5                 | 25 %                            |
| Sosiaali- ja terveysalan järjestöt                                                                 | 4                 | 20 %                            |
| Sote-palveluita tuottavat tahot (esim. hoitolaitos, palvelutalo)                                   | 3                 | 15 %                            |
| Opetus- ja kulttuuriministeriö                                                                     | 2                 | 10 %                            |
| Sosiaali- ja terveysministeriö                                                                     | 2                 | 10 %                            |
| Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA                                                 | 2                 | 10 %                            |
| Koulutusorganisaatiot (esim. yliopistot tai ammattikorkeakoulut, vapaa sivistystyö)                | 2                 | 10 %                            |
| Tietyn kohderyhmän kulttuurihyvinvointia edistävä verkosto (esim. AILI-verkosto)                   | 1                 | 5 %                             |
| Yksittäiset taiteilijat                                                                            | 1                 | 5 %                             |
| Kuntaliitto                                                                                        | 1                 | 5 %                             |
| Muu taho, mikä?                                                                                    | 1                 | 5 %                             |
| Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry                                                    | 0                 | 0 %                             |
| Kulttuurihyvinvointipooli                                                                          | 0                 | 0 %                             |
| ELY-keskukset                                                                                      | 0                 | 0 %                             |
| Poliitikot tai puolueet                                                                            | 0                 | 0 %                             |

Kulttuurihyvinvointia koskevia toimintamalleja selvitettiin aukikirjoitettuja käytäntöjä sekä konkreettisia työkaluja koskevilla kysymyksillä. Kysyttäessä ”Onko hyvinvointialueellanne olemassa aukikirjoitetut käytännöt siitä, miten kulttuurihyvinvoinnin palveluihin ohjataan palveluketjuissa tai -kokonaisuuksissa?” vain 4 aluetta vastasi myöntävästi. Yhteensä 15 alueella oli vastaamishetkellä suunnitteilla aukikirjoitettujen käytäntöjen laatiminen. Yhdellä alueella aukikirjoitettuja käytäntöjä ei ollut suunnitteilla, ja yhdeltä alueelta ei tähän kysymykseen saatu vastausta.

Taiteen edistämiskeskuksen vuoden 2025 alussa julkaistussa selvityksessä on koottu kattavasti hyvinvointialueilla käytössä olevia toimintamalleja. Niitä ovat ensinnäkin erilaiset kulttuurin pariin ohjaavat mallit, kuten kulttuurihyvinvoinnin puheeksioton malli, kulttuurilähete/resepti sekä Kaikukortti. Toiseksi niitä ovat erilaiset henkilökohtaisiin sosiaalisiin kontakteihin ja tukemiseen perustuvat mallit, kuten kulttuuriluotsit ja kulttuurikaverit, hyvinvointivalmentajat ja hyvinvointilähetit. Kolmanneksi on olemassa myös pääasiassa teknologisiin ratkaisuihin perustuvia malleja, joiden avulla välitetään kulttuurin tarjontaa ja kysyntää sote-kontekstissa: digitaaliset alustat, palvelutarjottimet ja välittäjä rakenteet, Tarmoa - hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen verkkopalvelu, Suomi.fi-palvelutietovaranto ja lähellä.fi sekä Kulttuuripankki. (Kauhanen, 2025, s. 9–18.)

Kyselyssämme hyvinvointialueet raportoivat käytössään olevan monia konkreettisia työkaluja kulttuurihyvinvoinnin palveluiden tarjoamiseen ja tilaamiseen.<sup>12</sup> Kaikukortti oli laajimmin käytössä; 11 aluetta (52 % hyvinvointialueista) raportoi käyttävänsä sitä ja kolmen alueen osalta sen käyttöönottoa suunniteltiin (Kuvio 6).

Muu, mikä -vastauksissa esille tuotiin neljältä alueelta esiin kuusi käytössä olevaa toimintamallia, joita olivat elintapaohjaus ja sen [kulttuurihyvinvointia koskeva] osio, Tampereen harrastelähete, kulttuuripalveluiden laatukriteeristö sekä Pirkanmaan kulttuuripankki, järjestöavustukset sekä Turun kaupungin kulttuurin kutsuvieras [toimintamalli], joka on Turun kaupungin ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen yhteistyössä kehittämä palvelu neuvolan perheohjauksen asiakasperheille.

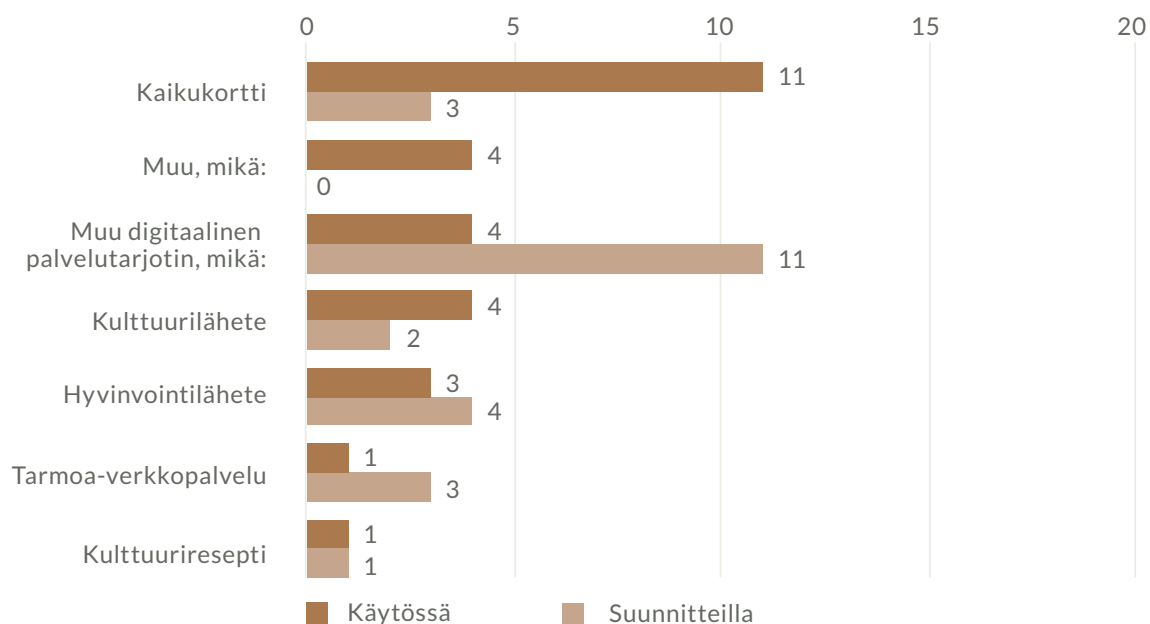
Muita digitaalisia palvelutarjottimia mainittiin olevan käytössä neljällä hyvinvointialueella. Näistä mainittiin nimeltä Hyvinvointia elintavoilla -verkkosivusto / palvelutarjotin, Digitaalinen Hyvinvointiopas sekä miunhyvinvointi.fi-verkkosivusto. Vastaushetkellä suunnitteilla oli 11 muulla alueella jokin digitaalinen palvelutarjotin. Nämä olivat erilaisia hyvinvointialueiden omia kehitteillä olevia palvelutarjottimia. Huomioitavaa on, että vain yksi alue raportoi käyttävänsä kansallista Tarmoa-palvelutarjotinta<sup>13</sup>, ja vain kolme suunnitteli sen käyttöönottoa vastaushetkellä.

Kulttuurilähete oli käytössä neljällä alueella, ja kaksi suunnitteli sellaisen käyttöönottoa. Hyvinvointilähetettä käytettiin kulttuurihyvinvointitarkoituksiin kolmella alueella, ja neljä aluetta suunnitteli sen käyttöönottoa. Kulttuuriresepti oli käytössä yhdellä alueella ja yksi alue suunnitteli sen käyttöönottoa.

12 Kysymys 8. Mitä konkreettisia työkaluja hyvinvointialueellanne on kulttuurihyvinvoinnin palvelujen tarjoamiseen ja tilaamiseen?

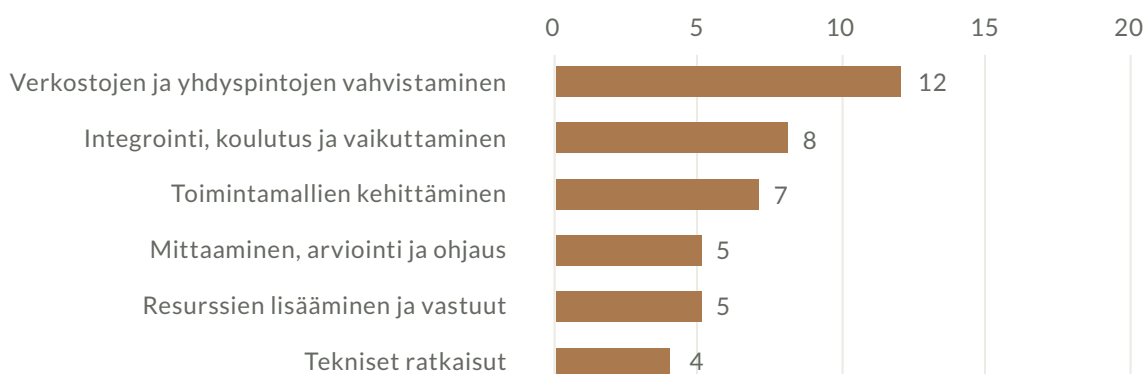
13 [digifinland.fi/toimintamme/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-hyte-palvelukonsepti](https://digifinland.fi/toimintamme/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-hyte-palvelukonsepti) (Haettu 6.5.2025).

**Kuvio 6** Mitä konkreettisia työkaluja hyvinvointialueellanne on kulttuurihyvinvoinnin palvelujen tarjoamiseen ja tilaamiseen? (lkm, n=20)



Vastaajilta kysyttiin, miten kulttuurihyvinvointitoiminnan organisoitumista ja toimintamalleja voisi kehittää heidän omalla hyvinvointialueellaan.<sup>14</sup> Kuviossa 7 on tiivistetty esille nousseita kehittämisteemoja avoimiin vastauksiin perustuen.

**Kuvio 7** Miten kulttuurihyvinvointitoiminnan organisoitumista ja toimintamalleja voisi kehittää hyvinvointialueellanne? (lkm, n=17, avoimen kysymyksen vastauksien sisältö teemoiteltuna).



<sup>14</sup> Kysymys 9. Miten kulttuurihyvinvointitoiminnan organisoitumista ja toimintamalleja voisi kehittää hyvinvointialueellanne? Avoin kysymys.

Verkostojen ja yhdyspintojen vahvistaminen nostettiin esille hyvinvointialueiden suhteissa niin kuntiin, järjestöihin ja kulttuuritoimijoihin ylipäätään. Vastauksissa puhuttiin voimien yhdistämisestä vaikeassa taloustilanteessa ja korostettiin myös yleisellä tasolla yhdyspintatyön vahvistamista ja verkostomaista työskentelytapaa. Yhtenä erityisenä kehityskohteena mainittiin maakuntien liittojen ja hyvinvointialueiden välisen yhteistyön vahvistaminen.

*Tällä hetkellä kulttuurihyvinvointitoiminnan resurssien vähentyminen sekä hyvinvointialueella, kunnissa ja järjestöissä on huolestuttavaa toiminnan kehittämisen kannalta. Toimivan yhteistyön lisääminen, voimien yhdistäminen haastavassa tilanteessa.*

*Tavoitteena on ensi vuonna koota kulttuurihyvinvointitoimijat yhteen ja tehdä selvitys yhteistyötarpeista ja niiden kehittämisestä. On toivottu mm. vastinparien määrittelyä hyvinvointialueen ja kuntien välillä.*

Vastaajat nostivat esille myös kulttuurihyvinvointitoiminnan paremman integroimisen osaksi hyvinvointialueen organisaatiota ja toimintaa sekä sote-henkilökunnan kouluttamisen kulttuurihyvinvoinnin parissa toimiseen. Tähän liittyen nostettiin esille myös vaikuttaminen niin päätöksentekijöiden kuin eri organisaatiotasoilla toimivien, johdon ja työntekijöiden, suuntaan. Vastauksissa puhuttiin kulttuurihyvinvointitoiminnan läpileikkaavuudesta hyvinvointialueorganisaatioiden toiminnassa ja nostettiin esille, että esimerkiksi organisaatioiden eri yksiköissä tai osissa tulisi toimia kulttuuriyhdyshenkilöitä. Myös eri yksiköiden johtoa tulisi kannustaa pitämään kulttuurihyvinvointia esillä. Ylipäätään edelleen tulisi tuoda esille kulttuurin positiivisia vaikutuksia ja lisätä tietoisuutta kulttuurihyvinvointitoiminnan hyödyistä.

*Kulttuurihyvinvoinnin tulisi näkyä läpileikkaavammin koko sote-palveluissa ja organisaation kaikilla tasoilla aina sote-johdosta asiakastyötä tekevään sote-ammattilaiseen.*

Toimintamallien ja niiden jatkokehityksen osalta nostettiin yleisesti esille kulttuurihyvinvoinnin vahvempi kytkeminen osaksi elintapaohjausta, palveluohjausta, lähetekäytäntöjä ja ylipäätään hyte-rakenteita. Kaikukortin osalta mainittiin toisaalta sen vahvistaminen mutta myös muiden, kevyempien lähetekäytäntöjen ja toimintamallien tuominen sen rinnalle.

Mittaamisesta, arvioinnista ja ohjauksesta mainittiin, että kirjaamisen ja arviointitiedon yhteismitallisuutta tulisi kehittää kansallisella tasolla. Lisäksi puhuttiin kulttuuristen oikeuksien esillä pitämisestä ja toiminnan laatukriteereistä. Todettiin myös, että kulttuurihyvinvointitoiminnan kansallinen ohjaus tekee asiasta tärkeän alueellisille päättäjille. Tähän liittyen kulttuurihyvinvoinnin esillä olo HYTE-kertoimessa ja TEAviisarin tiedontuotannossa nähtiin tärkeäksi.

*Kulttuurihyvinvoinnin kirjaamisen ja arviointitiedon yhteismitallista keräämistä ja hyödyntämistä pitäisi kehittää, myös kansallisesti.*

Resurssien lisäämisen ja vastuuttamisen osalta vastauksissa kirjoitettiin siitä, että hyvinvointialueilla tulisi olla vähintään yksi asiantuntija, jonka vastuulla olisi edistää kulttuurihyvinvointia. Tämä nähtiin tärkeäksi niin hyvinvointialueorganisaatioiden ulkoisten kuin sisäistenkin suhteiden ja koordinaation kannalta.

Tekniset ratkaisut tuotiin myös esille. Vastauksissa mainittiin esimerkiksi kulttuurireseptin digitalisoiminen ja digitaalisen palvelutarjottimen markkinoiminen hyvinvointialueella toimiville tahoille.

Vastaajilta kysyttiin myös hyvistä käytännöistä ja toimintamalleista, joita heidän edustamallaan hyvinvointialueella on otettu käyttöön.<sup>15</sup> Esille nousi tiivistäen kuudenlaisia onnistumisia. Ensinnäkin vastaajat kertoivat erilaisista reseptitoiminnan muodoista: kulttuuriresepteistä, hyvinvointiläheteistä ja Kaikukortin käyttöönotosta. Toiseksi nostettiin esille kulttuuriluotsien kouluttaminen ja heidän toimintansa mahdollistaminen. Kolmanneksi mainittiin yleisemmin myös palveluohjauksen kehittäminen. Neljänneksi puhuttiin laatukriteeristön yhteisestä kehittämisestä ja tarjolle saattamisesta. Viidenneksi nostettiin myös esille kulttuuri-ohjaajien ja kulttuuriyhdyshenkilöiden koulutus sote-ammattilaisten keskuudessa ja heille tarjottu verkostoitumis- ja vertaisoppimistuki. Kuudenneksi puhuttiin myös yksittäisistä erityisistä toimintamalleista tai toiminnan esimerkeistä, kuten kulttuurin ja taiteen tarjolle saattaminen sote-yksiköihin yhteistyössä paikallisten taide- ja kulttuurilaitosten kanssa tai kulttuurisen vanhustyön parissa tehty toiminta.

### 3.3. Rahoitus

Kulttuurihyvinvointitoiminta voidaan järjestää hyvinvointialueilla erilaisin tavoin: ostopalveluna, itse tuotettuna toimintana tai palkkaamalla kulttuurihyvinvointitoimintaa toteuttava työntekijä. Toiminnan tilaamisesta tai järjestämisestä voi vastata eri tilanteissa hyvinvointialue, kunta tai muu organisaatio, kuten hoitolaitos tai sairaala. Kulttuurihyvinvointitoiminnan rahoitus on usein hankeperustaista, mikä voi estää toiminnan pitkäjänteisen kehittämisen.

Kulttuurihyvinvointiin suunnattu rahoitus ei ole näkyvissä hyvinvointialueiden talousarvioissa, tilinpäätöksissä, toimintakertomuksissa tai muissa julkisesti raportoiduissa taloustiedoissa.<sup>16</sup> Tässä selvityksessä suoritettujen haastattelujen perusteella hyvinvointialueilla ei ole myöskään koordinoitua tietoa siitä, paljonko kulttuurihyvinvoinnille kokonaisuudessaan kohdistetaan rahaa. Niin ikään Kivelän ym. (2023) mukaan hyvinvointialueiden rahoitusta kulttuurihyvinvoinnin toteuttamiseen ei ole mahdollista eritellä sen monikanavaisuuden vuoksi. Sote-yksiköissä rahoitetaan taidetoimintaa pääsääntöisesti yksittäisillä hankeavustuksilla, mikä on Kivelän ym. mukaan haaste kulttuurihyvinvointitoiminnan juurruttamiselle sote-rakenteisiin.

15 Kysymys 22. Onko hyvinvointialueellasi jokin erityisen hyvä kulttuurihyvinvointitoiminnan käytäntö tai toimintamalli, jonka voisi ottaa muuallakin käyttöön? (Kuvaile lyhyesti.)

16 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on julkaissut hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen julkisen talouden tiedot ensimmäistä kertaa vuodelta 2023. Taloustiedot esitetään sosiaali- ja terveystoiminnan palvelukokonaisuuksittain. Ks. [Terveiden ja hyvinvoinnin laitos \(2024\). Sosiaali- ja terveyspalvelujen talous](#). Tilastoraportti: 49/2024.



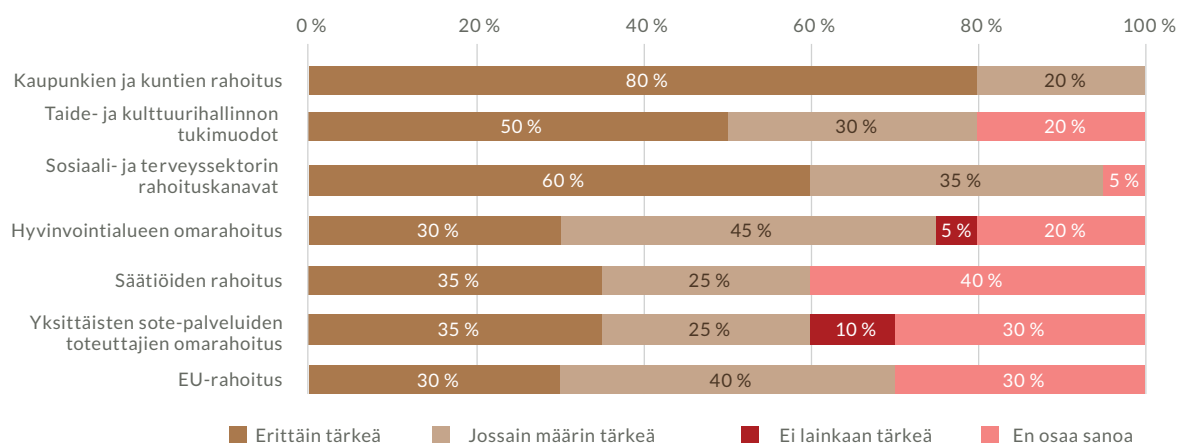
Jotta kulttuurihyvinvointiin suunnattua rahoitusta voitaisiin selvittää perusteellisemmin, on arvion muodostamiseksi tarkasteltava rahavirtoja organisaatiokohtaisesti. Hankkeen osana selvitettiin kulttuurihyvinvoinnille kohdistuvaa rahoitusta case-tarkastelun avulla. Case-hyvinvointialueeksi valikoitui Pirkanmaan hyvinvointialue.

Kohdistimme Pirkanmaan hyvinvointialueen toiminnoista ja palveluista vastaaville tahoille (11 toimintoa tai palvelua sekä 22 informanttia) sähköpostitiedusteluja koskien kulttuurihyvinvointitoimintaa ja sen kustannuksia. Edes tällä tarkkuustasolla toteutettu tiedonhankinta ei kuitenkaan tuottanut tuloksia. Kulttuurihyvinvointitoiminnan kustannuksia ei ainakaan Pirhassa yksinkertaisesti erotella muista kustannuksista niin, että kulttuurihyvinvointia koskevaa tietoa olisi saatavilla. Rahassa mitattavat tiedot koostuivat lähinnä pienehköistä avustuksista ja yksittäisistä taideinvestoinneista. (Ks. tarkemmin liite 3.)

Kysyimme kaikilta kyselyvastaajiltamme kuitenkin yleisluontoisia taloutta koskevia kysymyksiä. Hyvinvointialueiden edustajia pyydettiin kyselyssä kertomaan, kuinka tärkeitä he pitävät eri kulttuurihyvinvointitoiminnan rahoituslähteitä ja tukimuotoja.<sup>17</sup> Valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi vastaajat saivat ilmoittaa myös muita rahoituskanavia. Suurin osa vastaajista piti jokaista annettua vastausvaihtoehtoa vähintään jossain määrin tärkeänä. Tärkeimpinä rahoituskanavina pidettiin kaupunkien ja kuntien rahoitusta, sosiaali- ja terveyssektorin rahoituskanavia sekä taide- ja kulttuurihallinnon tukimuotoja.

Vastauksista on nähtävissä kulttuurihyvinvointitoiminnan rahoituksen sirpaleisuus. Tyypillisesti hyvinvointialueilla rahoitus on peräisin useasta lähteestä. On myös huomionarvoista, että moni vastaaja ei osannut ottaa kantaa eräiden rahoituslähteiden merkitykseen. (Kuvio 8.)

**Kuvio 8** Kuinka tärkeitä seuraavat rahoituslähteet ja tukimuodot ovat kulttuurihyvinvointitoiminnalle hyvinvointialueellanne? (n=20)



<sup>17</sup> Kysymys 10. Kuinka tärkeitä seuraavat rahoituslähteet ja tukimuodot ovat kulttuurihyvinvointitoiminnalle hyvinvointialueellanne?

Vastaajia pyydettiin myös tiiviisti kuvailemaan sitä, millä tavoin heidän edustamansa hyvinvointialue konkreettisesti rahoittaa, tilaa tai tukee kulttuurihyvinvointitoimintaa.<sup>18</sup> Tyypillisimmin vastauksissa nostettiin esiin hyvinvointialueen jakamat avustukset yhteisöille, jotka tyypillisesti ovat järjestöjä, sekä Kaikukorttiin liittyvät kustannukset. Osa vastaajista mainitsi avustuksia jaetun vain muutamille yksittäisille toimijoille kulttuurihyvinvointia edistävään toimintaan, ja osa taas mainitsi avustukset mahdollisuutena, mikäli toiminta täyttää avustuskriteerit. Kaikukorttiin liittyvinä kustannuksina mainittiin esimerkiksi Kaikukannan käyttöön liittyvät kustannukset ja viestinnälliset kustannukset.

Useassa vastauksessa mainittiin työntekijöiden tai ammattilaisten palkkaaminen esimerkiksi ikääntyneiden palveluihin tai sairaalaan, tai kulttuurihyvinvointitoiminnan järjestäminen ostopalvelusopimuksilla, hyvinvointialueen toimiessa tilaajana.

*Tällä hetkellä meillä on kolme kulttuurihyvinvoinnin ammattilaista ikääntyneiden palveluissa, tukemassa ikääntyneiden palveluissa tapahtuvaa kulttuurityötä, muuten rahoitus on O, hytessä teemme osana omaa työtä Kulttuurihyvinvoinnin edistämistä.*

*Hyvinvointialueella ja (...) kaupungilla on yhdyspinta- ja ostopalvelusopimukset, joilla varmistetaan ikääntyneiden kulttuurihyvinvointitoimintaa (...) kaupungin alueella.*

*(...) vammaispalvelut ostaa kulttuuritoimintaa osaksi päivätoimintaa.*

Vastauksista nousi esiin kulttuurihyvinvointitoiminnan luonne yhdyspinnoilla järjestettävänä toimintana. Useat vastaajat mainitsivat yhdyspintasopimukset kuntien tai maakuntien kanssa sekä yhteistyön kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kunta voi esimerkiksi tarjota kulttuuri-toimintaa hyvinvointialueen yksiköiden asukkaille, ja hyvinvointialueella voi olla yhteisiä hankehakuja kuntien ja yksittäisten taiteilijoiden kanssa. Osa yhteistyöstä on hankeperustaista.

*(...) nykyisessä taloustilanteessa emme pysty ostamaan kulttuuripalveluja itse, vaan olemme pitkälti hankeyhteistyön, kuntien ja järjestöjen kulttuuriyhteistyön varassa.*

Yksittäisissä vastauksissa tuotiin esiin muun muassa hyvinvointialueen mukanaolo taiteilijaresidenssitoiminnassa palkkakustannuksiin osallistumalla sekä mahdollisuus investoida kulttuuriin prosenttiperiaatteen mukaisesti rakennusinvestointien yhteydessä.

Muutamissa vastauksissa nostettiin myös esiin rahoituksen vähäisyys sekä kehittämisen tarve. Kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen tätä koordinoivan henkilöstön työpanoksen kautta sekä kulttuuritoiminnan esiin tuominen ja asiakkaiden palvelujen äärelle ohjautuminen hyvinvointialueella esimerkiksi palvelutarjottimen avulla koettiin keskeisinä keinoina toiminnan tukemiseksi.

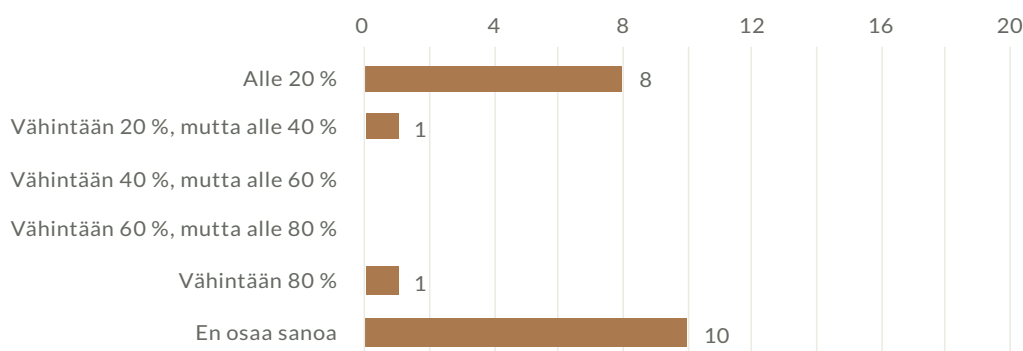
Kyselyllä selvitettiin myös kulttuurihyvinvoinnille kohdistettujen rahoituksen ja resurssien pysyvyyttä.<sup>19</sup> Peräti puolet vastaajista ei osannut ottaa kantaa kysymykseen, mikä voi kertoa hyvin-

<sup>18</sup> Kysymys 11. Millä tavoilla hyvinvointialueenne konkreettisesti rahoittaa, tilaa tai tukee kulttuurihyvinvointitoimintaa? (Kuvaile/listaa tiiviisti.)

<sup>19</sup> Kysymys 12. Mikä osuus hyvinvointialueenne kulttuurihyvinvoinnille kohdistamista/kanavoimista rahoituksesta ja resursseista on pysyväloueista?

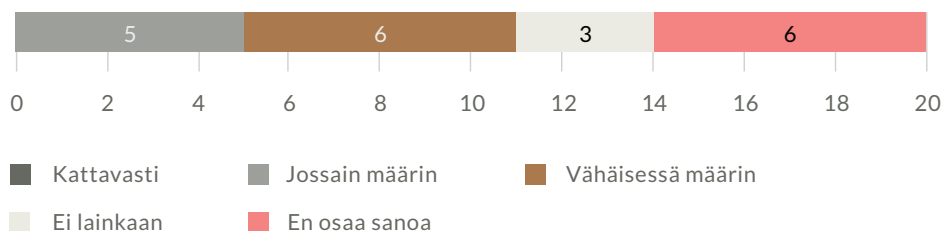
vointialueiden toiminnan uudistamispaineesiin ja talouden tasapainottamiseen liittyvästä epävarmuudesta. Myös se, että kysymyksessä ei ollut määritelty sitä, mikä tulkitaan pysyväluonteiseksi, saattoi osaltaan vaikuttaa tähän. Kahdeksan vastaajaa arvioi, että hyvinvointialueensa kulttuurihyvinvoinnille kohdistamista rahoituksesta ja resursseista on pysyväluonteista alle viidennes. Yksi vastaaja ilmoitti pysyväluonteisen rahoituksen osuudeksi alle 40 prosenttia, ja yksi arvioi osuuden olevan vähintään 80 prosenttia. (Kuvio 9.)

**Kuvio 9** Mikä osuus hyvinvointialueenne kulttuurihyvinvoinnille kohdistamista/kanavoimista rahoituksesta ja resursseista on pysyväluonteista? (lkm, n=20)



Kyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuvan rahoituksen seuranta hyvinvointialueellaan.<sup>20</sup> Miltei kolmannes vastaajista (kuusi hyvinvointialuetta) ilmoitti koordinoitua seurantaan olevan vähäisessä määrin. Kolmen hyvinvointialueen osalta ilmoitettiin koordinoitua seurantaan puuttuvan kokonaan. Neljännos vastaajista kertoi koordinoitua seurantaan olevan hyvinvointialueellaan jossain määrin, mutta yksikään vastaaja ei kokenut seurantaan kattavaksi. Lähes kolmannes vastaajista (kuusi vastaajaa) ei osannut vastata kysymykseen. (Kuvio 10.)

**Kuvio 10** Missä laajuudessa hyvinvointialueellanne seurataan koordinoitusti kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuvaa rahoitusta? (lkm, n=20)

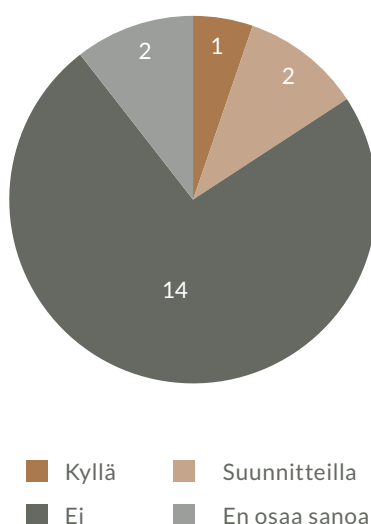


<sup>20</sup> Kysymys 13. Missä laajuudessa hyvinvointialueellanne seurataan koordinoitusti kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuvaa rahoitusta?

Kyselyvastausten perusteella hyvinvointialueilta puuttuvat yhteiset käytännöt kulttuurihyvinvointipalvelujen tilaamiseen.<sup>21</sup> Suurin osa (74 %) vastaajista ilmoitti yhteisten käytäntöjen puuttuvan edustamallaan hyvinvointialueella. Vain yhden hyvinvointialueen edustaja ilmoitti yhteisiä käytäntöjä löytyvän, ja niitä oli suunnitteilla kahdella alueella. Suunnitellut käytänteet koskivat kulttuurihyvinvointipalvelujen laatukriteeristöä sekä hoitajien käsikirjaan tulevaa ohjeistusta. Kahden hyvinvointialueen edustajat valitsivat en osaa sanoa -vastausvaihtoehdon, ja niin ikään kahden alueen edustajat jättivät vastaamatta kysymykseen. (Kuvio 11.)

Vastausten sanallisissa kuvailuissa nostettiin esiin koordinoinnin ja yhteisten käytäntöjen merkitys: vaikka näiden tarve on tunnistettu, ei asioiden kehittämiseksi koettu tällä hetkellä löytyvän resursseja. Hankkeissa tapahtuvassa kulttuurihyvinvointipalvelujen tilaamisessa mainittiin käytettävien hyvinvointialueilla käytössä olevaa hankkeiden yleistä hankintaprosessia.

**Kuvio 11** Onko hyvinvointialueellanne olemassa yhteisiä käytäntöjä kulttuurihyvinvointipalvelujen tilaamiseen? (lkm, n=19)



Kyselyvastaajia pyydettiin myös kertomaan, millä tavoin kulttuurihyvinvointipalvelujen rahoittamista, tukemista tai tilaamista voisi kehittää hyvinvointialueilla.<sup>22</sup> Vastauksista nousi keskeisimpänä teemana esiin yhteisten käytäntöjen kehittämisen tarpeet palvelujen tilaamiseen sekä toiminnan koordinaatioon ja seurantaan. Useassa vastauksessa nostettiin esiin myös resurssien pienuus tai puuttuminen, sekä kulttuurihyvinvoinnin merkityksen tunnistaminen ja palvelujen tunnettuuden lisääminen.

<sup>21</sup> Kysymys 14. Onko hyvinvointialueellanne olemassa yhteisiä käytäntöjä kulttuurihyvinvointipalvelujen tilaamiseen?

<sup>22</sup> Kysymys 15. Millä tavoin hyvinvointialueenne kulttuurihyvinvointipalvelujen rahoittamista, tukemista tai tilaamista voisi kehittää? Avoin kysymys. (n=13)

Yksittäisissä vastauksissa ehdotettiin järjestöavustusten kehittämistä siten, että tietty osa avustuksista korvamerkittäisiin kulttuurihyvinvointia edistävälle toimijoille, sekä eri sote-yksiköissä itsehallinnoitavia, ruohonjuuritason budjetteja kulttuurihyvinvointitoiminnalle. Vastauksissa mainittiin myös kulttuurihyvinvointisuunnitelman muodostaminen osana alueellista hyvinvointisuunnitelmaa.

*Hyvinvointialueella on tunnistettu tarve kulttuurihyvinvointitoiminnan koordinoinnille ja järjestelmällisemmälle seurannalle, mutta tätä työtä ei ole toistaiseksi pystytty resursoimaan.*

*Järjestöavustuksiin varatusta rahoituksesta voisi korvamerkitä tietyn osan kulttuurihyvinvointia edistävälle toimijoille.*

*Kulttuuripalveluiden palvelutarjotin auttaisi toiminnassa sekä yhteiset käytännöt/ohjeet kulttuurihyvinvointipalveluiden tilaamiseen.*

### 3.4. Resurssit

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen hyvinvointialueille kohdennettu TEAviisari-tiedonkeruu koski hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatioon käytettäviä resursseja ja toimintatapoja keväällä 2024.<sup>23</sup> Tulosten perusteella 73 prosenttia hyvinvointialueista piti kulttuurihyvinvointitoimintaa yhtenä keskeisimmistä sisältöalueista alueensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aluetason koordinaatiossa (teaviisari.fi, 2024a). Hyvinvointialueiden kulttuurihyvinvointiin käytettävissä olevat henkilötövuodet vaihtelivat<sup>24</sup>, mediaanin ollessa 0,5 henkilötövuotta (teaviisari.fi, 2024c).

Kauppinen ja Ylitörmänen (2024, s. 1) toteavat, että käytettävissä olevien resurssien eroista johtuen eri hyvinvointialueilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia toteuttaa niille annettavia velvoitteita ja toteuttaa kansallisia suunnitelmia ja ohjelmia. Jo tiedonkeruun toteutusaikana huhtikuussa 2024 hyvinvointialueiden hyte-työtä koordinoivien ja sisältöasiantuntijoiden päävastuulle kuului hyvin laaja kirjo erilaisia hyte-tehtäviä, ja tiedonkeruun jälkeen on monilla alueilla tapahtunut merkittäviä resurssivähennyksiä (Kauppinen & Ylitörmänen, 2024).

TEAviisari-tiedonkeruun mukaan kulttuurihyvinvointiin liittyvästä hyvinvointialueilta kunnille tarjottavasta asiantuntijatuesta oli keväällä 2024 sovittu 13 hyvinvointialueella. Vastavasti kahdeksalla hyvinvointialueella ei asiasta ollut sovittu. (teaviisari.fi, 2024d)<sup>25</sup> Yhteensä 16 hyvinvointialueen alueella toimi jokin kulttuurihyvinvoinnin monialainen työryhmä tai verkosto,

23 Tiedonkeruussa oli mukana Helsingin kaupunki, mutta ei Ahvenanmaata.

24 Viisi hyvinvointialuetta ilmoitti kulttuurihyvinvointiin käytettävissä olevaksi työpanokseksi yhden henkilötövuoden ja sama määrä ilmoitti työpanoksen olevan 0,2 henkilötövuotta tai vähemmän. On huomionarvoista, että kysymykseen vastasi ainoastaan 15 hyvinvointialuetta. (teaviisari.fi, 2024b).

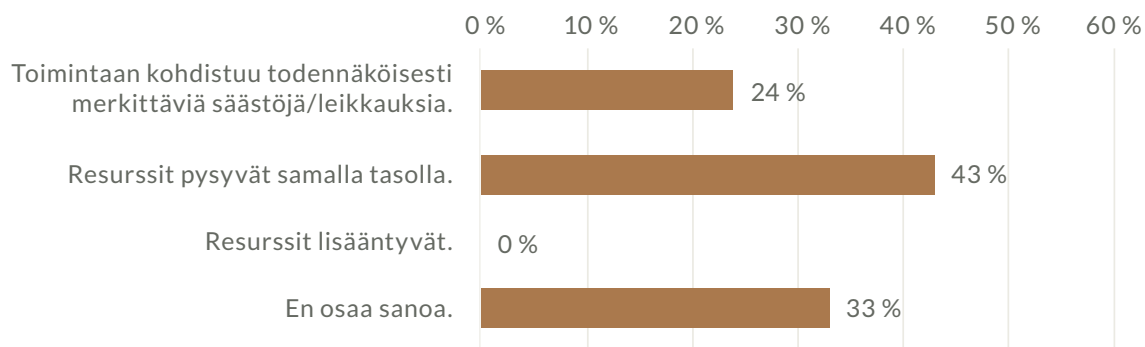
25 Vastaus kysymykseen saatiin 21 hyvinvointialueelta, mukaan lukien Helsingin kaupunki.

jossa kunnat olivat mukana (teaviisari.fi, 2024e)<sup>26</sup>. Vastaavasti 12 hyvinvointialueen alueella toimi jokin kulttuurihyvinvoinnin monialainen työryhmä tai verkosto, jossa järjestöt olivat mukana (teaviisari.fi, 2024f)<sup>27</sup>.

Kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuu hyvinvointialueilla säästöpainetta ja toiminnan resursointia leimaa epävarmuus. Selvityksessä suoritetuissa haastatteluissa tuotiin esiin hyvinvointialueilla vuonna 2024 toteutetut muutosneuvottelut ja niiden vaikutukset resursseihin. Esimerkiksi Pirkanmaalla on kulttuurihyvinvointitoimintaa koordinoitu osin hankeperustaisesti. Satakunnassa kulttuurihyvinvointitoiminnasta vastaavan virkahenkilön työnkuvaan oli muutosneuvottelujen yhteydessä liitetty uusia, kulttuuriin liittymättömiä vastuita.

Resursointiin liittyvä epävarmuus nousee esiin myös kyselyn vastauksista. Kyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan taloudellisia edellytyksiä lähivuosien kulttuurihyvinvointitoiminnalle edustamallaan hyvinvointialueella.<sup>28</sup> Lähes puolet (43 %) vastaajista uskoi resurssien pysyvän samalla tasolla seuraavien kahden vuoden aikana. Noin neljännes (24 %) uskoi toimintaan kohdistuvan todennäköisesti merkittäviä säästöjä tai leikkauksia. Yksikään vastaaja ei odottanut resurssien lisääntyvän. Taloudellisiin resursseihin ja tulevaisuuteen liittyvästä epävarmuudesta kertoo osaltaan myös se, että kolmannes hyvinvointialueiden edustajista ei osannut vastata kysymykseen. (Kuvio 12.)

**Kuvio 12** Millaisiksi arvioisit kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudelliset edellytykset hyvinvointialueellanne seuraavien kahden vuoden sisällä? (n=21)



<sup>26</sup> Vastaus kysymykseen saatiin 21 hyvinvointialueelta, mukaan lukien Helsingin kaupunki.

<sup>27</sup> Vastaus kysymykseen saatiin 19 hyvinvointialueelta, mukaan lukien Helsingin kaupunki.

<sup>28</sup> Kysymys 21. Millaisiksi arvioisit kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudelliset edellytykset hyvinvointialueellanne seuraavien kahden vuoden sisällä?

### 3.5. Kulttuurihyvinvointitoiminnan koetut esteet ja ratkaisut

Vastaajilta kysyttiin kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämisen merkittävimmistä esteistä hyvinvointialueilla.<sup>29</sup> Cuporen aikaisemmassa raportissa (Ruokolainen ym., 2023, s. 79) kysyttiin lähes vastaavilla vaihtoehdoilla silloiseen Taiken IKO-rahoitukseen<sup>30</sup> kytkeytyneiltä tahoilta yleisemmin kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämisen esteistä. Hyvinvointialueiden edustajien vastaukset ovat samansuuntaisia kuin aikaisemman raportin tulokset, mutta erojakin on (Taulukko 5).

Hyvinvointialueiden edustajat nostivat voimakkaasti esille kulttuurihyvinvointitoiminnan perusrahoituksen puutteen tai pienen (86 % valitsi vaihtoehdon). Lisäksi muu-vaihtoehdon valinneista yhdeksästä vastaajasta neljä toi esille rahoitukseen liittyviä huolia. Toinen merkittävä este oli yhdeksän hyvinvointialueen edustajan mielestä koordinoivan tahon puute alueellisesti (43 % vastaajista valitsi vaihtoehdon), mikä on erityisen oireellista, sillä kyselymme kohdejoukko muodostui lähtökohtaisesti tahoista, joilla on jonkinlainen kytkös tai vastuu kulttuurihyvinvointitoiminnan edistämisestä omassa hyvinvointialueorganisaatiossaan. Nämä kaksi estettä, rahoituksen ongelmat ja puutteellinen koordinaatio, nousivat esille myös aikaisemmassa raportissamme yleisinä kulttuurihyvinvoinnin ongelmina, mutta rahoitukseen liittyvä ongelmat näyttävät olevan vastausten perusteella hyvinvointialueilla jopa erityisen korostuneita.

Hyvinvointialueiden edustajat valitsivat myös sekalaisen joukon muita vaihtoehtoja, joissa mikään yksittäinen teema ei nouse muiden yläpuolelle. Toiminnan hankepainotteisuus mainittiin kuusi kertaa (29 % vastaajista mainitsi). Tällä esteellä on myös voimakas kytkös perusrahoituksen vähyyteen. Epäselvät vastuutahot, kulttuurihyvinvointitoiminnan heikko tunnettuus sekä yhtenäisten ja/tai selkeiden tavoitteiden puute nousivat useissa vastauksissa esille. Myös sote-henkilöstön koulutuksen puute, puutteet käytäntöjen ja toimintamallien levittämisessä sekä välittäjätoiminnan heikkous tai puute nousivat jonkin verran esille.

Poliittisen tahdon puute mainittiin vain kolme kertaa, vaikka sen voisi ajatella kytkeytyvän perusrahoituksen puutteeseen. Sote-organisaatiokonteksti sääntelyineen ja käytäntöineen ei myöskään näyttäytynyt merkittävänä ongelmana, sillä vain yhden hyvinvointialueen edustaja valitsi sen. Muu-vaihtoehdoissa puhuttiin, kuten jo mainittiin, neljässä vastauksessa talouden ja henkilöresurssien haasteista. Lisäksi esille nousi kulttuurihyvinvointia koskevien hyvinvointialueen tehtävien epäselvyys, liiallinen vastuun luovuttaminen kunnille, yhtenäisten toimintamallien puute, tiedon puute, sekä yleisemmin vähäinen ymmärrys hyte-tyon merkityksestä johtotasolla saakka.

Selkeänä erona aikaisemman yleisesti kulttuurihyvinvointitoimintaa käsitelleen raporttimme tuloksiin on, että kulttuuripalveluiden tilaaja- ja ostajaosaamista ei nähty hyvinvointialueiden näkökulmasta lainkaan merkittävänä ongelmana, vaikka se nousi edellisessä analyysissämme yhdeksi neljästä keskeisestä ongelmasta.

29 Kysymys 19. Mitkä ovat omasta näkökulmastasi tällä hetkellä merkittävimmät esteet kulttuurihyvinvoinnin edistämisessä hyvinvointialueenne näkökulmasta? Valitse neljä merkittävintä.

30 [www.taike.fi/fi/projektit/iko-hyvinvointia-kulttuurista-ikaihmisille-hankkeet](http://www.taike.fi/fi/projektit/iko-hyvinvointia-kulttuurista-ikaihmisille-hankkeet) (Haettu 6.5.2025).

**Taulukko 5** Merkittävimmät esteet kulttuurihyvinvoinnin edistämisessä hyvinvointialueilla (lkm ja % vastaajista, n=21).

| Este                                                                      | Valintojen määrä | Kuinka moni valitsi vaihtoehdon |
|---------------------------------------------------------------------------|------------------|---------------------------------|
| Kulttuurihyvinvointitoiminnan perusrahoituksen puute tai pienuus          | 18               | 86 %                            |
| Kulttuurihyvinvointitoimintaa koordinoivan tahon puute alueellisesti      | 9                | 43 %                            |
| Toiminnan hankepainotteisuus                                              | 6                | 29 %                            |
| Epäselvät vastuutahot                                                     | 5                | 24 %                            |
| Kulttuurihyvinvointitoiminnan heikko tunnettuus                           | 5                | 24 %                            |
| Yhtenäisten ja/tai selkeiden tavoitteiden puute                           | 5                | 24 %                            |
| Kulttuurihyvinvointia koskevan koulutuksen puute sote-henkilöstölle       | 4                | 19 %                            |
| Puutteet hyvien käytäntöjen ja toimintamallien levittämisessä             | 4                | 19 %                            |
| Välittäjätoiminnan heikkous tai puute                                     | 4                | 19 %                            |
| Epäselvyys siitä, mitä kulttuurihyvinvointi tarkoittaa                    | 3                | 14 %                            |
| Poliittisen tahdon puute                                                  | 3                | 14 %                            |
| Heikko kulttuurihyvinvointipalvelujen ostaja- ja tilaajaosaaminen         | 2                | 10 %                            |
| Kehittämisyhteistyön puute tai pienuus                                    | 2                | 10 %                            |
| Sote-sektorin sääntely ja käytännöt                                       | 1                | 5 %                             |
| Puutteet taide- ja kulttuurisisältöjen saatavuudessa                      | 1                | 5 %                             |
| Kulttuurihyvinvointitoimintaa koordinoivan tahon puute valtakunnallisesti | 0                | 0 %                             |
| Taiteen heikko arvostus kulttuurihyvinvointitoiminnassa                   | 0                | 0 %                             |
| Puutteet tarjottavan taide- tai kulttuurihyvinvointitoiminnan laadussa    | 0                | 0 %                             |
|                                                                           | 9                | 43 %                            |



Vastaajat saivat myös kertoa ratkaisuja valitsemiinsa esteisiin.<sup>31</sup> Tällöin esille nousi useita teemoja, joilla on joko suora tai epäsuora yhteys edellä kuvattuihin kehittämisen esteisiin. Teemat ja niiden puitteissa mainitut asiat koskevat sekä yksityiskohtia että laajoja, yleisiä linjauksia. Vastauksissa näkyy myös, että eri hyvinvointialueilla kulttuurihyvinvointitoiminnan tila voi olla hyvin erilainen. Osassa vastauksista näkyy perustyön aloittaminen ja osassa ollaan jo selvästi pidemmällä vaikuttamassa esimerkiksi kansallisiin linjauksiin tai hiomassa toiminnan yksityiskohtia.

- **Yhdyspinnat ja vastuut:** Tarvitaan edelleen vastuiden (ja niihin liittyvien resurssien) selkeyttämistä yhdyspinnoilla. Kuntien ja hyvinvointialueiden rooleja pitäisi tarkentaa, myös kulttuuritoimijoiden asema pitäisi olla selkeämpi.
- **Toimintamallit:** Kulttuurihyvinvointitoiminta haluttiin tasavertaisemmaksi osaksi muiden elintapaohjauksen osioiden rinnalle. Toimintamalleja tulisi ylipäättään kuvata selkeämmin. Kulttuuripalveluiden tarjoamista ja tilaamista tulisi tehdä selkeämmäksi esimerkiksi palvelutarjottimien avulla.
- **Vaikuttavuuden mittaaminen ja ohjaus:** Hyvinvointialueiden HYTE-kertoimeen perustuen tulisi korvamerkitä resursseja hyte-työhön, ja kulttuurihyvinvointitoiminnan perusrahoitus tulisi saada osin tällä tavoin varmemmaksi. Kulttuurihyvinvointia koskevaa lainsäädäntöä tulisi tarkentaa resurssien turvaamiseksi.
- **Rahoitus:** Taiteen ja kulttuurin prosenttiperiaatteen voisi ulottaa myös toimintamenoihin. Tulisi saada valtakunnallinen kulttuurihyvinvoinnin kehityshanke, joissa hyvinvointialueet olisivat mukana. Hankerahoitusta tulisi lisätä. Huomioitiin, että myös nykyisillä resursseilla voidaan tehdä asioita, jos painopisteet on valittu oikein.
- **Yleiset toimintaedellytykset hyvinvointialueilla:** Hyvinvointialueiden yleinen rahoitustilanne tulisi vakauttaa työrauhan saamiseksi, myös kulttuurihyvinvoinnin suhteen. Tällä hetkellä toimijoiden on pakko hakea pirstaleista rahoitusta toiminnan turvaamiseksi. Todettiin myös, että vaikka hyvinvointialueilla olisi tahtoa kehittää kulttuurihyvinvointitoimintaa, siihen ei ole rahaa.
- **Vaikuttaminen ja perustyö:** Tulisi selvittää tilannekuva ja kartoittaa olemassa olevan toiminta hyvinvointialueilla. Edelleen kulttuurihyvinvoinnin käsitteitä ja merkitystä tulisi kirkastaa ja vaikuttaa päättäjiin. Osalla hyvinvointialueista voidaan myös aloittaa tai saada valmiiksi kulttuurihyvinvointisuunnitelmaprosesseja.

31 Kysymys 20. Miten edellisessä kysymyksessä valitsemiasi esteitä voisi ratkaista?

## 4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkastelimme tässä raportissa kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteita, organisointia, toimintamalleja sekä rahoitusta hyvinvointialueilla. Lisäksi kävimme läpi toiminnan esteitä ja kehittämiskeinoja. Tarkoituksena oli luoda kattava kuva kulttuurihyvinvointitoiminnasta hyvinvointialueilla. Tarkastelimme kulttuurihyvinvoinnin tilaa hyvinvointialueilla kysymällä, 1) millaisia tavoitteita hyvinvointialueilla asetetaan kulttuurihyvinvoinnille, 2) miten kulttuurihyvinvointitoiminnan järjestäminen on organisoitu eri hyvinvointialueilla, millaisia toimintamalleja on käytössä ja mitkä tahot ovat toiminnasta vastuussa, 3) millaista rahoitusta koskevaa tietoa on saatavilla ja miten kulttuurihyvinvoinnille kohdistetaan rahaa hyvinvointialuekontekstissa sekä 4) millaisia kulttuurihyvinvointia koskevia kehittämistarpeita hyvinvointialueilla on.

Hyvinvointialueiden kulttuurihyvinvointia koskeva tavoitteiden ja toimenpiteiden asettaminen hyvinvointisuunnitelmissa ja kulttuurihyvinvointisuunnitelmissa on hyvin kirjavaa ja eritasoista. Osa alueista on ikään kuin lähtökuopissa ja jotkut alueet jo siinä tilanteessa, että niiden toimijoiden on kokemuksiensa perusteella mahdollista esittää myös yleisempiä kansallisen tason ohjauskeinoja ja periaatteita. Osa alueista tuo tavoitteenasettelussaan esille kulttuurihyvinvoinnin hyvin yleisellä tasolla, jos lainkaan. Osa taas on edennyt hyvinkin yksityiskohtaiselle tasolle tavoitteissaan ja niitä edellyttävien toimenpiteiden kirjaamisessa suunnitelmiinsa. Yleisesti ottaen tiukka rahoitustilanne vaikuttaa kuitenkin edistyneempienkin alueiden mahdollisuuksiin toteuttaa toimenpiteitä käytännössä.

Kulttuurihyvinvointia koskevien palveluiden suunnittelu sekä niiden toteutuksen ja vaikutusten seuranta vaatii vielä kehittämistä hyvinvointialueilla. Kulttuurihyvinvointi on jossain määrin vakiintunut osaksi palveluiden suunnittelua, ja myös palveluiden toteutusta seurataan. Kyselymme perusteella erityisesti vaikutusten arvioinnissa on kuitenkin parantamisen varaa: tuloksemme viittaavat siihen, että kattavaa rahoitettujen tai tilattujen kulttuurihyvinvointipalveluiden vaikutusarviointia ei tehdä yhdelläkään hyvinvointialueella.

Vastuu kulttuurihyvinvointitoiminnasta on useimmilla hyvinvointialueilla määritelty. Kaikista 21 hyvinvointialueesta 13 (65 %) raportoi, että hyvinvointialueella on määritetty kulttuurihyvinvoinnista vastaavat henkilöt tai tahot. Viiden (25 %) hyvinvointialueen organisaatiossa henkilöiden tai tahojen määrittäminen oli suunnitteilla. Kyseisiin henkilöstöresursseihin ja niihin liittyviin suunnitelmiin saattaa kuitenkin kohdistua merkittäviä säästöpaineita.

Hyvinvointialueiden yhdyspintatyö näyttää olevan korostuneen paikallisuusalueellista ja aktiivisimmillaan suhteessa kuntiin ja järjestöihin. Hyvinvointialueet luottavat kuntien ja järjestöjen aktiivisuuteen kulttuurihyvinvointitoiminnan tarjoamisessa, eivätkä ne pääosin tuota kulttuurihyvinvointitoimintaa itse. Hyvinvointialueiden verkostoituminen ja yhteistyö tapahtuvat pikemmin alueiden tai maakuntien sisällä esimerkiksi maakunnallisissa työryhmissä kuin kansallisen tason verkostoissa. Tämä tulee esille tärkeimmistä verkostoista ja yhteistyöryhmistä kysyttäessä mutta myös tärkeiksi koettujen yhteistyökumppanuuksien painottumisena aluetasolle. Poikkeuksena tästä ovat kuitenkin THL:n rooli keskeisenä yhteistyökumppanina sekä Taiken ja Taikusydän-yhteyspisteen toteuttama verkostotyö. Myöskään hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä ei vastausten perusteella tehdä kovin paljon kulttuurihyvinvoinnin parissa.

Kulttuurihyvinvointipalveluihin ohjaamisen osalta selkeät, aukikirjoitetut käytännöt puuttuvat valtaosalta hyvinvointialueista. Vain neljällä alueella oli tältä osin aukikirjoitetut käytännöt. Viidellätoista alueella käytäntöjen laatiminen oli vastaamishetkellä suunnitteilla. Kuitenkin toimintamallien osalta esimerkiksi Kaikukortti on varsin aktiivisesti käytössä. Hyvinvointialueilla on myös omia digitaalisia palvelutarjottimia, jotka tosin korostuvat kansallisten digitalisointimispyrkimysten kustannuksella.

Hyvinvointialueiden kulttuurihyvinvointiin kohdennettu rahoitus näyttäytyy sirpaleisena ja siitä on tällä hetkellä vaikea saada kokonaisvaltaista tietoa. Kokonaiskuvaa rahoituksesta ei Pirkanmaan hyvinvointialuetta koskevan tapausesimerkkimme ja kyselyn tulosten perusteella ole helposti muodostettavissa. Kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuvien kustannusten täysimääräinen selvittäminen vaatisi käytännössä yksittäisten hoitoyksiköiden tasolla tapahtuvaa tiedonkeruuta. Tapausesimerkkimme perusteella sote-palveluiden sisällä erillisiä kulttuurihyvinvoinnin määrärahoja ei juurikaan ole, ainakaan sillä tasolla, että se kirjautuisi jollain tavoin ylös. Mahdolliset kulttuurihyvinvointiin kohdennetut rahasummat tulevat esille lähinnä hyvinvointialueiden myöntäminä avustuksina, henkilöstöresursseina tai muilta toimijoilta, esimerkiksi säätiöiltä, saatuina lahjoituksina.

Kyselyn tuloksissa kaupunkien ja kuntien rahoitus, taide- ja kulttuurihallinnon tukimuodot sekä sosiaali- ja terveyssektorin rahoitus nousevat esille tärkeimpinä rahoituskanavina. Tuloksista on havaittavissa kuntien ja kaupunkien sekä järjestöjen ja paikallistason yhdyspintojen merkitys hyvinvointialueiden kulttuurihyvinvointitoiminnalle.

Kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudelliset edellytykset eivät lähivuosina näytä erityisen valoisilta hyvinvointialueilla kyselymme tulosten perusteella. Positiivista on, että lähes puolet vastaajista ennakoivat resurssien pysyvän samalla tasolla seuraavien kahden vuoden aikana. Kuitenkin noin neljännes näki toimintaan kohdistuvan todennäköisesti merkittäviä säästöjä tai leikkauksia. Yksikään vastaaja ei odottanut resurssien lisääntyvän. Epävarmuudesta kertoo myös se, että kolmannes hyvinvointialueiden edustajista ei osannut vastata kysymykseen. Näitä lukuja tulkittaessa on huomioitava kuitenkin se, että monilla hyvinvointialueilla on jo kyselyn toteutushetkellä käyty läpi säästötoimia, myös kulttuurihyvinvoinnin osalta.

Merkittäviä kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämisen esteitä olivat hyvinvointialueiden edustajien mielestä erityisesti perusrahoituksen puute tai pienuus sekä koordinoivan tahon puute alueellisesti. Kiinnostavaa on, että kulttuuripalveluiden tilaaja- ja ostajaosaamista ei nähty hyvinvointialueiden näkökulmasta lainkaan merkittävänä ongelmana, vaikka se nousi aikaisemmassa Cuporen raportissa (Ruokolainen ym., 2023) yhdeksi keskeiseksi ongelmaksi kulttuurihyvinvoinnin edistämisessä.

Kulttuurihyvinvointitoiminnan edistämiseksi hyvinvointialueilla tarvitaan edelleen perusasioiden parissa tehtävää työtä. Kyselymme perusteella tarvitaan yhä vastuiden ja niihin liittyvien resurssien selkeyttämistä hyvinvointialueiden, kuntien ja järjestöjen yhdyspinnoilla. Toimintamallien osalta kulttuurihyvinvoinnin tulisi muodostua tasavertaisemmaksi osaksi muiden hyte-työn ja elintapaohjauksen osa-alueiden rinnalle. Vaikuttavuuden mittaaminen ja ohjauksen osalta hyte-kerroin tulisi kytkeä kiinteämmin hyte-työn rahoitukseen ja kulttuurihyvinvoinnin asema tulisi turvata lainsäädännöllä. Rahoituksen osalta jatkossa tarvitaan tulosten perusteella työrauhaa ja perusrahoitusta mutta myös esimerkiksi valtakunnallisia kulttuurihyvinvointia hyvinvointialueilla kattavasti edistäviä kehittämishankkeita.

Lopuksi voidaan kysyä, onko selvityksemme perusteella mahdollista puhua kulttuurihyvinvointialueista. Keräämämme aineiston perusteella kulttuurihyvinvointitoiminnan tila hyvinvointialueilla on kahtalainen. Yhtäältä kenelläkään ei tunnu olevan selkeää kokonaiskuvaa siitä, mitä hyvinvointialueiden palveluissa ja yksiköissä kulttuurihyvinvoinnin osalta tapahtuu, saati siitä, millaisia rahavirtoja kulttuurihyvinvointitoimintaan kokonaisuutena kohdistetaan. Toisaalta hyvinvointialueilla on paljon kulttuurihyvinvointitoimintaa hoitotyön, palveluiden ja hoitoyksiköiden arjessa sekä yksittäisten hankkeiden ja muiden toimijoiden rahoituksen puitteissa. Paljon on myös sote-uudistusta edeltäneeltä ajalta kantavaa perustoimintaa.

Hyvinvointialueilla tulisi jatkossa koordinoida kulttuurihyvinvointitoimintaa nykyistä tehokkaammin ja kehittää kulttuurihyvinvointia koskevaa päätöksentekoa. Hyvinvointialueiden vaikean rahoitustilanteen vuoksi olisi tärkeää kehittää tiedontuotantoa, jotta tieto jo olemassa olevan kulttuurihyvinvointitoiminnan luonteesta ja vaikuttavuudesta saataisiin tuotua päätöksentekoprosessien tueksi ja toimintaa voitaisiin tarkastella kokonaisuutena.

## LÄHTEET

### Haastattelut

Kauppinen, Tapani (Kehittämispäällikkö / Terveiden ja hyvinvoinnin laitos), 10.11.2024

Korhonen, Hanna (Kulttuurikoordinaattori, suunnittelija / Pirkanmaan hyvinvointialue), 29.10.2024 ja 30.1.2025

Lähteenlahti, Outi (Hyte-koordinaattori / Satakunnan hyvinvointialue), 1.11.2024

### Kirjalliset lähteet

Backman, J., Hyssälä, L., Kivelä, A., Norppa, L., Virta, S., Vuolasto, J. (2023). [Kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutukset osaksi päätöksenteko- ja ohjausjärjestelmää](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:16.

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2021). [Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja](#). Taiteen edistämiskeskus.

Jakonen, O. & Lahtinen, E. (2019). [Taide, kulttuuri ja hyvinvointi: Hallitusohjelman kulttuurin kärkihankkeen arviointi: Prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa](#). Cuporen verkkojulkaisuja 53. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Jakonen, O. & Ruokolainen, O. (2024). [Juurtuiko mikään? Hallitusohjelman 2015 kulttuurin kärkihankkeen seuranta](#). Cuporen työpapereita 23. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Kauppinen, T. & Ylitörmänen, T. (2024). [Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatio hyvinvointialueilla 2024](#). Tutkimuksesta tiiviisti 42/2024. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Kauhanen, H. (2025). [Kulttuurihyvinvoinnin toimintamalleja hyvinvointialueilla ja yhdyspinnoilla](#). Taiteen edistämiskeskus, Kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijapalvelut.

Kippo, S., Koivisto, T.-A., Mäki-Opas, T., Lehikoinen, K., Lehtimäki, A.-V., Lavikainen, P., Turtiainen, M. & Martikainen, J. (2023). [Kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudellinen arviointi: Arviointimenetelmien jatkokehitystarpeet Suomessa](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:26.

Kivelä, A., Backman, J., Hyssälä, L., Vuolasto, J., Virta, S. & Norppa, L. (2023). [Kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutukset osaksi päätöksenteko- ja ohjausjärjestelmää](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:16.

Korja, V. (2024). Kulttuuri hyvinvointialueilla: [Kulttuuriin liittyvät toimenpidekirjaukset hyvinvointisuunnitelmassa](#). Taiteen edistämiskeskus.

Laitinen, L., Jakonen, O., Lahtinen, E. & Lilja-Viherlampi, L.-M. (2020). [From grass-roots activities to national policies – the state of arts and health in Finland](#). An International Journal for Research, Policy and Practice, 14(1), 14–31.

[Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta](#) (617/2021).

[Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä](#) (612/2021).

Lilja-Viherlampi, L.-M. & Rosenlöf, A.-M. (2019). Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi. Teoksessa Ilona Tanskanen (toim.): [Taide töissä: Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä](#). Turun ammattikorkeakoulun raportteja: 256, 20–39.

Luukkonen, J., Majoinen, K. & Kuopila, A. (toim.) (2016). [Rajapinnoilta yhdyspintoihin: Kehittämisaloite kunnan ja maakunnan yhteistyöstä](#). Kuntaliiton verkkojulkaisu.

Paananen, H., Jäntti, A., Haveri, A., Sinervo, L.-M. & Sinkkonen, J. (2024). [Havaintoja hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisestä ja suhteesta kuntiin: HALKO-hankkeen väliraportti](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:27.

Laakso, S., Kuitu, P. & Nissilä, P. (2022). [Pirkanmaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma](#). Pirkanmaan tulevaisuuden sote-keskus -hanke (PirSOTE).

Ruokolainen, O., Jakonen, O. & Lahtinen, E. (2023). [Kohti kulttuurihyvinvointialueita - Tilannekuva taiteilijoiden toimintaedellytyksistä](#). Cuporen tietokortteja 11. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Ruokolainen, O., Jakonen, O., Oksanen-Särelä, K., Lahtinen, E. (2023). [Kohti kestäviä ratkaisuja? Ikäihmisten kulttuurihyvinvointi ja taiteilijoiden toimintaedellytykset](#). Cuporen verkkojulkaisuja 76. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Saukko, N., Kaunisharju, K., Vuolasto, J., Saaristo, V. & Wiss, K. (2023). [Hyvinvointia ja terveyttä edistävä kulttuuritoiminta kunnissa 2023](#). Tutkimuksesta tiiviisti 58/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2019). [Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa: Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän raportti ja jatkotoimenpide-ehdotukset](#). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:34.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2024a). [Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus \(sote-uudistus\)](#). (Haettu 13.12.2024).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2024b). [Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä](#). (Haettu 13.12.2024).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2024c). [Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueet](#). (Haettu 13.12.2024).

Suomen virallinen tilasto – SVT (2024). [Väestörakenne \[verkkajulkaisu\]. Tietokantataulukko 11ra -- Tunnuslukuja väestöstä alueittain, 1990–2023](#). Helsinki: Tilastokeskus (Haettu 13.12.2024).

Taiku3-yhteistyöryhmä (2023). [Kulttuurihyvinvoinnin yhteistyöryhmä Taiku3. Yhteenveto toimikaudesta 9.4.2020–15.2.2023](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:18.

teaviisari.fi (2024a). [Terveydenedistämisasiivisuus \(TEA\) hyvinvointialueilla 2024. Päivitetty 2.12.2024. Perustaulukko A22.6 Mitkä ovat keskeisimmät sisältöalueet alueenne hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aluetason koordinaatiossa? Valitse niin monta kohtaa kuin on tarpeen ja arvioi kuhunkin tehtäväalueeseen käytettävissä oleva työpanos. Kulttuurihyvinvointi.](#)

teaviisari.fi (2024b). [Terveydenedistämisasiivisuus \(TEA\) hyvinvointialueilla 2024. Päivitetty 2.12.2024. Taulukko A22b. Mitkä ovat keskeisimmät sisältöalueet alueenne hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aluetason koordinaatiossa? Arvioi kuhunkin tehtäväalueeseen käytettävissä oleva työpanos.](#)

teaviisari.fi (2024c). [Terveydenedistämisasiivisuus \(TEA\) hyvinvointialueilla 2024. Päivitetty 2.12.2024. Tunnuslukutaulukko A22a. Mitkä ovat keskeisimmät sisältöalueet alueenne hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aluetason koordinaatiossa? Valitse niin monta kohtaa kuin on tarpeen ja arvioi kuhunkin tehtäväalueeseen käytettävissä oleva työpanos. Henkilötyövuosia.](#)

teaviisari.fi (2024d). [Terveydenedistämisasiivisuus \(TEA\) hyvinvointialueilla 2024. Päivitetty 2.12.2024. Perustaulukko A23.6 Missä määrin alla olevista teemoista on jo sovittu hyvinvointialueilta kunnille tarjottavasta asiantuntijatuesta? Ilmoita käytettävissä oleva työaika prosentteina. Kulttuurihyvinvointi.](#)

teaviisari.fi (2024e). [Terveydenedistämisasiivisuus \(TEA\) hyvinvointialueilla 2024. Päivitetty 2.12.2024. Perustaulukko A24.6a Toimiiko alueellanne seuraavissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sisältöalueissa monialaisia työryhmiä / verkostoja ja miten eri toimijat ovat niissä mukana? Kunnat mukana. Kulttuurihyvinvointi.](#)

teaviisari.fi (2024f). [Terveydenedistämisasiivisuus \(TEA\) hyvinvointialueilla 2024. Päivitetty 2.12.2024. Perustaulukko A24.6b Toimiiko alueellanne seuraavissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sisältöalueissa monialaisia työryhmiä / verkostoja ja miten eri toimijat ovat niissä mukana? Järjestöt mukana. Kulttuurihyvinvointi.](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). [Yhdyspinnat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä](#). (Haettu 8.5.2025).

[Vahva ja välittävä Suomi: pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Helsinki: valtioneuvoston kanslia.

Valtiokonttori (2024a). [Tutkimallintoa.fi -palvelu. Hyvinvointialueiden talous.](#) (Haettu 13.12.2024).

Valtiokonttori (2024b). [Tutkimallintoa.fi -palvelu. Hyvinvointialueen kuukausiraportointi.](#) (Haettu 13.12.2024).

Valtioneuvosto. (2020). Yhdyspintatyön toimeksianto 25.11.2020. VN/8869/2019.

Valtioneuvosto (2021). [Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen: Toimeenpanosuunnitelma.](#) Valtioneuvoston julkaisuja 2021:27.

Valtioneuvosto (2024). [Hyvinvointialueiden ajankohtainen tilanne 9/2024.](#) (Haettu 29.4.2025).

Valtiovarainministeriö (2024a). [Hyvinvointialueen rahoituksen määräytyminen.](#) (Haettu 13.12.2024).

Valtiovarainministeriö (2024b). [Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö.](#) (Haettu 13.12.2024).



## LIITTEET

### Liite 1. Perustietoa hyvinvointialueista

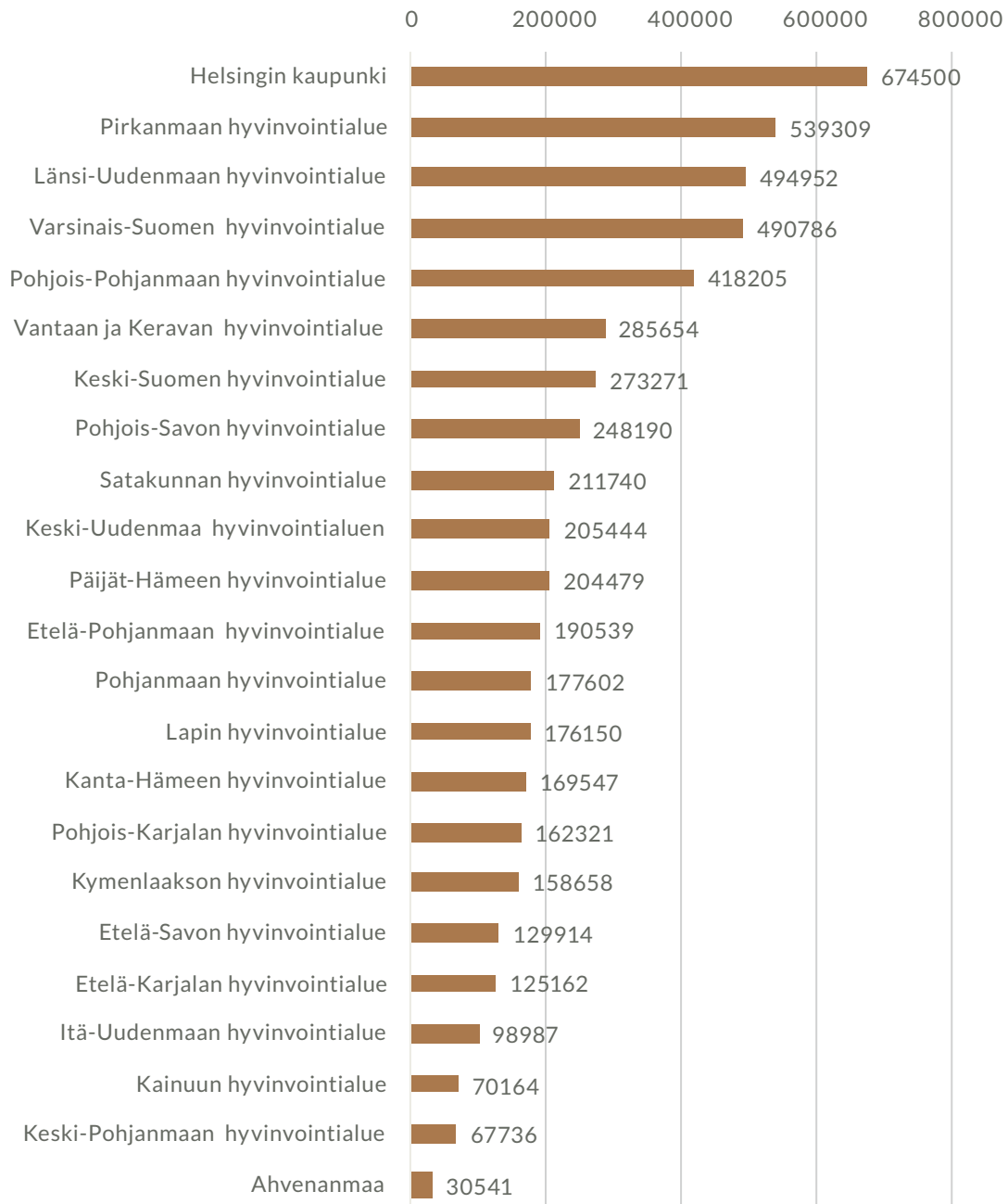
Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus) siirsi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa. Uudistuksen tavoitteena oli luoda Suomeen entistä tasa-arvoisempi palvelujen saatavuus ja vähentää ihmisten välisiä terveys- ja hyvinvointieroja (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024a).

Suomessa on 21 hyvinvointialuetta, jotka perustuvat pääosin maakuntajakoon (Kuvio 13). Uudenmaan maakunta on jaettu neljään hyvinvointialueeseen. Helsingin kaupunki ja Ahvenanmaa vastaavat hyvinvointialueen tehtävistä omalla alueellaan, mutta niistä kumpikaan ei muodosta varsinaista hyvinvointialuetta. HUS-yhtymä vastaa erikseen säädetyistä vaativan erikoissairaanhoidon tehtävistä alueellaan<sup>32</sup> (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024b). Hyvinvointialueet ovat julkisoikeudellisia yhteisöjä ja niillä on alueellaan itsehallinto. Hyvinvointialueiden ylimpänä päättävänä elimenä toimii aluevaltuusto.

---

32 HUS-yhtymän omistavat Uudenmaan neljä hyvinvointialuetta sekä Helsingin kaupunki.

**Kuvio 13** Väestön määrä hyvinvointialueilla 31.12.2023, ml. Helsingin kaupunki ja Ahvenanmaa (Suomen virallinen tilasto, 2024).



Jokainen hyvinvointialue on myös osa laajempaa yhteistyöaluetta. Yhteistyöalueet edistävät sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista ja kehittämistä sekä hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä. Yhteistyöalueita on yhteensä viisi ja jokaisella niistä on yksi yliopistollinen sairaala.<sup>33</sup> (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024c.)

Suurin osa hyvinvointialueista noudattelee aikaisempaa sairaanhoitopiirien organisatorista ja alueellista jakoa. Osa hyvinvointialueista rakentuu kuitenkin useampien entisten sairaanhoitopiirien alueelle tai vaihtoehtoisesti muodostaa aikaisempaa pienemmän kokonaisuuden entisen sairaanhoitopiirin sisällä. Tällaisissa uudelleenjärjestymisissä (kulttuurihyvinvointi)toiminnan organisoinnin tarpeen voi olettaa olleen merkittävämpää kuin hyvinvointialueen rakentuu yhden jo olemassa olleen sairaanhoitopiirin alueelle. Uudenmaan sairaanhoitopiirin alueella on muodostunut Länsi-, Keski- ja Itä-Uusimaan hyvinvointialueet entisen Uudenmaan sairaanhoitopiirin alueelle. Tilannetta mutkistaa vielä se, että Helsinki järjestää itse omat sote-palvelunsa ja HUS tarjoaa myös erikoissairaanhoidon palveluita. Sairaanhoitopiirien yhdistymisestä on toisaalta ollut kysymys itäisessä Suomessa, jossa entiset Etelä-Savon ja Itä-Savon sairaanhoitopiirit yhdistyivät Etelä-Savon hyvinvointialueeksi. Samoin Pohjois-Suomessa Länsi-Pohjan ja Lapin sairaanhoitopiirit yhdistyivät Lapin hyvinvointialueeksi.

Valtio rahoittaa ja ohjaa hyvinvointialueiden toimintaa.<sup>34</sup> Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa hyvinvointialueiden toiminnan yleisestä ohjaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon osalta ja sisäministeriö pelastustoimen osalta. Valtiovarainministeriö vastaa hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden seurannasta.<sup>35</sup> Sote-uudistuksen myötä tarve valtion ohjausmuotojen ja vuorovaikutuksen kehittämiseksi sekä ministeriöiden yhteistyölle hyvinvointialueiden ohjauksessa on korostunut (Paananen ym., 2024, s. 7).

Sote-uudistuksen myötä suomalaiseen julkiseen hallintoon syntyi uusi hallinnontaso. Hyvinvointialueiden, kuntien ja valtion yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on vaatinut uusia rakenteita.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on sote-uudistuksen myötä hyvinvointialueiden ja kuntien yhdessä hoidettava lakisääteinen tehtävä. Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) on määritetty hyvinvointialueiden ja kuntien vastuita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Sen mukaan hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin. Vastaavasti kunnalla on ensisijainen vastuu asukkaidensa hyvinvoinnin ja

33 Pohjois-Suomen yhteistyöalue (OYS Oulun yliopistollinen sairaala); Itä-Suomen yhteistyöalue (KYS Kuopion yliopistollinen sairaala); Sisä-Suomen yhteistyöalue (TAYS Tampereen yliopistollinen sairaala); Länsi-Suomen yhteistyöalue (Tyks Turun yliopistollinen sairaala); sekä Etelä-Suomen yhteistyöalue (HUS Helsingin yliopistollinen sairaala).

34 Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa (617/2021) on säädetty hyvinvointialueiden yleiskatteisesta rahoituksesta. Rahoitus on laskennallista ja perustuu alueen asukasmäärään sekä useisiin muihin palvelutarvetta ja alueellisia olosuhteita kuvaaviin kriteereihin (Valtiovarainministeriö, 2024a). Tämän lisäksi hyvinvointialueille voidaan myöntää valtion avustuksia tai muuta erillirahoitusta. Hyvinvointialueilla ei ole verotusoikeutta, mutta ne voivat kerätä asiakas- ja palvelumaksuja. Hyvinvointialueiden rahoitus tulee siis käytännössä lähes täysin valtion budjetista (Hyvinvointialueiden rahoituslaskelmat löytyvät Valtiovarainministeriön verkkosivuilta: [vm.fi/rahoituslaskelmat](https://vm.fi/rahoituslaskelmat)).

35 Hyvinvointialueilla ja hyvinvointialueyhtymillä on lakisääteinen velvollisuus raportoida taloustietonsa Valtiokonttorin Kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietopalveluun. Raportointi aloitettiin tilikaudella 2023. Ks. [vm.fi/hyvinvointialueiden-talousraportointi](https://vm.fi/hyvinvointialueiden-talousraportointi)

terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin.<sup>36</sup>

Laissa on linjattu, että hyvinvointialueiden on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan, sekä tehtävä yhteistyötä hyvinvointialueen alueella muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Hyvinvointialueiden on myös edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä.<sup>37</sup>

Hyvinvointialueen on seurattava asukkaattensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Hyvinvointialueella on raportoitava asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä aluevaltuustolle vuosittain. Lisäksi hyvinvointialueella on valmisteltava aluevaltuustolle valtuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista. Hyvinvointialue laatii hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman yhteistyössä alueensa kuntien kanssa. Hyvinvointialueen on myös neuvoteltava vähintään kerran vuodessa alueensa kuntien sekä muiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta.<sup>38</sup>

Hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne näyttäytyy kaksi vuotta sote-uudistuksen jälkeen haasteellisena. Vuonna 2023 hyvinvointialueiden yhteenlaskettu alijäämä oli 1,33 miljardia euroa (Valtiokonttori, 2024a)<sup>39</sup> ja vuonna 2024 sen ennakoidaan kasvavan noin 1,42 miljardiin euroon (Valtioneuvosto, 2024). Hyvinvointialueiden tilanteissa on nähtävissä eroja ja osalla alueista taloudellinen tilanne on toisia vakavampi (Valtiokonttori, 2024b).<sup>40</sup> Jokaisella hyvinvointialueella on muutosohjelma tai muu tätä vastaava dokumentti (Valtioneuvosto, 2024), jolla tavoitellaan laajaa rakenteellista ja toiminnallista uudistumista. Muutosohjelmien tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi ei-lakisääteisten palvelujen karsimiseen, palvelurakenteen keventämiseen ja palvelutuotannon järjestelyihin. Vaikea taloustilanne heijastuu väistämättä myös kulttuurihyvinvointitoimintaan.

36 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021), 6 §-7 §.

37 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021), 7 §.

38 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021), 7 §.

39 [Tutkimus.fi](https://www.tutkimus.fi/tutkimus/hallintoa-fi-palvelu) -palvelu. Hyvinvointialueiden talous.

40 [Tutkimus.fi](https://www.tutkimus.fi/tutkimus/hallintoa-fi-palvelu) -palvelu. Hyvinvointialueen kuukausiraportointi.

## Liite 2. Maininnat kulttuurihyvinvoinnista hyvinvointisuunnitelmissa

**Taulukko 6** Maininnat kulttuurihyvinvointitoiminnasta ja sitä koskevista tavoitteista hyvinvointisuunnitelmissa sekä mahdollisissa kulttuurihyvinvointisuunnitelmissa.

| Hyvinvointialue | Tavoitteet tai teemat                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Keinot                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-----------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Etelä-Karjala   | Hoito- ja laitosympäristön viihtyisyyden lisääminen taiteen avulla                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Taide hoito- ja laitosympäristön viihtyisyyden lisääminen osana rakentamista tai peruskorjauksia prosenttiperiaatteen mukaisesti                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Etelä-Pohjanmaa | Työn ja toimintakyvyn edistäminen<br>Elämänlaadun ja mielen hyvinvoinnin edistäminen                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Tarjotaan liikunta- ja kulttuuripalveluissa työttömille kohdennettuja alennuksia ja etuuksia.<br>Laaditaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma.                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Etelä-Savo      | Eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta lisäävän kehityksen vähentäminen ja ihmisen ainutlaatuisuuden, arvokkuuden ja yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen,<br>Eri ikäisten asukkaiden omaehtoisen toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistaminen,<br>Mielen hyvinvointi ja päihteiden elämäntapa.                                                                                                 | Taide ja kulttuuri tunnustetaan perusoikeudeksi ja osallistumismuodoksi, prosenttiperiaatteen käyttöönottoon rohkaistaan, sote-työntekijät toimivat kulttuurikummeina.<br>Liikunnan harrastamista tuetaan osallistamalla alueelliseen verkostotyöhön.<br>Tuetaan toimintakykyä tukevaa toimintaa sekä matalan kynnyksen kulttuuri- ja liikuntapalveluita.<br>Kulttuurikaveri-, Kulttuuriluotsi- ja Kaiku-korttitoiminta            |
| Itä-Uusimaa     | Lasten, nuorten, työikäisten sekä ikääntyneiden terveystaidot paranevat ja heitä tuetaan tekemään pysyviä elintapamuutoksia.                                                                                                                                                                                                                                                               | Kulttuurin hyödyntäminen (kulttuurihyvinvointi)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Kainuu          | Asukkaiden terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden tukeminen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Edistetään kulttuuripalveluiden hyödyntämistä. Taikusydän-verkosto toimii edistäen kuntien, hyvinvointialueen ja järjestöjen välistä kulttuuriyhteistyötä.                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Kanta-Häme      | Asukkaiden osallisuus omassa elämässään, yhteisössään, asuinympäristössään ja palveluissaan on mahdollistettu: Parannetaan kaikkien väestöryhmien kulttuuristen oikeuksien toteutumista.<br>Yhdenvertaisuus: Asukkailla on monipuoliset mahdollisuudet huolehtia hyvinvoinnistaan ja saada tähän myös tukea.<br>Edistetään ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden itsenäistä pärjäämistä. | Taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut, terveyttä ja hyvinvointia edistävä taide- ja kulttuuritoiminta sekä kulttuuriset oikeudet ovat osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden suunnittelua, toteutusta ja seuranta.<br>Kulttuurihyvinvoinnin palveluketjut kuvataan hyvinvointialueen palvelustrategiassa.<br>Kunnissa on ikääntyneille suunnattua kulttuuritarjontaa. |
| Keski-Pohjanmaa | Tuetaan taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien hyvinvointia.<br>Hyvinvointisuunnitelman täydentäminen ja tarkentaminen kulttuurihyvinvoinnin ja iäkkäiden hyvinvoinnin osalta                                                                                                                                                                                                        | Kaikukortti-toiminta, yhteistyötahoina kunnat ja kulttuuritoimijat<br>Laaditaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Keski-Suomi     | Elämäntapaohjauksessa toteutetaan sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemaa elintapaohjauksen tarkistuslistaa.                                                                                                                                                                                                                                                                           | Hyödynnetään elintapaohjauksen tarkistuslistan mukaisia toimenpiteitä palveluiden suunnittelussa, mukaan lukien kulttuurihyvinvointi.                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Keski-Uusimaa   | Ei mainintoja                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Ei mainintoja                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |

|               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|---------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Kymenlaakso   | <p>Mahdollisuus merkitykselliseen elämään</p> <p>Työikäisten mielen hyvinvoinnin edistäminen</p> <p>Liikunnan ja kulttuurin puheeksiottaminen ja aktivoiminen omatoimisuuteen eri toimijoiden palveluissa</p> <p>Tuetaan eri asiakasryhmien omaehtoista harrastamista</p> <p>Ikääntyneiden yhteisöllisyyden vahvistaminen</p>                                                                                                              | <p>Kulttuurihyvinvointisuunnitelman avulla pyritään lisäämään kulttuurin hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimien liittämistä osaksi alueellista hyte-työtä.</p> <p>Kulttuuritoiminta ja -toimijat</p> <p>Kulttuurihyvinvointisuunnitelman toimenpiteet</p> <p>Kulttuurilähete, Kaikukortti</p> <p>Kulttuurinen vanhustyö, yksikkökohtaiset kulttuurihyvinvointisuunnitelmat</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| Lappi         | Ei mainintoja                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Ei mainintoja                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| Länsi-Uusimaa | <p>Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukeminen</p> <p>Kehitetään kulttuuritoiminnan avulla osallisuutta ja toimintakykyä vahvistavia toimintamalleja ikääntyneiden asumispalveluissa.</p>                                                                                                                                                                                             | <p>Kuntien liikunta- ja kulttuuripalvelut tarjoavat mahdollisuuksia mielekkääseen toimintaan, joka tukee ikääntyneiden osallisuutta ja toimintakykyä.</p> <p>Pilotoidaan kulttuurialan koulutettujen henkilöiden käyttöä asiakkaan toimintakykyä ja osallisuutta tukeviin tehtäviin ikääntyneiden asumispalveluissa.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Pirkanmaa     | <p>Liikkumisen ja aktiivisuuden edistäminen</p> <p>Yksilöllisten hyvinvointia edistävien valintojen mahdollistaminen</p> <p>Mielen hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen</p> <p>Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen</p> <p>Arjen turvallisuuden lisääminen ja hyvinvointia edistävä elinympäristö</p>                                                                                                                              | <p>Mahdollistetaan kulttuurista osallistumista, kulttuurihyvinvoinnin palvelutarjottimen käyttöönotto, puheeksiotto ja ohjaus kulttuuripalveluiden pariin, kulttuuritoiminnan saavutettavuus osana sote-palveluita, sairaalapalveluiden kulttuurihyvinvointisuunnitelman toimeenpano.</p> <p>Viestiminen kulttuurihyvinvoinnin merkityksestä ja palveluista, elintapaohjauksen asiantuntemuksen tukeminen kulttuurihyvinvoinnin osalta, kulttuurihyvinvoinnin integroiminen sote-palveluihin, määritellään kulttuurihyvinvointipalveluiden laatuksiteerit, tuetaan kulttuuritoimijoiden viestintää hyvinvointialueen toimijoiden suuntaan</p> <p>Kulttuuripalveluiden tuottamisen rakenteita, järjestämisen sopimuksellisuutta ja resursseja vahvistetaan.</p> <p>Kehitetään ja pilotoidaan kulttuurihyvinvointiin liittyvää vaikuttavuustiedontiedonkeruuta.</p> <p>Kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa toimeenpannaan yhteistyössä kuntien ja kulttuurijärjestöjen kanssa.</p> <p>Väestöryhmien kohtaamista tukevalle kulttuuritoiminnalle tarjotaan toteutumisen paikkoja.</p> |
| Pohjanmaa     | <p>Tarjotaan kaikille lapsille mahdollisuus maksuttomaan ja matalan kynnyksen harrastukseen.</p> <p>Kehitetään yhteisiä, terveellisiä ravitsemus- ja liikkumistapoja edistäviä toimintamalleja lapsille, nuorille ja perheille.</p> <p>Edistetään keskinäistä kulttuurista ymmärrystä.</p> <p>Kehitetään alueellinen elämäntapaneuvonnan toimintamalli.</p> <p>Ikääntynyt väestö: Hyvän terveyden ja terveiden elintapojen edistäminen</p> | <p>LAKU-lähete kulttuuritoimintaan</p> <p>Kulttuurikasvatuksen suunnitelma Kaikukortti</p> <p>Kehitetään alueellinen elämäntapaneuvonnan toimintamalli myös kulttuurihyvinvointia koskien.</p> <p>Ohjaaminen kulttuuripalvelujen piiriin ja integrointi osana palveluohjausta</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |

# KULTTUURIHYVINVOINTIALUEET?

|                   |                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Pohjois-Karjala   | Kulttuurihyvinvointi asetettu yhdeksi hyte-työn painopisteistä<br>Hyvinvoivat ja toimintakykyiset asukkaat – ennaltaehkäisten ja kannustaen eteenpäin<br>Turvallinen arki ja ympäristö | Mainintana kulttuurihyvinvointi<br>Turvallisuuden edistämistä toteutetaan mm. kulttuuripalveluiden suunnittelussa ja toteutamisessa                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Pohjois-Pohjanmaa | Yhteinen tavoite: Asukkaan hyvä arki ja elämä Pohjois-Pohjanmaalla<br>Rahahuolien väheneminen                                                                                          | Kulttuurihyvinvoinnille osoitettu yhdyspinta-kohtainen yhdyshenkilö, osallistuminen kulttuurihyvinvoinnin teemaverkostoon<br>Kunnilla pysyvä käytäntö kulttuurin vertais-toiminnan tukemiseen (esim. kulttuurikaveri)                                                                                                                                                                                                                  |
| Pohjois-Savo      | Osallisuuden vahvistuminen ja yksinäisyyden vähentäminen<br>Mielen hyvinvointi ja riippuvuuksien ehkäisy<br>Hyte- resurssien, rakenteiden ja prosessien vahvistuminen                  | Ryhmätoiminnan tukeminen (liikunta ja kulttuuri)<br>Luonnon ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten hyödyntäminen, Kulttuuriresepti, LAKU-lähete<br>TEAviisari ja päätösten ennakkoarviointi                                                                                                                                                                                                                                              |
| Päijät-Häme       | Ei mainintoja                                                                                                                                                                          | Ei mainintoja                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Satakunta         | Terveelliset elintavat lisääntyvät.<br>Mielen hyvinvointi ja osallisuus vahvistuvat.                                                                                                   | Kulttuurihyvinvointi osana elintapaohjauksen toimintamallia.<br>Taide ja kulttuuri edistävät terveyttä. Jalkautetaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Kulttuuriresepti-toimintamalli otetaan käyttöön koko alueella.<br>Kulttuuria kehitetään monialaisessa yhteistyössä.                                                                                                                                                              |
| Vantaa ja Kerava  | Hyvinvointihaasteiden ennaltaehkäisy<br>Kulttuurihyvinvointi<br>Hyvinvointialueella tunnistetaan kulttuurin merkitys terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.                          | Edistetään yhdessä kuntien, HUS-yhtymän ja muiden kumppaneiden kanssa mm. kulttuurihyvinvointia.<br>Hyvinvointisuunnitelmassa huomioidaan läpileikkaavasti kulttuurihyvinvointi.<br>Kulttuurihyvinvointia edistetään yhteistyössä kaupunkien kanssa.<br>Laaditaan suunnitelma alueen kulttuurihyvinvointityöstä ulottuen arjen hoitokulttuuriin ja fyysiseen ympäristöön. Jatketaan yhteistyötä taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa. |
| Varsinais-Suomi   | Elämänlaatu: elintapaohjaus<br>Elämänlaatu: Terveys ja toimintakyky: Mielen hyvinvoinnin edistäminen                                                                                   | Kulttuurihyvinvointi mainitaan keskeisenä teemana.<br>Kulttuurimahdollisuuksien luominen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |

### Liite 3. Kulttuurihyvinvoinnin rahoituksen ja tuen kanavoituminen: Tapaus Pirha

Osana selvitystä pyrittiin hahmottamaan kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuvia rahavirtoja tarkastelemalla lähemmin yhtä case-hyvinvointialuetta. Taloustarkastelua koskevaksi tapaus-hyvinvointialueeksi valikoitui Pirkanmaan hyvinvointialue (Pirha) muun muassa siksi, että siellä kulttuurihyvinvointi on ollut suhteellisen hyvin kehittämiskohteena esillä ja taloustietojen keruun mahdollisuudet arvioitiin siellä keskimääräistä paremmiksi.

Kulttuurihyvinvointitoimintaa järjestetään monimuotoisesti hyvinvointialueen eri palvelukokonaisuuksien sisällä sekä yhdyspinnoilla tehtävässä yhteistyössä. Sote-palveluissa toteutetaan kohdennettua kulttuuri- ja taidetoimintaa ja kulttuurihyvinvointitavoitteisia palveluja monin erilaisin tavoin, kuten ostopalveluna tai itse tuotettuna (Laakso, ym., 2022, s. 57). Tietoja kulttuurihyvinvointiin suunnatusta rahasta ei ole suoraan löydettävissä hyvinvointialueen budjettiriveiltä, minkä vuoksi kokonaiskuvan muodostaminen rahoituksesta on haasteellista.

Rahoitus kulttuurihyvinvointitoiminnalle on monikanavaista, mikä peräänkuuluttaa jatkuvaa yhteistyötä muiden yhdyspintojen kanssa. Pirkanmaan kulttuurihyvinvointisuunnitelman mukaan kulttuurihyvinvointipalveluja ja niiden kehittämistä on rahoitettu piste-mäisesti projekti- ja hankerahoituksella, kokeiluina sekä kiinteänä osana perustoimintaa. Kulttuurihyvinvointitoimintaa on rahoitettu kunta-, kulttuuri- ja sote-toimijoiden resursseista, mutta pysyviä, kohdennettuja valtakunnallisia ja alueellisia rahoitusinstrumentteja ja käytänteitä on vielä vähän. (Laakso, ym., 2022, s. 58).

#### Kulttuurihyvinvointitoiminnan yleinen kehittäminen

Pirkanmaan hyvinvointialueen palveluissa toteutettavaa kulttuurihyvinvointitoimintaa rahoitetaan useista eri lähteistä. Kulttuurihyvinvointipalveluita tuottaville toimijoille tärkeitä rahoituslähteitä ovat kaupunkien ja kuntien rahoitus, Taiken ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus, sosiaali- ja terveyssektorin rahoitus (esim. STM, STEA), säätiörahoitus, yksittäisten sote-palveluiden toteuttajien omarahoitus, EU-rahoitus, sekä hyvinvointialueen omarahoitus. Hyvinvointialueella ei ole koordinoitua kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuvan rahoituksen seuranta.

Pirkanmaan hyvinvointialueelta on edustus Taikusydän-alueverkostossa, KULTU - kulttuurihyvinvoinnin Pirkanmaan alueellinen asiantuntijaryhmässä, Kulttuurihyvinvointi hyvinvointialueilla -verkostossa, sekä valtakunnallisessa Taikusydän -verkostossa. Tärkeimpiä yhteistyötahoja kulttuurihyvinvointia edistävässä toiminnassa ovat olleet Taikusydän alueverkostoinen, Taiteen edistämiskeskus, kuntien kulttuuripalvelut, kulttuuri- ja taidealan organisaatiot, kuten järjestöt ja yhdistykset, sekä keskeiset toimijat muilta hyvinvointialueilta.

Pirha on tehnyt aktiivisesti myös koko kulttuurihyvinvointikentän kehittämistyötä. Yksi esimerkki tästä on Kulttuurihyvinvointipalveluiden laatukriteeristö, joka laadittiin laajalla monialaisella asiantuntijapohjalla Pirhan hyte-yksikössä vuosina 2023–2025. Laatukriteeristön työstämiseen ostettiin asiantuntijatyötä Kulttuurikeskus PiiPoosta RRP-hankerahoituksella. Laatuk-



riteeristön taustalla on kulttuuri-, sote- ja kuntakentällä yhteisesti todettu tarve yhä paremmin tunnistaa, määrittää ja vahvistaa kulttuuriin ja taiteeseen osallistumisen vaikutuksia väestön hyvinvointiin ja terveyteen. Kriteeristö luo pohjaa yhdyspintatyölle ja kulttuurihyvinvointipalveluiden tuottamiselle, ohjaukselle ja hankintaosaamiselle. Se selkeyttää kulttuurihyvinvointipalveluiden tilaajien ja tuottajien yhteistä sanastoa ja käsitteistöä, luo yhteistä ymmärrystä kulttuurihyvinvointipalveluiden tavoitteiden asettamiseen sekä laajempaa osaamista toiminnan tilaamiseen, järjestämiseen ja toteuttamiseen.

Vuonna 2024 Pirhassa oli palkattuna kulttuurihyvinvoinnin kehittämiseen määräaikainen suunnittelija yhden henkilötyövuoden työpanoksella. Tämä rahoitettiin 50 prosenttisesti RRP-hankerahoituksella ja 50 prosenttisesti Pirhan rahalla. Kulttuurihyvinvoinnin suunnittelijan tehtävä vakinaistetaan keväällä 2025.

Hyvinvointialueen asiantuntijat toivat vastauksissaan tiedusteluihin esiin tarpeen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ydinresurssin, mukaan lukien kulttuurihyvinvoinnin resurssin turvaamiselle jatkossa esimerkiksi siten, että siihen korvamerkitään hyte-kerroinrahaa. Pysyvän kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijuuden olemassaoloa pidettiin tärkeänä, jotta kulttuurihyvinvointitoiminta voi juurtua sote- ja hyte-rakenteisiin ja sen pitkäjänteinen kehittäminen mahdollistuu.

Kulttuurihyvinvointitoimintaa voitaisiin Pirhan asiantuntijan mukaan edistää esimerkiksi korvamerkitsemällä vakituista perusrahoitusta kulttuurihyvinvoinnille ja lisäämällä vaikuttava kulttuurihyvinvointi-indikaattori hyvinvointialueiden HYTE-kertoimeen. Myös kulttuurihyvinvointiin liittyvät yhdyspinnat ja niihin liittyvät resurssit ja vastuut voitaisiin määritellä nykyistä selkeämmin, ja kulttuurin ja taiteen mahdollisuudet hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamisessa ja osallisuuden vahvistamisessa voitaisiin nykyistä paremmin tuoda näkyviksi päättäjille.

## Investoinnit

Pirhassa on rakennusinvestointien yhteydessä rahoitettu taidetta osin Tays tukisäätiön lahjoitusvaroista ja osin rakennushankkeelta. Lahjoitusvarat on kohdennettu taideteoksen työ- ja materiaalikuluihin sekä taiteilijan palkkioon, kun taas rakennushanke on kustantanut teoksen sijoituspaikkaan liittyvät työt, kuten perustukset, pintatyöt ja valaistuksen. Rakennuksiin tehtyjen teoshankintojen lisäksi taidetta on sijoitettu rakennuksiin taidekokoelmasta.

Vuonna 2024 tehtiin rakennus- ja tilainvestointien yhteydessä taidehankinnat Psykiatrian rakennukseen, johon kohdistui vuonna 2024 yhteensä noin 27 800 euroa. Kustannukset jakautuivat videoinstallaation teos- ja ylläpitokuluihin, 14 805 euroa, sekä ulkotaideteoksen viimeiseen maksuerään, 13 000 euroa.

## Avustukset yhteisöille

Pirkanmaan hyvinvointialue myönsi kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuneita avustuksia vuonna 2024 seuraavasti:

### Yleisavustukset

- Sairaalaklovnit ry: Sairaalaklovnitoiminta TAYS lastenosastoilla (6 000 €)
- Tampereen Lastenklinikan Tuki ry: Lastenkulttuuri- ja liikuntatuokioita TAYS Lasten ja nuorten sairaalan potilaille ja heidän perheilleen (6 000 €)

### Kohdeavustukset

- Tampereen seudun autismiyhdistys TSAU ry: Musiikkityöpaja autismi- ja neurokirjon lapsille ja nuorille (1 700 €)

### Kumppanuusavustukset

- Ei suoraan kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuneita avustuksia.

Selkeästi kulttuurihyvinvointitoiminnaksi luokiteltavaa toimintaa avustettiin siten yhteensä 13 700 eurolla. On lisäksi mahdollista, että joihinkin muihin avustettaviin kohteisiin sisältyy kulttuurihyvinvointitoiminnaksi tulkittavaa toimintaa osana muuta kokonaisuutta. Yllä on listattuna ainoastaan ne avustuskokonaisuudet, jotka selvästi ovat kulttuurihyvinvointitoimintaa.

Kulttuurihyvinvointitoimintaan myönnettyjen avustusten osuus kaikista hyvinvointialueen myöntämistä avustuksista oli vuonna 2024 pieni, mutta toisaalta nimenomaisesti kulttuurihyvinvointiin kohdistuneiden hakemustenkin määrä on ollut melko alhainen. Aineiston keräämisen hetkellä vaikutti siltä, että vuonna 2025 kulttuurihyvinvointitoimintaan myönnettävien avustusten kokonaissumma tulisi hieman kasvamaan edellisvuoteen nähden.

## Kulttuurihyvinvointitoiminta sote-yksiköissä

Kulttuurihyvinvointitoimintaa voidaan järjestää sote-yksiköissä erilaisin tavoin: toiminnasta vastaavia työntekijöitä tai ammattilaisia voidaan palkata sote-yksikköön, toimintaa voidaan järjestää ostopalvelusopimuksilla tai toiminta voi olla osana sote-henkilöstön työnkuvaa. Tarkastelimme kulttuurihyvinvointitoiminnan resursointia Pirhan ikäihmisten asumisen palveluissa, sairaalapalveluissa, mielenterveys- ja päihdepalveluissa, lasten, nuorten ja perheiden palveluissa, asumisen ja osallisuuden sosiaalipalveluissa sekä vammaisten asumispalveluissa ja päiväaikaaisessa toiminnassa.

Ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien toteutumista toteutetaan Pirhassa monin tavoin: osana henkilöstön perustyötä, kulttuurihjaajien toimesta sekä monialaisena yhteistyönä kuntien kulttuuripalvelujen, taiteilijoiden, vapaaehtoisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Perustoimintaa toteutetaan Pirhan henkilöstön työpanoksella, kuten ryhmäkodeissa tässä tehtävässä työskentelevien kulttuurihjaajien työpanoksena. Asiakkaita asumisen palvelujen piirissä on noin 4 500 ja henkilöstöä noin 2 300.

Lisäksi ikäihmisten asumisen palveluissa toimii kunnan rahoittamana esimerkiksi taiteilijakummeja, jotka kiertävät ryhmäkodeissa muutaman kerran vuodessa. Asumisen palveluissa järjestetään myös erilaisia kulttuurisisältöjä kuten konsertteja, teatteriesityksiä ja työpajoja. Esimerkiksi tanssiryhmä Myrskyryhmän<sup>41</sup> residenssityöskentely on mahdollistanut ikääntyneiden osallistumisen luovaan prosessiin taiteen ammattilaisten tuella, ja Koukkuniemen vanhainkodissa on Tampereen kaupungin Kulttuuri- ja liikuntarahaston avulla pilotoitu Koukkuniemen alueelle syksyllä 2023 tanssikummitoimintaa<sup>42</sup>.

Sairaalapalveluissa kulttuurihyvinvointitoimintaan ei ole vuosittaista budjettivarausta. Toimintaa rahoitetaan monesta eri kanavasta ja sitä järjestetään yhteistyössä yhdistysten, yritysten ja Tays tukisäätiön<sup>43</sup> kanssa. Iso osa toiminnasta tapahtuu siten, että hyvinvointialue tarjoaa tilat toimintaan, mutta varsinainen toiminta tiloissa rahoitetaan muualta kuin sairaalapalvelujen budjetista.

Tampereen yliopistollisen sairaalan sairaalaklovnitoimintaa rahoittaa Lastenklonikoiden Kummit ry sekä Sairaalaklovnit omarahoituksen kautta. Lastensairaalassa sairaalaklovnitoiminta on jo hyvin vakiintunutta. Vuosien varrella Tays-kampuksilla on toiminut myös sote-taiteilija ilahduttamassa potilaita ja heidän läheisiään. Sote-taiteilija on toiminut omarahoitteisesti.

41 [Myrskyryhma.fi](https://myrskyryhma.fi) (Haettu 21.5.2025)

42 Ks. ["Tanssi ja toi suunnattomasti iloa ja valoa" – Orvokki, 80, ja muut Koukkuniemen asukkaat pääsevät nauttimaan tanssittamisesta](#). Tamperelainen 14.11.2023.

43 Tampereen yliopistollisen sairaalan tukisäätiö (Tays tukisäätiö) toimii potilaiden ja asiakkaiden terveyden ja hyvinvoinnin puolesta Pirkanmaan hyvinvointialueella. Säätiö tukee lahjoitusvaroilla tieteellistä tutkimusta, työntekijöiden osaamista ja jaksamista, uusien hoitomuotojen ja -välineiden kehittämistä sekä potilaiden, asiakkaiden ja heidän läheistensä viihtyvyyttä. Ks. [taysuki.fi](https://taysuki.fi)

Hyvinvointialue tekee tiivistä yhteistyötä Tays tukisäätiön taidetoimikunnan<sup>44</sup> kanssa. Taystuki-säätiö omistaa laajan taidekokoelman, noin 1500 teosta, jonka teoksia on hyvinvointialueen kiinteistöissä. Iso osa teoksista on Tampereen yliopistollisen sairaalan kampuksella, joka mahdollistaa sen, että sairaalassa olevat potilaat, asiakkaat sekä heidän läheisensä voivat kokea taidetta sairaalassa ollessaan.<sup>45</sup> Myös uudessa psykiatrian sairaalassa on taideteoksia, joista osa on Tukisäätiön lahjoitusvaroilla hankittuja. Esimerkkinä yhdestä videotaideteoksesta (”Puut”) maksetaan erityiskorvausta/vuokraa n. 13 000 euroa/vuosi.

Tampereen yliopistollisen sairaalan keskussairaalakampuksen pääaulassa on järjestetty vuosien varrella erilaisia tapahtumia, kuten musiikkiesityksiä, tanssiesityksiä ja taidenäyttelyitä. Ostettuja palveluja on kuitenkin ollut hyvin harvoin ja pääosin sairaalan tilat on tarjottu vapaaehtoisten tai muualta toiminnalleen rahoituksen saavien esiintyjien käyttöön. Yksi esimerkki tilojen käytöstä on Tampereen yliopistollisen sairaalan keskussairaalakampuksella toimiva maailman ensimmäinen sairaalahuvipuisto. Toiminnan järjestää Tampereen Lastenklinikan tuki ry yhteistyökumppaneineen<sup>46</sup>.

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa järjestöyhteistyö ja järjestötoimintaan ohjaaminen on keskeisin kulttuurihyvinvointitoiminnan järjestämisen muoto. Kulttuurihyvinvointitoiminnalle ei ollut vuonna 2024 olemassa hyvinvointialueen sisäistä rahoitusta.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa kulttuurihyvinvointitoimintaa järjestetään pääosin ostopalveluna ja tuomalla kulttuurihyvinvointitoiminta osaksi työntekijöiden työnkuvaa. Kulttuuripalveluita saadaan myös jonkin verran lahjoituksena tai yhteistyön myötä. Kulttuurihyvinvointiin kohdistettua rahaa ei kuitenkaan pystytä erittelemään muista toiminnan kuluista, eikä tarkkaa tietoa rahoituslähteistä ole.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa ohjataan asiakkaita yhteistyössä kuntien kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden kanssa hyvinvointia tukevien vapaa-aika- ja kulttuuripalveluiden pariin.

Kulttuuritoiminta on mukana asiakasprosessin monessa eri vaiheessa. Nuorten kanssa vierailaan museoissa, kirjastoissa, näyttelyissä tai elokuvissa. Kulttuurihyvinvointitoimintaa edistetään myös siihen erikoistuneiden sote-ammattilaisten sekä erillisten hankkeiden kautta. Esimerkiksi Perhetukikeskus Päiväperhossa on järjestetty hankepohjaista Muskari-toimintaa, ja hankkeen päätyttyä toimintaa ovat ohjanneet Päiväperhon omat työntekijät. Päiväperhon asiakkaille on myös järjestetty erilaisia ohjelmallisia asiakastapahtumia, joiden ohjelmaa ovat tuottaneet vapaaehtoiset ja projektit, ja joskus ohjelmaa on myös ostettu.

Perhehoidossa järjestetään ajoittain sijaisperheille ja sijaisperheissä asuville lapsille asiakastapahtumia, joissa on kulttuuritarjontaa. Lastensuojelulaitosten toimintailloissa voidaan käydä elokuvissa, teatterissa tai erilaisissa näyttelyissä, tai yksiköiden työntekijät voivat järjestää erilaista aktiviteettia, kuten askartelua. Perheryhmäkotitoiminnassa järjestetään asukastapahtumia, joissa on sekä suomalaiseseen kulttuuriin kotouttavaa kulttuuritarjontaa että asukkaiden oman kulttuurin säilymistä tukevaa kulttuuritarjontaa.

44 Tays tukisäätiön alaisuudessa toimiva Tukisäätiön taidetoimikunta hankkii teoksia kokoelmaan lahjoitusvaroista osoitetulla rahoituksella.

45 [taystuki.fi/taidekokoelma/tays-tukisaation-taidetoimikunta](https://taystuki.fi/taidekokoelma/tays-tukisaation-taidetoimikunta) (Haettu 21.5.2025)

46 [tampereenlastenlinikantuki.fi/sairalahuvipuisto](https://tampereenlastenlinikantuki.fi/sairalahuvipuisto) (Haettu 21.5.2025)

Asumisen ja osallisuuden sosiaalipalveluissa kulttuurihyvinvointitoiminta, kuten muu ryhmätoiminta on vasta kehittymässä. Yhdessä Pirhan asumispalveluiden yksikössä työskentelee ohjaajana taideterapeutti, jonka työnkuvaan kuuluu kulttuurihyvinvointitoimintaa. Päiväkeskuksissa ja kohtaamispaikoissa vierailee kulttuuritoimijoita, mutta tietoa näihin vierailuihin liittyvistä kustannuksista ei ole käytettävissä.

Vammaisten asumisen ja päiväaikaisen toiminnan vastuualueella vammaisten asumispalveluissa kulttuurihyvinvointitoimintaa toteutetaan hoitotyön arjessa eri tavoin, kuten osallistumalla erilaisiin kulttuuritapahtumiin kunnissa sekä käymällä museovierailuilla, taidenäyttelyissä ja erilaisissa kulttuuritapahtumissa. Osassa yksiköitä kulttuurihyvinvointi on myös kirjattu toimintasuunnitelmiin.

Vammaisten päiväaikaisen toiminnan yksiköissä toteutetaan itse esimerkiksi teatteri-ilmaisua ja kädentaitoja erilaisissa muodoissaan. Henkilökunta ohjaa toimintaa osana omaa työtään ja kiinnostustensa kautta. Lisäksi digilaitteita hyödynnetään kulttuurisisältöjen osalta. Toimintaa järjestetään myös yhteistyössä paikallisten kansalaisopistojen kanssa. Muutamissa yksiköissä tehdään myös kansainvälistä kulttuuriyhteistyötä. Toimintaa järjestetään myös yhteistyössä.

Vuonna 2024 asiakkaita vammaisten asumispalveluissa oli 800 henkilöä ja päiväaikaisessa toiminnassa 830 henkilöä (luvut koskevat Pirhan omaa tuotantoa). Asiakkaita koskevat palvelut katetaan vastualueen omasta budjetista ja muita rahoituslähteitä ei juurikaan ole. Mahdollisilla ulkoisilla toimijoilla voi tämän lisäksi olla erilaisia rahoituskanavia, kuten hankerahoitusta. Vammaispalveluissa ei ole erillistä kulttuurihyvinvointiin kohdistettua rahoitusta. Kulttuurihyvinvointitoiminta on osa muuta toimintaa, eikä tarkempia kustannuksia ja summia näin ollen voida eritellä.

Taulukossa 7 on yhteenveto kulttuurihyvinvointitoiminnasta tarkastelluissa Pirhan sote-yksiköissä.

**Taulukko 7** Yhteenvedo kulttuurihyvinvointitoiminnan rahoituksesta, kuluista ja järjestämisestä Pirhan sote-yksiköissä.

| Palvelu tai toiminto                          | Rahoitusta koskevat tiedot                                                                                                                                                                       | Kuluja koskevat tiedot                                                                                                                                                                | Kulttuurihyvinvointitoiminnan järjestämistapa                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|-----------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ikäihmisten asumisen palvelut                 | Rahoitetaan osana omaa toimintaa, rahoitusta myös esim. Tampereen kaupungin kulttuuri- ja liikunta-rahastosta                                                                                    | Ei tarkkoja kulutietoja, Pirhan kulttuuri-ohjaajien työpanos                                                                                                                          | Palkattuja kulttuuriohjaajia, osana henkilöstön perustyötä, yhteistyö taiteilijoiden (taiteilijakummit), kuntien, vapaaehtoisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa                                                                                                                                              |
| Sairaalapalvelut                              | Ei vuosittaista budjettivarausta, toimintaa rahoitetaan monista eri kanavista: yhdistykset, yritykset, Tays tukisäätiö. Pirha tarjoaa tilat toimintaan, mutta toiminta rahoitetaan muualta.      | Ei tarkkoja tietoja kokonaiskuluista.                                                                                                                                                 | Esimerkkejä toiminnasta ja tuki-joista: Lastenklonikoiden Kummit ry, Sairaalaklovnit omalla rahoituksellaan, Tampereen Lastenklonikan tuki ry: sairaalahuvipuisto, lahjoitusvaroilla hankittu taide                                                                                                                    |
| Mielenterveys- ja päihdepalvelut              | Kulttuurihyvinvointitoiminnalle ei ollut vuonna 2024 olemassa hyvinvointialueen sisäistä rahoitusta.                                                                                             | Ei tietoja.                                                                                                                                                                           | Mielenterveys- ja päihdepalveluissa järjestöyhteistyö ja järjestötoimintaan ohjaaminen on keskeisin kulttuurihyvinvointitoiminnan järjestämisen muoto.                                                                                                                                                                 |
| Lasten, nuorten ja perheiden palvelut         | Tarkkaa tietoa rahoituslähteistä ei ole.                                                                                                                                                         | Kulttuurihyvinvointiin kohdistettua rahaa ei pystytty erittelemään muista toiminnan kuluista.                                                                                         | Toiminta järjestetään pääosin ostopalveluna ja osana työntekijöiden työkuva, jonkin verran myös lahjoituksena tai yhteistyönä sekä hankkeilla. Asiakkaita ohjataan kuntien kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden kanssa hyvinvointia tukeviin vapaa-aika- ja kulttuuri-palveluihin.                                      |
| Asumisen ja osallisuuden sosiaalipalvelut     | Ei tarkkoja tietoja.                                                                                                                                                                             | Ei tarkkoja tietoja.                                                                                                                                                                  | Kulttuurihyvinvointitoiminta on vasta kehittymässä. Yhdessä Pirhan asumispalveluiden yksikössä työskentelee ohjaajana taideterapeutti, jonka työkuvaan kuuluu kulttuurihyvinvointitoimintaa. Päiväkeskuksissa mahdollisia vierailevia kulttuuritoimijoita.                                                             |
| Vammaisten asuminen ja päiväaikainen toiminta | Asiakkaita koskevat palvelut katetaan vastuualueen omasta budjetista, muita rahoituslähteitä ei juurikaan ole. Mahdollisilla ulkoisilla toimijoilla voi tämän lisäksi olla omia rahoituskanavia. | Erillistä kulttuurihyvinvointiin kohdistuvaa rahasummaa ei ole. Kulttuurihyvinvointitoiminta on osa muuta toimintaa, eikä tarkempia kustannuksia ja summia näin ollen voida eritellä. | Toimintaa toteutetaan hoitotyön arjessa, osassa yksiköitä kulttuurihyvinvointi on myös kirjattu toimintasuunnitelmiin. Käydään kulttuuritapahtumissa kunnissa, museovierailuilla ja taide-esityksissä. Toimintaa järjestetään myös yhdessä kansalaisopistojen kanssa. Henkilökunta ohjaa toimintaa osana omaa työtään. |

## Kulttuurihyvinvointitoiminta osana ennaltaehkäisevää toimintaa

Ennaltaehkäisevissä palveluissa ei ole suoraan kohdistettua hyvinvointialueen rahoitusta kulttuurihyvinvointitoimintaan. Kulttuurihyvinvoinnin puheeksiotto, ohjaus ja neuvonta ovat kuitenkin osa hyvinvointialueen henkilöstön työnkuvia. Pirhassa ei ole olemassa aukikirjoitettuja käytäntöjä siitä, miten kulttuurihyvinvoinnin palveluihin ohjataan palveluketjuissa tai -kokonaisuuksissa, mutta asia on suunnitteilla. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ammattilaisille on pidetty kulttuurihyvinvoinnin koulutuksia ja tuotettu materiaalia ohjausta ja neuvontaa varten.

Osallisuutta tukevilla palveluilla, kuten yhteisösosiaalityössä ja etsivässä työssä, sekä sosiaalityössä ja -ohjauksessa jaetaan Kaikukortteja, jotka mahdollistavat asiakkaan pääsyn esimerkiksi teatteriin ja näyttelyihin. Kaikukortti-toimintamallin kustannukset jaetaan puoliksi hyvinvointialueen ja kuntien kesken. Kaikukortti-kohteet eivät saa kompensatiota menetetyistä lipputulosta, eli myös ne osallistuvat epäsuorasti toiminnan rahoittamiseen. Lisäksi kulttuurihyvinvoinnin toimintamalleina ovat käytössä aktiivipassi, kulttuurilähete ja harrastelähete, joihin ei kohdisteta hyvinvointialueen rahoitusta, mutta joihin kohdistetaan hyvinvointialueen työntekijöiden työresursseja (kehittäminen; sote-henkilöstö). Pirkanmaalla on myös käynnissä kulttuuriluotsi- ja kulttuurikaveritoimintaa.

Pirkanmaalla toimii lisäksi lähitoreja, joilta saa yleistä neuvontaa hyvinvointialueen palveluista ja tarvittaessa myös kulttuurihyvinvoinnista. Neuvonta on tarkoitettu kaikille, jotka sitä tarvitsevat ja se on maksutonta. Lähitoreilla järjestetään myös kohtaamispaikkatoimintaa ja tapahtumia yhteistyössä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Lähitoritoimintaa on tällä hetkellä noin 70 toimipaikassa. Suurimmalla osalla toimipaikoista järjestetään myös kulttuuriohjelmaa joko hyvinvointialueen tai kumppanin koordinoimana.

Lähitoreilla järjestettiin vuonna 2024 yhteensä 15 249 ryhmää, joista viidenneksellä oli teemana kulttuurihyvinvointi. Tilaisuuksia järjestettiin 2 640 ja niistä kulttuurihyvinvointi oli teemana miltei puolella (46 %:lla). Ryhmistä 67 % ja tilaisuuksista 78 % oli yhteistyökumppanien toteuttamia. Lähitoreilla tarjotaan myös neuvontaa (2024: 18 382 neuvontaa, joista noin kuudenneksen aiheena oli harrastusmahdollisuudet) ja palveluohjausta (2024: 12 995 ohjausta), jotka pieneltä osalta koskevat esimerkiksi harrastusmahdollisuuksia.

Pirhan omilla lähitoreilla ei ole erillistä resurssia kulttuuritoimintaan, mutta kaikkien lähitorien palveluohjaajien tehtävänä on verkostoitua ja etsiä lähitorille Pirkanmaan hyvinvointialueen hyte-suunnitelman mukaista toimintaa pienenä osana neuvonnan ja ohjauksen työtä. Kulttuurihyvinvoinnin ohjelmaa tuottavat lähitoreilla kolmannen sektorin toimijat, yritykset ja muut yksityiset toimijat, vapaaehtoiset sekä kunnat. Hyvinvointialueella ei ole omaa rahoitusta kyseiseen toimintaan.

Yhtenä lähitorien toteuttajana toimii Sointu senioripalvelut. Sointu Senioripalveluiden neljällä lähitorilla kulttuurisisältöisiin ryhmiin osallistui vuonna 2024 noin 8100 asiakasta. Kulttuurihyvinvointitoimintaa sisältäneisiin tapahtumiin osallistui niillä puolestaan noin 8600 henkilöä. Yhden lähitorin kustannukset vuodessa olivat vuonna 2024 noin 200 000 euroa. Tästä ei voida tarkasti erottaa erillistä kulttuurihyvinvointipalveluiden osuutta. Osassa Sointu senioripalveluiden lähitoreista on kuitenkin toteutettu kulttuuritoimintaa Tampereen kaupungin kulttuurirahoituksella 2 500 euroa per lähitori, ja palveluntuottajan omistajan rahoituksella myös noin 2 500 euroa per lähitori.

Sointu Senioripalveluiden lähitorien keskeisiä kumppaneita ovat taiteilijat, oppilaitokset, Pirkanmaan Taikusydän -verkosto, Tampereen kaupunki ja kulttuuritapahtumat, sekä vapaaehtoiset. Tärkeitä toimijoita lähitoreilla ovat myös koordinaattorit ja yhteisötaiteilijat. Merkittävää toiminnan kannalta on myös ohjaaminen kulttuuripalveluihin kulttuurilähetteen avulla sekä kulttuuriluotsitoiminta ja muu ohjaus.

Pirkanmaan hyvinvointialueella on lisäksi laajalla asiantuntijapohjalla laadittu Kulttuurihyvinvointipalveluiden laatukriteeristö. Sen käyttäjiä ovat kulttuuri-, sote- ja kuntakentän kulttuurihyvinvointipalveluiden tilaajat, järjestäjät ja tuottajat.<sup>47</sup>

---

47 Ks. [innokyla.fi/fi/toimintamalli/kulttuurihyvinvointipalveluiden-laatukriteeristo-pirkanmaan-hva-rrp-p4-i2](https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kulttuurihyvinvointipalveluiden-laatukriteeristo-pirkanmaan-hva-rrp-p4-i2) (Haettu 9.5.2025).



## Liite 4. Kyselylomake

### Kulttuurihyvinvointialueet

☐ Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (\*)

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteista, organisoitumisesta ja resursseista hyvinvointialueilla. Kysymykset käsittelevät kulttuurihyvinvointiin suunnattuja rahoitusta ja resursseja, kulttuurihyvinvointitoiminnan organisoitumista ja vastuita, sekä kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteita, seurantaa ja kehittämistarpeita hyvinvointialueilla.

Kyselyyn toivotaan vastauksia hyvinvointialueiden kulttuurihyvinvoinnista tai yleisemmin hyte-koordinoinnista vastaavilta henkilöiltä tai tahoilta. **Pyydämme vastaamaan kyselyyn koordinoitusti vain yhdellä vastauslomakkeella edustamaan hyvinvointialueen näkökulmasta.** Voitte halutessanne vastata useamman henkilön voimin hyvinvointialuettanne koskien kokoamalla vastauksenne yhteen vastauslomakkeeseen. Kyselyn voi tallentaa keskeneräisenä ja jatkaa vastaamista myöhemmin.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kysely on osa Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteita, toimintamalleja ja rahoitusta hyvinvointialueilla käsittelevää [tutkimusta](#). Tutkimuksen rahoittajia ovat opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Taiteen edistämiskeskus (Taike).

Tutkimuksen tulokset julkaistaan avoimesti Cuporen julkaisuina. Aineistoa voidaan hyödyntää myöhemmin Cuporen muissa hankkeissa tai julkaisuissa.

Kyselyyn vastaamiseen on hyvä varata noin 20–30 minuuttia.

**Vastaathan kyselyyn viimeistään 12.12.2024.** Kiitos vastaamisesta!

Lisätietoa kyselystä:

Erikoistutkija Olli Ruokolainen, [olli.ruokolainen@cupore.fi](mailto:olli.ruokolainen@cupore.fi), 050 448 3484

Projektipäällikkö Tiina Kautio, [tiina.kautio@cupore.fi](mailto:tiina.kautio@cupore.fi), 050 430 0658.

Kyselyä koskeva tietosuojailmoitus on saatavilla [täältä](#). Tutkimuksen rekisterinpitäjä on Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Henkilötietojesi käsittely on tarpeen yleisen edun mukaisen tieteellisen tutkimuksen toteuttamiseksi tietosuojalain 4 § 3-kohdan perusteella. Kyselyssä henkilötiedoiksi luetaan vastaajan organisaatiota, työsuhdetta ja tieteenalaa koskevat tiedot sekä avoimet vastaukset. Kun tietojen käsittelyperuste on tieteellinen tutkimus (tietosuojalain 4 § 3-kohta), tutkittavalla on oikeus saada pääsy tietoihin, oikeus oikaista tietoja, oikeus rajoittaa tietojen käsittelyä ja oikeus vastustaa henkilötietojen käsittelyä.



Taiteen edistämiskeskus  
Centret för konstfrämjande  
Arts Promotion Centre Finland

## Taustakysymykset

### 1. Nimi ja asema organisaatiossa (jos vastaajia on useampi, ilmoita kaikkien tiedot) \*

---

---

---

---

---

### 2. Pyydämme lupaa mainita vastaajan/vastaajien nimen ja aseman tutkimusraportin liitteessä. (Vastauksia ja nimiä ei suoraan yhdistetä raportoinnissa.) \*

- ☐ Kyllä, annan/annamme luvan tietojen mainitsemiseen.
- ☐ Ei, en/emme anna lupaa tietojen mainitsemiseen.

### 3. Mitä hyvinvointialuetta vastauksesi koskee? \*

- ☐ Etelä-Karjala
- ☐ Etelä-Pohjanmaa
- ☐ Etelä-Savo
- ☐ Itä-Uusimaa
- ☐ Kainuu
- ☐ Kanta-Häme
- ☐ Keski-Pohjanmaa
- ☐ Keski-Suomi
- ☐ Keski-Uusimaa

- ☐ Kymenlaakso  
☐ Lappi  
☐ Länsi-Uusimaa  
☐ Pirkanmaa  
☐ Pohjanmaa  
☐ Pohjois-Karjala  
☐ Pohjois-Pohjanmaa  
☐ Pohjois-Savo  
☐ Päijät-Häme  
☐ Satakunta  
☐ Vantaa ja Kerava  
☐ Varsinais-Suomi

### Kulttuurihyvinvointitoiminnan organisoituminen ja toimintamallit

#### 4. Onko hyvinvointialueellanne määritetty kulttuurihyvinvoinnista vastaavat henkilöt tai tahot? \*

- ☐ Kyllä  
☐ Ei  
☐ Suunnitteilla  
☐ En osaa sanoa

#### 5. Onko hyvinvointialueeltanne kulttuurihyvinvointitoiminnasta vastaava edustaja mukana seuraavissa työryhmissä tai verkostoissa?

|                                                            | Kyllä                 | Ei                    | Suunnitteilla         | En osaa sanoa         |
|------------------------------------------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| Maakunnallisessa hyte-yhteistyöryhmässä                    | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Taikusydän-alueverkostossa                                 | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Kuntien hyte-työryhmissä tai vastaavissa yhteistyöelimissä | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

|                                                                                           | Kyllä                 | Ei                    | Suunnitteilla         | En osaa sanoa         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| Muussa alueellisessa kulttuurihyvinvointia koskevassa työryhmässä tai verkostossa, missä? | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Kansallisessa kulttuurihyvinvointia koskevassa työryhmässä tai verkostossa, missä?        | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

**6. Mitkä ovat hyvinvointialueenne tärkeimpiä yhteistyötahoja kulttuurihyvinvointia edistävässä toiminnassa? Valitse 1-5 tärkeintä tahoa. (Yhteistyö voi viitata laajasti esim. rahoituksen saamiseen, tietojen ja kokemusten vaihtoon, yhteisiin hankkeisiin tms.)**

- ☐ Opetus- ja kulttuuriministeriö
- ☐ Taiteen edistämiskeskus
- ☐ Sosiaali- ja terveysministeriö
- ☐ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
- ☐ Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA
- ☐ Taikusydän ja/tai sen alueverkostot
- ☐ Tietyn kohderyhmän kulttuurihyvinvointia edistävä verkosto (esim. AILI-verkosto)
- ☐ Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- ☐ Kulttuurihyvinvointipooli (valtakunnallisista kulttuurihyvinvoinnin toimijoista koostuva asiantuntijaelin)
- ☐ Kunnan kulttuurihallinto
- ☐ Kulttuuri- ja taidealan organisaatiot (esim. järjestöt, yhdistykset, taide- ja kulttuurilaitokset)
- ☐ Yksittäiset taiteilijat
- ☐ Koulutusorganisaatiot (esim. yliopistot tai ammattikorkeakoulut, vapaa sivistystyö)
- ☐ Kuntaliitto
- ☐ Maakuntien liitot
- ☐ Muut hyvinvointialueet (esim. koordinaattorit, hyte-tiimit, muut toimijat)
- ☐ Sote-palveluita tuottavat tahot (esim. hoitolaitos, palvelutalo)
- ☐ ELY-keskukset
- ☐ Sosiaali- ja terveysalan järjestöt

☐ Poliitikot tai puolueet

☐ Muu taho, mikä?

☐ Muu taho, mikä?

☐ Muu taho, mikä?

---



---



---

**7. Onko hyvinvointialueellanne olemassa aukikirjoitetut käytännöt siitä, miten kulttuurihyvinvoinnin palveluihin ohjataan palveluketjuissa tai -kokonaisuuksissa?**

☐ Kyllä

☐ Ei

☐ Suunnitteilla

☐ En osaa sanoa

**8. Mitä konkreettisia työkaluja hyvinvointialueellanne on kulttuurihyvinvoinnin palvelujen tarjoamiseen ja tilaamiseen?**

|                                                  | Käytössä              | Suunnitteilla         |
|--------------------------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Hyvinvointilähete                                | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Kulttuurilähete                                  | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Kulttuuriresepti                                 | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Kaikukortti                                      | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Tarmoa-verkkopalvelu                             | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Muu digitaalinen palvelutarjotin, mikä:<br><hr/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Muu, mikä:<br><hr/>                              | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Muu, mikä:<br><hr/>                              | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Muu, mikä:<br><hr/>                              | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

**9. Miten kulttuurihyvinvointitoiminnan organisoitumista ja toimintamalleja voisi kehittää hyvinvointialueellanne?**

---



---



---



---



---

**Kulttuurihyvinvointiin suunnatut rahoitus ja resurssit**

**10. Kuinka tärkeitä seuraavat rahoituslähteet ja tukimuodot ovat kulttuurihyvinvointitoiminnalle hyvinvointialueellanne?**

|                                                                                 | Erittäin tärkeä       | Jossain määrin tärkeä | Ei lainkaan tärkeä    | En osaa sanoa         |
|---------------------------------------------------------------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| Kaupunkien ja kuntien rahoitus *                                                | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Taide- ja kulttuurihallinnon tukimuodot (esim. Taiken apurahat ja avustukset) * | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Sosiaali- ja terveyssektorin rahoituskanavat (esim. STM, STEA) *                | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Hyvinvointialueen omarahoitus *                                                 | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Säätiöiden rahoitus *                                                           | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Yksittäisten sote-palveluiden toteuttajien omarahoitus *                        | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| EU-rahoitus *                                                                   | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Muu, mikä?                                                                      | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| <hr/>                                                                           |                       |                       |                       |                       |
| Muu, mikä?                                                                      | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| <hr/>                                                                           |                       |                       |                       |                       |

**11. Millä tavoilla hyvinvointialueenne konkreettisesti rahoittaa, tilaa tai tukee kulttuurihyvinvointitoimintaa? (Kuvaile/listaa tiiviisti.) \***

---



---



---



---



---

**12. Mikä osuus hyvinvointialueenne kulttuurihyvinvoinnille kohdistamista/kanavoimista rahoituksesta ja resursseista on pysyväluonteista? \***

- ☐ Alle 20 %
- ☐ Vähintään 20 %, mutta alle 40 %
- ☐ Vähintään 40 %, mutta alle 60 %
- ☐ Vähintään 60 %, mutta alle 80 %
- ☐ Vähintään 80 %
- ☐ En osaa sanoa

**13. Missä laajuudessa hyvinvointialueellanne seurataan koordinoitusti kulttuurihyvinvointitoimintaan kohdistuvaa rahoitusta? \***

- ☐ Kattavasti
- ☐ Jossain määrin
- ☐ Vähäisessä määrin
- ☐ Ei lainkaan
- ☐ En osaa sanoa

**14. Onko hyvinvointialueellanne olemassa yhteisiä käytäntöjä kulttuurihyvinvointipalvelujen tilaamiseen?**

- ☐ Kyllä, mitä: \_\_\_\_\_
- ☐ Suunnitteilla, mitä: \_\_\_\_\_
- ☐ Ei (Voit kuvailla tilannetta halutessasi): \_\_\_\_\_
- ☐ En osaa sanoa (Voit kuvailla tilannetta halutessasi): \_\_\_\_\_

**15. Millä tavoin hyvinvointialueenne kulttuurihyvinvointipalvelujen rahoittamista, tukemista tai tilaamista voisi kehittää?**

---

---

---

---

---

## Kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteet ja seuranta

**16. Ovatko kulttuurihyvinvointipalvelut vakiintuneet osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden suunnittelua hyvinvointialueellanne? \***

- ☐ Kyllä, hyvin tai erinomaisesti
- ☐ Jossain määrin
- ☐ Ei lainkaan
- ☐ En osaa sanoa.

**17. Seurataanko hyvinvointialueellanne kulttuurihyvinvointipalvelujen toteutusta? \***

- ☐ Kattavasti
- ☐ Jossain määrin
- ☐ Ei lainkaan
- ☐ En osaa sanoa.

**18. Arvioidaanko hyvinvointialueellanne tilatun tai rahoitetun kulttuurihyvinvointitoiminnan vaikutuksia? \***

- ☐ Kattavasti
- ☐ Jossain määrin
- ☐ Ei lainkaan
- ☐ En osaa sanoa.



## Kehittämisehdotukset

**19. Mitkä ovat omasta näkökulmastasi tällä hetkellä merkittävimmät esteet kulttuurihyvinvoinnin edistämisessä hyvinvointialueenne näkökulmasta? Valitse neljä merkittävintä.**

- ☐ Kulttuurihyvinvointitoiminnan perusrahoituksen puute tai pienuus
- ☐ Toiminnan hankepainotteisuus
- ☐ Kulttuurihyvinvointitoimintaa koordinoivan tahon puute alueellisesti
- ☐ Heikko kulttuurihyvinvointipalvelujen ostaja- ja tilaajaosaaminen
- ☐ Epäselvät vastuutahot
- ☐ Kulttuurihyvinvointitoiminnan heikko tunnettuus
- ☐ Sote-sektorin sääntely ja käytännöt
- ☐ Kehittämisyhteistyön puute tai pienuus
- ☐ Epäselvyys siitä, mitä kulttuurihyvinvointi tarkoittaa
- ☐ Kulttuurihyvinvointitoimintaa koordinoivan tahon puute valtakunnallisesti
- ☐ Poliittisen tahdon puute
- ☐ Yhtenäisten ja/tai selkeiden tavoitteiden puute
- ☐ Kulttuurihyvinvointia koskevan koulutuksen puute sote-henkilöstölle
- ☐ Taiteen heikko arvostus kulttuurihyvinvointitoiminnassa
- ☐ Puutteet hyvien käytäntöjen ja toimintamallien levittämisessä
- ☐ Puutteet taide- ja kulttuurisisältöjen saatavuudessa
- ☐ Puutteet tarjottavan taide- tai kulttuurihyvinvointitoiminnan laadussa
- ☐ Välittäjätoiminnan heikkous tai puute
- ☐ Muu, mikä: \_\_\_\_\_
- ☐ Muu, mikä: \_\_\_\_\_
- ☐ Muu, mikä: \_\_\_\_\_
- ☐ Muu, mikä: \_\_\_\_\_

**20. Miten edellisessä kysymyksessä valitsemiasi esteitä voisi ratkaista?**

---

---

---

---

---

## Lopuksi

**21. Millaisiksi arvioisit kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudelliset edellytykset hyvinvointialueellanne seuraavien kahden vuoden sisällä? \***

- ☐ Toimintaan kohdistuu todennäköisesti merkittäviä säästöjä/leikkauksia.
- ☐ Resurssit pysyvät samalla tasolla.
- ☐ Resurssit lisääntyvät.
- ☐ En osaa sanoa.

**22. Onko hyvinvointialueellasi jokin erityisen hyvä kulttuurihyvinvointitoiminnan käytäntö tai toimintamalli, jonka voisi ottaa muuallakin käyttöön? (Kuvaile lyhyesti.)**

---

---

---

---

---

**23. Voit tässä vielä tarkemmin kuvailla kulttuurihyvinvointitoiminnan organisoitumiseen, toimintamalleihin ja rahoitukseen liittyviä haasteita ja kehittämistarpeita hyvinvointialueellanne.**

---

---

---

---

---